

Møte tirsdag den 18. januar 2011 kl. 10

President: Line Henriette Hjemdal

Dagsorden (nr. 44):

1. Interpellasjon fra representanten Wenche Olsen til helse- og omsorgsministeren:

«Dopingmisbruk forekommer i en del miljøer som driver med kroppsbygging. Vi vet etter hvert mye om negative konsekvenser og helseskadelige bivirkninger av slikt misbruk. Indre organer kan bli varig skadet, gutter kan utvikle bryster eller oppleve andre alvorlige hormon- og vekstforstyrrelser. For mange fører den intense kroppsdyrkelsen, kombinert med dopingbruk, også til psykisk ustabilitet. Kombinasjonen mellom en labil psykisk tilstand, økt aggressivitet og voksende kroppsstyrke er sett i sammenheng med mange grove voldstiltfeller. Bruk av stoffer som anabole androgene steroider kan også kobles mot kriminelle miljøer, og brukere er hyppig representert i fengslene.

Hvordan vil statsråden bidra for å hindre og forebygge at flere unge mennesker ødelegger sin fysiske og psykiske helse som følge av dopingmisbruk?»

2. Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:

«Forbruket av alkohol i Norge er økende. Det anslås at ca. 5 pst. av befolkningen i Norge er alkoholavhengige. 120 000 barn og unge i Norge lider under andres rusmisbruk. Alkoholbruk og alkoholrelaterte skader utgjør en betydelig belastning på helsevesenet, politiet, rettsapparatet og det sosiale hjelpeapparatet. Det er bekymringsfullt at samfunnets holdninger til alkohol synes endret. Alkohol er blitt mer alminneliggjort som vare. I media er det nå vanlig med omfattende produktomtaler av alkoholholdig drikke. Det blir stadig færre hvite – alkoholfrie – soner i samfunnet, og gråsoner viskes ut. For å lykkes med forebygging må vi ta utgangspunkt i alkoholbruk som et sosialt fenomen. Vi beveger oss i flokk når alkoholforbruket endres, både når det minker, og når det øker.

Hvordan vil statsråden bidra til et nasjonalt løft for å endre holdninger og gjenvinne respekten for alkohol som betydelig faktor for dårlig helse?»

3. Interpellasjon fra representanten Lise Christoffersen til utenriksministeren:

«Situasjonen for romfolket i Norge og Europa: Romfolket har lenge vært på Europarådets dagsorden. I juni 2010 ble medlemslandene nok en gang bedt om å sikre romfolkets grunnleggende rettigheter. Kun uker etter bidro noen medlemsland til det stikk motsatte. Det medførte hastesak i Europarådets oktober-sesjon og et eget toppmøte på ministernivå samme måned. Toppmøtet vedtok en erklæring om medlemsstatenes felles europeiske forpliktelse overfor romfolket, men understreket samtidig at de viktigste tiltakene for inkludering må gjennomføres nasjonalt, regionalt og lokalt. Norge sluttet seg til erklæringen. Representanter for romfolket i Norge framhever selv tre viktige forutsetninger for inkludering: bolig, utdan-

ning/arbeid og et samlingssted for å ta vare på egen kultur.

Hvordan ser utenriksministeren for seg at vi kan styrke arbeidet med bedring av levekårene for egen rombefolkning og samtidig bidra til fortgang i arbeidet på europeisk nivå?»

4. Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Sør-eide til utenriksministeren:

«FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble vedtatt 31. oktober 2000. Den var en milepæl i arbeidet med kvinners rettigheter internasjonalt, og spesielt med kvinners rolle i konfliktområder. Men en resolusjon i seg selv løser ingen problemer, og det sentrale spørsmålet ti år etter vedtakelsen er implementeringen av den.

Hvilke utfordringer ser regjeringen som spesielt store i dette arbeidet, hva har Norge gjort for å bidra til implementering av resolusjonen, og hvilke tiltak planlegger regjeringen å sette i verk for å følge opp arbeidet fremover?»

5. Interpellasjon fra representanten Peter Skovholt Gitmark til utenriksministeren:

«Juntaen i Burma har nylig avholdt et «valg». Juntaen ble umiddelbart gratulert av sine viktigste handelspartnere. Generalene står nå sterkere enn på lenge. De har internasjonal anerkjennelse fra bl.a. Kina, og de har sikret seg full kontroll over nasjonalforsamlingen. Det nye regimet i Burma vil være basert på en grunnlov som sikrer militæret vetorett. Det er trolig dette som gjorde at regimet tillot at Aung San Suu Kyi ble sluppet fri. Flere våpenhvileavtaler er brutt sammen som følge av at større etniske grupper verken ville delta i valget eller overgi seg eller underlegge seg regjeringshæren i form av å bli grensestyrker. Det er ventet at juntaen vil begynne en militær offensiv mot minoritetene som ikke støtter regimet. Det vil bety store menneskelige lidelser.

Hva har vært Norges rolle i tilknytning til valget i Burma, og hvilken rolle mener utenriksministeren at Norge kan spille for å fremme demokrati og respekt for menneskerettighetene i Burma?»

6. Referat

Presidenten: Det foreligger to permisjonssøknader:

Fra representantene André Oktay *Dahl* og Jan Arild *Ellingsen* om permisjon i tiden fra og med 18. januar til og med 8. april – begge for å delta i sjefskurs ved Forsvarets høgskole.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Akershus fylke: Bente Stein *Mathisen*

For Nordland fylke: Kari *Storstrand*

Presidenten: Bente Stein *Mathisen* og Kari *Storstrand* er til stede og vil ta sete.

Representanten Ulf Leirstein har bedt om ordet for å trekke tilbake et framsatt representantforslag.

Ulf Leirstein (FrP) [10:00:19]: Jeg vil herved meddele at jeg ønsker å trekke tilbake Representantforslag 59 S for 2010–2011, som var forslag fra undertegnede og representanten Ketil Solvik-Olsen om å gi regjeringen fullmakt til å redusere merverdiavgift på strøm og elavgift i perioder med ekstraordinært høy strømpris.

Presidenten: Representanten Ulf Leirstein har meddelt at det nevnte representantforslaget er trukket tilbake, og det tas til orientering.

Representanten Ulf Leirstein vil så framsette et representantforslag.

Ulf Leirstein (FrP) [10:00:53]: Da har jeg gleden av å fremme et forslag på vegne av representantene Ketil Solvik-Olsen og meg selv om fleksible avgifter på strøm i perioder med ekstraordinært høy strømpris.

Presidenten: Representanten Bård Hoksrud vil framsette et representantforslag.

Bård Hoksrud (FrP) [10:01:22]: På vegne av representantene Jan-Henrik Fredriksen, Ingebjørg Godskesen, Arne Sortevik, Harald T. Nesvik og meg selv har jeg gleden av å framsette et forslag om høyhastighetsbredbånd i hele Norge.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at formiddagsmøtet om nødvendig fortsetter utover den reglementsmessige tid, kl. 16, til dagens kart er ferdigbehandlet.

– Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [10:02:04]

Interpellasjon fra representanten Wenche Olsen til helse- og omsorgsministeren:

«Dopingmisbruk forekommer i en del miljøer som driver med kroppsbygging. Vi vet etter hvert mye om negative konsekvenser og helseskadelige bivirkninger av slikt misbruk. Indre organer kan bli varig skadet, gutter kan utvikle bryster eller oppleve andre alvorlige hormon- og vekstforstyrrelser. For mange fører den intense kroppsdyrkelsen, kombinert med dopingbruk, også til psykisk ustabilitet. Kombinasjonen mellom en labil psykisk tilstand, økt aggressivitet og voksende kroppsstyrke er sett i sammenheng med mange grove voldstiltfeller. Bruk av stoffer som anabole androgene steroider kan også kobles mot kriminelle miljøer, og brukere er hyppig representert i fengslene.

Hvordan vil statsråden bidra for å hindre og forebygge

at flere unge mennesker ødelegger sin fysiske og psykiske helse som følge av dopingmisbruk?»

Wenche Olsen (A) [10:03:38]: Norge er i verdenseliten når det gjelder å jobbe med doping innenfor den organiserte idretten. Vi høster stor anerkjennelse for det arbeidet som gjøres her, og Norge har kanskje noe av den «reneste» organiserte idretten. Det er forholdsvis sjelden å høre om idrettsutøvere som er dopingtatt, og de utøverne som blir tatt, får sterke reaksjoner. Nettopp fordi vi er så gode innenfor den organiserte idretten, er det beklagelig at vi ikke bruker den kunnskapen og innsatsen også utenfor idretten. Antidoping Norge har sagt at de er beredt til å ta opp kampen mot doping utenfor idretten, og Hormonlaboratoriet ved Aker universitetssykehus ønsker å etablere et nasjonalt kompetansesenter. Det kan være viktige bidrag i kampen mot doping utenfor den organiserte idretten.

Det er bekymringsfullt at vi hører om et stadig økende misbruk av doping med anabole steroider og hormoner blant unge gutter. Det er gutter i alle lag som starter opp med dette, og felles for dem er at de ønsker å utvikle store muskler raskt. Påvirket av reklame og idealer tror de det er naturlig med ekstra store kropper og «six-pack» på magen. For noen av dem går det så langt at de utvikler megareksi. Med andre ord – de kan ikke bli store nok. Megareksi er blitt unge gutters nye kroppsbyldeforstyrrelse. Mens anorektikeren ikke blir slank nok, blir megarektikeren aldri stor nok. Mat og trening er ikke tilstrekkelig for å nå idealmålet, og ofte tar de anabole steroider for å oppnå tilfredsstillende størrelse. De søker informasjon på Internett i forskjellige nettforummer og har god kunnskap om hvordan dopet virker. Men de legger nok kun vekt på den virkningen de selv ønsker, og velger å se bort fra de skadevirkninger doping gir. Gjennom hard trening og ekstreme dietter kan megarektikeren forme kroppen sin etter ønske, og de setter seg stadig høyere mål. På samme måte vil en person med anoreksi sulte seg for å bli tynn nok. Men i egne øyne blir hun aldri tynn nok.

Vi har i mange år fokusert på det presset unge jenter har, med syltynne modeller som forbilder og spiseforstyrrelse som resultat for å oppnå det idealet. Det fokuset har vært viktig, og i dag har vi skolerte og våkne foreldre, skolehelsesøstre, fastleger, lærere og andre i jentenes nærmiljø som ser faresignalene og fanger dem opp. Noe mindre fokusering har det nok dessverre vært på det presset unge gutter blir utsatt for. I dag kan man se at allerede fra de er helt små, har de lekefigurer med digre muskler og store kropper som de leker med. Filmstjerner, modeller og andre idoler guttene ser opp til, har alle digre muskler. Med andre ord: Skal du være vellykket, må du se ut som en muskelbunt.

Presset på guttene starter tidlig, og dopingtelefonen kan fortelle om gutter helt ned i 13–14-årsalderen som har et misbruk. De tar kontakt med dopingtelefonen for å få råd.

Det er svært foruroligende at så unge gutter bruker dop, spesielt med tanke på hvilke senvirkninger det kan få. Siden det er uforsvarlig å utsette noen for så høye doser som disse guttene tar, har vi ikke noen god oversikt over hva som vil skje med dem senere. Så unge gutter har dess-

uten vanskelig for å forstå hvilke konsekvenser et slikt misbruk kan ha, og hva konsekvensen av å overdosere kan bli. Ofte vanker disse guttene i miljøer som omtaler dette som harmløst, og de sammenligner det med kosttilskudd. Jeg har truffet gutter som før nesten ikke turte å gå til helsesøster for å få sprøyte, som begynner å sette sprøyter på seg selv, rett i musklene. Det gjør de selv om de vet at de får så vondt etterpå at de ikke kan sove.

Vi får bekymringsmeldinger fra fortvilte foreldre som ser sine gutter forandre seg totalt etter bruk av doping. De forteller om store humørsvingninger og perioder med aggressivitet og voldelighet. Det har vært omdiskutert om voldeligheten øker med bruk av anabole steroider, men den tragiske hendelsen i Sverige hvor en mann ruset på alkohol og anabole steroider drepte sin stedatter og voldtok venninnen hennes, viser vel at det er en sammenheng der. Dessuten opplever de i fengslene en overrepresentasjon av dem som bruker steroider. Ofte har de et blandet misbruk, og noe kan sikkert tilskrives det. Men hendelse og erfaringen tilsier vel at anabole steroider gjør noe med psyken din.

Familie og venner opplever at de guttene som misbruker dop, kun blir fokusert på trening, spising og søvn. De måler muskler, og de veier seg for å se resultater. Mens kuren pågår, vokser musklene. De ser resultater og er fornøyde. I den perioden hvor de ikke går på kur, blir de mismodige, og mange blir depressive. Flere brukere sier at den perioden er vanskelig å komme seg igjennom.

Jeg har stor medfølelse med de familiene som opplever å møte et helsevesen som ikke har kunnskaper nok, og de føler seg maktesløse når de skal hjelpe barna sine. Det er enkelt å forestille seg hvor fortvilt du blir når du ikke makter å hjelpe barna dine ut av et misbruk som ødelegger både den fysiske og psykiske helsen deres. Derfor må vi spre kunnskap om doping i nærmiljøene til disse guttene – som til skole, helsesøster og fastlegen.

Flere sier at når de konfronterer sine ungdommer med dopingbruken, får de bare til svar at det er deres kropp, og at bruk av doping ikke er ulovlig i Norge. De ønsker seg et forbud mot bruk av anabole steroider, og det er ikke vanskelig å forstå det, selv om det nok ikke i seg selv er nok til å stoppe bruken av steroider.

Det er riktignok ulovlig å produsere og omsette doping i Norge. Det bidrar til at det blir en undergrunnsvirksomhet som ulovlig produserer doping under uhygieniske forhold. Det i seg selv kan bidra til stor skade på brukeren som spiser eller injiserer doping. Mange smugler doping inn i Norge, og selv om noen blir tatt i toll, er det mange som slipper igjennom. Vi har ingen kontroll på hva det er i det dopet som kommer inn i landet, eller om de doseringene som står på produktene, er riktige. Undersøkelser har vist at det både er andre produkter enn det det står på, og at doseringen både er under og over det som er tilrådelig. Noen av produktene kommer fra tidligere østblokkland og kan inneholde farlige stoffer, ja man har til og med funnet hepatittvirus. Tollerne gjør en stor jobb med å kontrollere og ta dem som holder på med det, men ofte importerer de bare enkelte ingredienser som ikke i seg selv er ulovlige, og selv om tollerne vet det skal bru-

kes til framstilling av dop, kan de ikke få gjort noe med det.

Nå er det jo sagt at bruk av anabole steroider og hormoner skal ses på i sammenheng med revidering av en ny rusplan og ved gjennomgang av legemiddeloven. Det er positivt, og det haster å komme i gang med det arbeidet.

Hvordan vil statsråden bidra for å hindre og forebygge at flere unge mennesker ødelegger sin fysiske og psykiske helse som følge av dopingmisbruk?

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:11:48]: Bruk av dopingmidler medfører helserisiko både fysisk og psykisk – slik interpellanten Wenche Olsen redegjør for. Mye tyder på at bruk av dopingmidler utenfor den organiserte idretten har økt de siste årene. Dopingmidler innføres og produseres i et betydelig omfang, og slike midler er lett tilgjengelig over hele landet. Jeg deler derfor interpellantens bekymring for ungdoms holdning til og bruk av anabole androgene steroider.

I løpet av de siste årene har kunnskapen om doping økt betydelig, men det er vanskelig å peke på en enkelt årsak til at ungdom velger å bruke dopingmidler. Årsakene er sammensatte, og det er både psykologiske og sosiale forklaringer på dopingfenomenet. Det betyr at vi må møte utfordringen med ulike typer virkemidler.

Det er jo bra for folkehelsen at dagens unge er opptatt av helse og av å ta vare på kroppen sin, men det er uheldig at fokuset på kropp og utseende i noen tilfeller fører til at enkelte tyr til bruk av dopingmidler. Trening og sunt kosthold er helsefremmende, men doping er helseskadelig og uforenlig med en sunn kropp. Det er nødvendig å få frem dette budskapet i sterkere grad i det forebyggende arbeidet. I den grad dopingbruk skyldes uvitenhet, er informasjon og opplysning løsningen. Dette arbeidet skal vi intensivere. Men dette er bare én del av det holdningsskapende arbeidet. Det er overkommelig å nå frem med budskapet om at dopingmidler er farlig for helsen. Langt vanskeligere er det å få målgruppen til å etterleve budskapet.

Jeg er opptatt av forebyggende arbeid også på dette området. Jeg er glad for at den forebyggende innsatsen er styrket gjennom Samhandlingsreformen. Vi har mange gode forebyggingsstrategier og tiltak, både av generell karakter og rettet mot utsatte grupper. Det er bra. Men antidopingarbeidet må inkluderes sterkere i det generelle, forebyggende og holdningsskapende arbeidet rettet mot ungdom.

Doping er trolig mer utbredt enn vi vet om. Det foregår i stor grad i det skjulte, og førstelinjetjenesten oppdager sjelden signalene før det er for sent. Det er derfor nødvendig at førstelinjetjenesten opplæres i å se etter og oppdage symptomer. Doping må inngå som en del av den målrettede satsingen på tidlig intervensjon.

Ungdom som doper seg, er ikke uvitende – snarere tvert imot. Undersøkelser viser at de aktivt søker informasjon og er oppdatert. Men de er selektive i informasjonssøkingen for å finne støtte for sin måte å bruke doping på. Resultatet er ofte at de mener at egen dopingbruk er risikofri.

Internett er en viktig kanal for informasjon om dopingmidler. Informasjonen på nettet er ikke nødvendigvis feil,

men aktørene er ofte sparsomme med å opplyse om risiko og mulige skadevirkninger. Det er uansett ikke tilfredsstillende at slike hjemmesider er den viktigste informasjonskilden for mange ungdommer. Dagens unge lever på mange måter gjennom Internett og sosiale medier. Denne situasjonen gir oss nye utfordringer, men også nye muligheter. Vi må også benytte denne arenaen til å informere og til å komme i dialog med målgruppen.

Mye av omsetningen foregår også på nettet. Det er også en grunn for myndighetene til å bruke Internett og sosiale medier til å opplyse og advare. Prøver av beslaglagte stoff viser at svært mange av disse produktene inneholder noe annet enn det som oppgis på varedeklarasjonen. Av og til kan midlet være svakere enn oppgitt, men ofte er det langt sterkere enn det som står oppført. I tillegg kan det inneholde ukjente og skadelige stoffer. Dette øker risikoen ved bruk av dopingmidler og understreker ytterligere behovet for informasjon og advarsler.

Helsevesenet må bli bedre rustet til å ta imot og yte god hjelp til personer som har behov for behandling for dopingrelaterte helseskader – både somatiske og psykiske lidelser. Undersøkelser viser at dopingbrukere er flittige brukere av helsetjenesten for å få sjekket sin helsestilstand. Men det ser ut til at primærhelsetjenesten ikke har kompetanse om dopingbruk og dopingrelaterte symptomer og ikke ser sammenhengene, slik at de fanger opp folk i tide. Det betyr at mange som kunne ha fått hjelp i en tidlig fase, glipper. Kompetanse finnes, men den er i stor grad sentralisert og lite utbredt i primærhelsetjenesten. Fremover blir det viktig at denne kompetansen når ut til større deler av helsetjenesten.

Bruk av doping har flere likhetstrekk med bruk av andre rusmidler, og brukerne er ofte de samme. Utfordringene må ses i sammenheng. Jeg vil derfor sørge for at doping blir grundig behandlet i stortingsmeldingen om rusmiddelpolitikken som regjeringen vil legge frem i løpet av året. Vi har allerede invitert viktige aktører innenfor antidopingarbeidet til dialog. Vi vil også dra nytte av erfaringene som våre naboland har gjort gjennom ulike tilnærminger og løsninger.

Wenche Olsen (A) [10:18:01]: Først må jeg få takke ministeren for svaret. Jeg er glad for at ministeren er opptatt av saken og har forståelse for at vi trenger tiltak.

Det er jo sånn at en ofte kan få inntrykk av at kampen om doping utenfor idretten handler om å kriminalisere bruken av dop. Hadde det vært så enkelt, kunne vi jo bare vedtatt det, men her er det nok mange tiltak som må til for å forhindre at unge gutter og andre ødelegger seg selv. Bruk av narkotika er som kjent forbudt, men det er fortsatt mange som bruker det allikevel.

Jeg har tro på at noe av det viktigste vi kan gjøre i kampen mot doping, er å spre kunnskap innenfor helsevesenet og skolen. Helsesøster og fastlege er blant dem som bør ha gode kunnskaper om hvilke symptomer dopmisbrukere har, og hvordan de kan hjelpe dem ut av misbruket.

Hormonlaboratoriet på Aker foreslår etablering av et nasjonalt kompetansesenter for forebygging og behandling av senskader ved dopingmisbruk. De sier at de lenge har

ønsket å bedre behandlingstilbudet til brukere av dopingmidler utenfor idretten. Dette er etter deres mening det viktigste medisinske problemet ved bruken av dopingmidler. De vet at andelen ungdom som angir at de har brukt dopingmidler, er mellom 2–5 pst. i Norge, og de forventer dessverre en del uheldige fysiske og psykiske plager av det.

Behandlingen av disse senfølgene foregår relativt tilfeldig i dag i ulike deler av helsevesenet i Norge, mens man bl.a. i Sverige har etablert et nasjonalt kompetansesenter som koordinerer dette arbeidet. Hormonlaboratoriet på Aker har allerede innledet et samarbeid med det sentret. De ønsker seg et senter i Norge som både kan behandle disse tilstandene på spesialistnivå, være et kompetansesenter for kunnskap om tilstandene, drive aktiv forebygging ved bruk av helsesøstertjenesten på ungdomsskoler og i videregående skoler samt opprettholde dopingtelefonen.

Jeg er kjent med at forslaget er sendt Helse- og omsorgsdepartementet, og vil derfor spørre helseministeren om hun vurderer å opprette et slikt senter som et bidrag til å bekjempe bruken av doping.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:20:35]: Det er ikke tvil om at Antidoping Norge og Oslo universitetssykehus, Aker og de miljøene som er der, er de miljøene som har størst kompetanse når det gjelder doping og virkningene på den enkelte som bruker doping, og som misbruker disse stoffene.

Det er heller ikke tvil om at skal vi få ut kompetanse i hele landet, er vi nødt til å bygge på der hvor kompetansen er, selv om det er slik at bruk av doping har mange trekk som ligner på bruk av rusmidler. Undersøkelser viser at 60–70 pst. av dem som har forsøkt anabole androgene steroider, også har forsøkt narkotika. Så behandlingen må ses i sammenheng.

Som jeg sa, jobber vi nå med en stortingsmelding om rus. Doping vil få en stor plass der. Hvordan vi skal organisere dette arbeidet videre, vil vi komme tilbake til, men det skal ikke være tvil om at vi er opptatt av å bygge på de nevnte miljøene. Dem har Helse- og omsorgsdepartementet god dialog med. Det er nettopp disse miljøene som vil være viktige for å få kompetanse ut i førstelinjetjenesten, slik interpellanten legger vekt på – ut til fastlegene og skolehelsetjenesten. Det er særdeles viktig for både å kunne forebygge og se tidlige tegn på misbruk.

Jorodd Asphjell (A) [10:22:42]: Først takk til interpellanten for å ta opp et viktig spørsmål i denne samfunnsdebatten om dopingmisbruk.

Bruk av dopingmidler er helseskadelig og et økende samfunnsproblem. Doping er tradisjonelt knyttet til konkurranseidrett, som har institusjonalisert omfattende tiltak for å hindre doping blant idrettsutøvere. I de senere årene har det vist seg at doping også er utbredt og økende i ikkeorganisert idrett og trening.

Det er nødvendig med tiltak for å forebygge bruk av dopingmidler også utenfor den organiserte idretten. Innenfor idretten er dopingmisbruk i all hovedsak utført av helse-

personell for å gi utøvere resultater gjennom kunstige og ulovlig prestasjonsfremmende midler.

Det er vanskelig å få oversikt over omfanget av doping. En undersøkelse gjennomført av Politihøgskolen i 2009 viser at andelen som hadde brukt eller brukte doping, var 2,9 pst. blant menn og 1 pst. blant kvinner. De som bruker doping, bruker i hovedsak anabole steroider og testosteronpreparater. Dopingmisbruk er i hovedsak motivert ut fra ønsket om en «penere eller større» kropp. Det er vist i studier at de som har dopingerfaring, oftere kommer opp i bråk og bruker mer av andre rusmidler. Kombinasjonen av alkohol eller andre rusmidler og ulike dopingprodukter er direkte livsfarlig.

Samhandlingsreformen har en ambisjon om å gi en mer bærekraftig utvikling gjennom å styrke innsatsen for helsefremmende og forebyggende arbeid. Den nye folkehelseoven som nå har vært på høring, legger vekt på at kommunene som sådanne skal ha større ansvar for forebygging. Det er i kommunene befolkningen bor og tilbringer det meste av sin tid. Dette innebærer at arenaene skole, oppvekst, kultur, samferdsel og miljø også skal arbeide forebyggende. Forebygging av doping krever i stor grad involvering også av andre arenaer enn helsesektoren.

Per i dag ser vi at identifisering og oppfølging av ulike utsatte grupper mange ganger ikke fungerer optimalt. Dette kan skyldes for lite samarbeid, for lite koordinering og for lite informasjonsutveksling mellom de kommunale tjenestene, eksempelvis i oppfølgingen av miljøer og steder hvor dopingmisbruk skjer.

Fagmiljøer har anbefalt at det iverksettes en nasjonal informasjons- og holdningskampanje om konsekvensene av doping. Kampanjen bør rettes mot ungdom, og det bør utarbeides materiell til bruk i grunnskole og videregående skole. Det bør vurderes om kroppsvøvingfaget i større grad bør innbefatte undervisning om skadevirkninger av doping.

Det er ikke lett å forstå at mange frivillig utsetter seg for risiko og bivirkninger som følger med doping. Noe av forklaringen er knyttet til psykisk kroppssoppfatning. Hele 58 pst. av dem med dopingerfaring opplyser at de skammer seg over egen kropp.

Denne interpellasjonen adresserer dopingbruk utenfor den organiserte idretten. Bruken er ukontrollert, og det er farlig for dem det gjelder.

Et par tastetrykk på Google viser hvilke bivirkninger vi snakker om når en misbruker tar opp til hundre ganger de dosene som blir brukt i medisinsk sammenheng. Blant de alvorlige bivirkningene er høyt blodtrykk, leverskade, økt risiko for enkelte kreftformer og depresjoner. Hos menn vil anabole steroider dempe den normale produksjonen av kjønnsormoner, med påfølgende skrumpning av kjønnsorganer, sterilitet, impotens og utvikling av bryster. Disse nevnte bivirkningene må brutalt og ærlig være en del av debatten og kan kanskje ha noe forebyggende effekt.

Jeg er glad for at statsråden så tydelig signaliserer at dopingmisbruk og dop også skal være en del av den nye stortingsmeldingen om ruspolitikken, som skal legges fram. Antidoping Norge gjør en god jobb knyttet til den organiserte idretten. De har lang og bred kompetanse på å fore-

bygge doping og hvilke skadevirkninger doping har. Om vi nå skal gjøre en like god jobb også utenfor den organiserte idretten, er det viktig å trekke veksler på den kompetansen som allerede er etablert i idretten, og at den blir videreført også utenfor den organiserte idretten.

Morten Stordalen (FrP) [10:27:29]: Jeg vil først takke interpellanten for å ta opp dette temaet. Det har riktignok vært oppe til debatt flere ganger før, men da uten annet resultat enn at dette vil man komme tilbake til.

Temaet dopingmisbruk kan vi regelmessig lese eller høre om i media, og problemet ser ut til å være langt større enn det de fleste av oss er villige til å tro var sant. Det har vært presentert sterke historier om misbrukere og familier til disse igjen via mediene.

Som oftest tenker vi på bruk av dopingpreparater som noe som bare foregår i den organiserte idretten. Der blir det gjennomført kontroller, og avsløringer blir gjort i mange tilfeller, dette for å bekjempe problemet. Men det er ikke bare i den organiserte idretten misbruk av disse skadelige stoffene finner sted.

En raskt voksende gruppe som misbruker dopingpreparater, som anabole steroider, er unge gutter som er opptatt av å bygge muskler og kropp, da de ser opp til de såkalte idealene. Dette er stoffer som det er forbudt å tilvirke eller oppbevare.

Vi vet at dette er stoffer som er svært skadelige, og at bruk kan få svært dramatiske konsekvenser. Det kan få hjertet til å vokse og bli mindre elastisk, og pumpeevnen blir da dårligere. Det er påvist hjerteinfarkt blant yngre menn som har benyttet anabole steroider. Ved større doser kan det også forårsake alvorlige leverskader. Avrivningsskader er visst et vanlig problem, da musklene vokser raskere enn det sener kan tåle, og senefestet ryker.

Hos de yngste misbrukerne kan veksten stoppe helt dersom stoffene brukes før avsluttet pubertetsalder. Ikke minst opplever de som misbruker disse stoffene, at de lett utvikler både angst, irritabilitet og en økt bruk av vold. Dette er bekymringsfulle bivirkninger av et stoff som vi vet er et tiltagende problem blant ungdom i dag.

Et annet stoff som brukes av de menneskene som ønsker å bygge muskler raskt, er insulin. Dette har en relativt kraftig muskeloppbyggende effekt. Men bruken av dette kan også få dramatiske konsekvenser. Én ting er tretthet, kramper, osv., men feil bruk kan bety bevisstløshet og døden. Dette er bare noen av de metoder og stoffer som ungdommer eksperimenterer med, og sier ikke så rent lite om hvor langt en del av disse er villig til å gå, så lenge det ikke regnes som kriminelt.

Derfor vil bruken heller ikke fanges opp i tide for en del av disse menneskene før det er for sent – dvs. gi livsvårike skader eller i verste fall bety døden. Det er bl.a. fordi det utenfor den organiserte idretten naturlig nok ikke blir testet slik som det gjøres innenfor den organiserte idretten, ved konkurranser osv.

Som sagt er lovverket slik i dag at det er tillatt å bruke og samtidig oppbevare så lenge det er til eget bruk, men ikke lov å selge, innføre, produsere eller oppbevare.

Det er tidligere gjort et utredningsarbeid for å se på

virkning og årsakssammenheng ved bruk. Jeg mener at det ikke lenger bør være nødvendig å vente eller utrede noe mer. Dette bør være forbudte stoffer å ha i sin besittelse og da også forbudt å bruke. Vi kan ikke sitte stille og se på at så mange mennesker og ikke minst at så mange ungdommer ødelegger seg ved å misbruke slike skadelige stoffer.

NRK hadde senest i høst en reportasje knyttet til dette problemet, der de fulgte enkelte av dem som brukte anabole steroider. Her framkom det at det er et stort marked blant de kriminelle som distribuerer og selger disse stoffene. Her viste man til at dette er blitt et kjempemarked fordi det anslås at det er titusenvis av fortrinnsvis unge gutter og menn som bruker anabole steroider. Dette er en gruppe misbrukere som vokser raskt, og som det er fokusert lite på, nettopp fordi de fleste av disse ikke er i noen organisert idrett.

Ungdommer får sine liv ødelagt på grunn av dopingbruk, og hele familier ender opp i en enorm fortvilelse som følge av mangel på kunnskap om hva slags hjelp som skal tilbys av helsevesenet.

Slik jeg har tolket det, har regjeringen tidligere sagt at de vil komme tilbake med spørsmålet om å kriminalisere anabole steroider. I Stoltenberg I-regjeringens Soria Moria-erklæring ble det sagt at man skulle intensivere antidopingarbeidet utenfor den organiserte idretten. Nå er vi altså halvgått i andre periode.

Fremskrittspartiet håper nå debatten kan føre fram til snarlig handling. Det er på høy tid at all besittelse og bruk av anabole steroider blir forbudt. Men jeg vil være enig med statsråden på ett punkt: Forebygging er særdeles viktig. Å bruke de sosiale mediene aktivt for å fortelle om skadevirkningene er kanskje det viktigste man kan gjøre. Samtidig håper jeg man kan forby disse stoffene en gang for alle.

Bent Høie (H) [10:32:13]: Jeg vil starte med å takke representanten Wenche Olsen for å ta opp dette særdeles viktige spørsmålet, nemlig hvordan vi i Norge kan lære av den innsatsen som er gjort i den organiserte idretten for også å bekjempe doping i de uorganiserte miljøene. Dette er en veldig viktig problemstilling, som jeg er veldig glad for at en stortingsrepresentant fra regjeringspartiene nå tar opp. Men på dette området kan vi konstatere at regjeringen er rettferdig. Svarene man gir sine egne stortingsrepresentanter, er like uklare som dem man gir andre interpellanter i denne salen.

Høyre har tatt opp dette spørsmålet ved veldig mange ulike anledninger. Representanten fra Høyre André Oktay Dahl stilte spørsmål til kulturministeren om dette i september 2006, til justisministeren i mars det samme året og til justisministeren i mai 2007. Høyre har også fremmet to representantforslag om det samme temaet.

På de første spørsmålene, som bl.a. dreide seg om å lære av Sveriges erfaringer med en nasjonal, forebyggende dopinglovgivning, var svaret fra Justisdepartementet at dette skulle man komme tilbake til i forbindelse med behandlingen av ny straffelov. Da man behandlet ny straf-

felov, behandlet man ikke dette spørsmålet. Det var ikke forberedt fra regjeringen.

Siste gang Høyre tok dette opp, var i et representantforslag som ble behandlet i oktober 2010. Da svarte justisministeren at dette skulle behandles i forbindelse med Stoltenberg-utvalgets rapport, som var på høring. Jeg har søkt i Stoltenberg-utvalgets rapport. Ordet «doping» er ikke nevnt en eneste gang. Men det er bra å høre at helseministeren åpenbart har startet et arbeid for å få løftet dette temaet inn i stortingsmeldingen om ruspolitikken.

Jeg håper at det spørsmålet som representanten Wenche Olsen tar opp – nemlig om behovet for å bygge opp et godt nasjonalt kompetansemiljø på dette området etter modell fra Sverige – blir besvart i den stortingsmeldingen, og at man kommer i gang med det arbeidet, men også det andre spørsmålet, som statsråden ikke var inne på i det hele tatt, nemlig om behovet for at det utformes en nasjonal, forebyggende dopinglovgivning i Norge. Forslag om dette, som – som sagt – ble fremmet så sent som i oktober av Høyre og Fremskrittspartiet, ble nedstemt av Stortinget, og det virker ikke som om regjeringen jobber med den problemstillingen ennå, selv om dette ble varslet allerede så tidlig som i arbeidet med den nye straffeloven.

Det vil være behov for å ha begge disse tankene i hodet samtidig for å kunne gjøre et godt nok arbeid overfor dette miljøet. Informasjon og forebygging er og vil være viktig, men det er også viktig at samfunnet gir et klart signal om at doping er ulovlig, og at man får en nasjonal, forebyggende dopinglovgivning. Jeg håper at helseministeren i sitt neste innlegg kan gi et svar på om den problemstillingen også vil bli drøftet i forbindelse med stortingsmeldingen om ruspolitikken.

Laila Dævøy (KrF) [10:36:33]: Jeg vil også takke representanten Wenche Olsen for en viktig debatt. Jeg er helt enig i at det er et tankekors at vi er kjempegode innenfor den organiserte idretten, men utenfor har vi lite å skryte av egentlig.

Programmet Brennpunkt satte dette på dagsordenen bl.a. i fjor høst. I et annet program på TV sto en familie fram og etterlyste kunnskap om anabole steroider i helse-tjenesten, og kunnskap om sammenheng mellom depresjon og dopingbruk. Ifølge Brennpunkts nettsider gjør faktisk Norge minst sammenliknet med andre land i Norden med hensyn til innsats mot hverdagsdoping.

Hvert år gjennomfører Antidoping Norge 3 000 tester i toppidretten. Den statlige dopingtelefonen har ett årsverk, og det er det eneste, vil jeg si, konkrete tiltaket mot hverdagsdoping som vi kan følge og evaluere.

Finland skal ha ni årsverk til antidopingarbeid utenfor idretten, bl.a. med en nettportal der både dopingbrukere og helsepersonell kan få informasjon.

Danmark skal ha satt inn en rekke tiltak, bl.a. med smilefjes ved inngangen til treningssentre. Dette betyr at senteret godtar å la Antidoping Danmarks dopingkontrollører ta stikkprøver av dem som trener på senteret, og over halvparten av treningssentrene i Danmark er med i ordningen. Kristelig Folkeparti hører gjerne statsrådets vurdering av å innføre et tilsvarende tiltak i Norge. Videre har dan-

skene bl.a. brukt 5,6 mill. danske kroner på informasjon og opplæring direkte knyttet til helseansatte. Også andre sektorer er involvert i kampen mot hverdagsdoping – jeg nevner tollvesen og politi – og også innenfor rusfeltet.

I Sverige har de hatt et forbud mot dopingbruk i ti år nå.

Kristelig Folkeparti mener konsekvensene av dopingbruk i samfunnet må utredes, og det bør også utredes om doping bør bli kriminalisert. Det er et klart signal om at vi ser dette som et aktuelt virkemiddel, og jeg antar at dette også kan bli vurdert i det arbeidet som foregår i departementet per dags dato.

Selv om det er behov for utredning både av dopingomfang og av et forbud mot bruk av doping, er det allerede i dag behov for å iverksette tiltak straks. Det er særlig viktig å styrke dopingtelefonen og sikre opplæring av helsepersonell. Det bør først og fremst satses på forebygging gjennom informasjon og holdningsskapende arbeid i skole og idrett.

Jeg har også lyst til å nevne at i den rød-grønne regjeringens politiske plattform for 2005–2009, Soria Moria I, står det at regjeringen skal intensivere antidopingarbeidet, også utenfor den organiserte idretten. Etter det jeg kjenner til, ble ikke dette fulgt opp, og målet om å bekjempe doping er heller ikke tatt med videre i den regjeringserklæringen som regjeringen arbeider etter nå. Likevel er det positivt at helseministeren nå sier at dette skal tas inn i stortingsmeldingen om ruspolitikk som kommer i løpet av våren, hvis jeg husker rett. Høyre har også tatt opp dette flere ganger i Stortinget, slik vi fikk dokumentert.

Statsrådets signaler i dag, så langt, er at det skal komme en del tiltak etter det jeg forstår, i rusmeldingen, som går på forebygging, informasjon, bedre behandling, kompetansespredning, dialog med dopingmiljøet, og at man også skal vurdere andre lands tiltak. Det var ikke sagt noe konkret om hvilke tiltak innenfor dette som skal komme, og når vi eventuelt kan se tiltakene bli iverksatt. Det er faktisk ganske viktig å få sagt også noe om det. En stortingsmelding vil jo ofte trekke opp politikken fremover, og det kan tenkes at vi blir gående i måneder og kanskje et halvår før tiltakene – og nye tiltak – kommer.

Så jeg har lyst til å spørre statsråden om det gode forslag som representanten Wenche Olsen ønsker å få vurdert – om vi skal ha et kompetansesenter – blir en del av det arbeidet som nå pågår i departementet i forbindelse med rusmeldingen. Representanten Asphjell var inne på kampanjer, som også er et konkret tiltak som kunne vært satt i gang ganske fort.

Så vil jeg også spørre om det i forbindelse med meldingen vil bli vurdert et forbud, og eventuelt en forebyggende lovgivning, slik også representanten Høie fra Høyre ba om.

Det er spennende, og jeg er veldig glad for det arbeidet som er igangsatt, men jeg er også utålmodig og ønsker også at disse siste tiltakene skal bli vurdert i den sammenheng.

Jan Böhler (A) [10:41:38]: Fra et justispolitisk ståsted vil jeg si at jeg er veldig glad for denne debatten her i dag. Det er en veldig innsiktsfull interpellasjon og med mange gode innlegg, som alle peker i samme retning.

Hvis jeg skulle understreke noen av de justispolitiske sidene ved dette, som kanskje ikke er trukket så mye fram, så vil jeg bl.a. nevne at det var en stor politioperasjon i 2009 som ble kalt Prosjekt Gullfugl. Den ble startet i Sogn og Fjordane politidistrikt. 16 politidistrikter var involvert. Som resultat av den operasjonen ble det 200 straffesaker, og det er helt sikkert bare toppen av isfjellet. Så dette handler også om landsomfattende kriminalitet i Norge. Det er åpenbart at det skaper kriminell atferd hos mange unge som trekkes inn i disse nettverkene – som selgere av doping, men også i form av at de som driver med såkalt lovlig bruk av dopingmidler, betaler på en illegal måte ved å sende penger svart i konvolutter til kriminelle nettverk osv.

Det er åpenbart et problem også med tanke på dannelse av kriminelle miljøer. Jeg har sett i de såkalte casualsmiljøene, altså de voldelige miljøene knyttet til idretten, at bl.a. bruk av dopingmidler er en veldig viktig del av kulturen når man bygger seg opp til slåsskjemper til de slagene man skal utkjempe.

Så dette spørsmålet er en stor sak, både i forhold til kriminalitet og i forhold til de helsemessige sidene, som er kommet fram i debatten her. Når det gjelder hvordan vi skal bekjempe det, tror jeg at det som er sagt om forebygging, er viktig. I Norge har vi jo en metode for forebygging som handler om både å sette grenser og å forebygge på en mer positiv måte.

Så vil jeg gjerne understreke at også hos oss i Arbeiderpartiet er spørsmålet om lovforbud mot bruk, besittelse og erverv et aktuelt spørsmål. Statssekretær Aas-Hansen i Justisdepartementet sa i Aftenposten i 2009 at det «skal mye til for at vi ikke kriminaliserer privat bruk av dopingmidler i legemiddeloven» etter de diskusjonene som var den gangen, og varslet at regjeringen holder på med en utredning av dette.

Jeg er sikker på at man vil komme tilbake til det i den stortingsmeldingen som statsråden omtaler. Men jeg vil si at på dette området – hvor man ikke har den samme typen somatisk avhengighet av rusmiddelmissbruket som man har på andre felter, når det gjelder narkotika – kan et forbud ha vel så stor virkning og ha vel så mange begrunnelser som når det gjelder andre rusmidler. Så jeg håper at det legges stor vekt på den diskusjonen i forberedelsene til stortingsmeldingen. Vi har hørt innlegg om det her i debatten som jeg synes er innsiktsfulle.

Den siden som angår argumenter mot et forbud i forhold til at det er vanskelig for politiet f.eks. å håndheve, er relevant, men de argumentene er like relevante i forhold til mange andre normsettende lover som vi har i Norge, som vi bruker for å sette grenser, og ikke nødvendigvis for at de kan håndheves i enhver situasjon. Jeg tror at særlig overfor ungdomsgrupper som gjør valg uten at de er involvert i kriminelle miljøer på forhånd, vil slike normsettende lover ha større betydning enn på mange andre felter. For man starter på et livsløp og danner seg et livsmønster når man utsettes for personer som omsetter slike stoffer, og som er inne i treningsmiljøer som kunne vært sunne. Men de ungdommene som egentlig er inne i sunne miljøer og ønsker å trene kroppen sin positivt, kan få ødelagt

livsløpet sitt på et tidlig tidspunkt av disse miljøene. Derfor vil spørsmålet om et forbud være mer relevant i forebyggende betydning – etter mitt syn – enn på mange andre områder.

Wenche Olsen (A) [10:46:53]: Først må jeg få takke dem som har deltatt i denne interpellasjonsdebatten. Jeg synes det har vært en god debatt, og jeg er glad for engasjementet for denne viktige saken. Jeg tror at om vi ikke får grep om dette, vil det fort utvikle seg videre.

Jeg har brukt mesteparten av min tid på å snakke om unge gutter, for det er der vi ser det største misbruket. Men det er jo skremmende at det også kommer meldinger om unge jenter som nå tar i bruk anabole steroider, med de konsekvensene det får for dem. Kanskje opplever de å miste menstruasjonen, kanskje får de skjeggvekst, kanskje får de dyp røst. Vi vet vel lite om senvirkningene vil være de samme for jentene som for guttene.

I det siste har jeg hørt at det er stadig flere menn i førtiårskrisen, som synes kroppen forfaller, som ser en mulighet i anabole steroider til å rette på det – alt for å prøve å oppnå idealet. I sin streben velger de kanskje å se bort fra bivirkningene. De har nok god greie på hvilke konsekvenser det får å bruke det, men kanskje tenker de at det er noe de skal gjøre i en kort periode. Men det er nok lettere å begynne enn å slutte.

Representanten Stordalen tok opp at forbud var veldig viktig. Jeg er enig i at det er noe vi må vurdere, men samtidig sier jo representanten selv at insulin er ett av de preparatene som også blir misbrukt. Det blir misbrukt veldig mange forskjellige preparater, og vi kan vel kanskje ikke forby alle. Jeg tror at det absolutt viktigste vi kan gjøre, er å informere og forebygge.

Jeg håper at debatten her i dag er et lite bidrag til å få ytterligere fokus på saken, og at vi kan få til tiltak som kan opplyse og forhindre at vi får nye gutter inn i et slikt misbruk. Men da er jeg enig i at vi må få på plass noen sanksjonsmuligheter, og vi må få spredt kunnskap både til skolevesenet og helsevesenet, slik at vi kan kjenne igjen symptomene og ha kunnskap om hvordan vi kan hjelpe disse ut av misbruket.

Så til slutt vil jeg rette en stor takk til alle de foreldrene som har stått fram og delt sine historier med oss for å forhindre at flere skal oppleve det samme som de har gjort.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [10:49:42]: Det er ikke tvil om at vi må bruke de kompetansemiljøene vi har, som jeg også sa i mitt forrige innlegg, og Helse- og omsorgsdepartementet har god dialog med dem nettopp for å kunne øke kunnskapen, og for å kunne spre kunnskapen ut i landet.

I arbeidet med stortingsmeldingen, hvor vi har sagt at bruk av doping skal få god plass og bred omtale, vil vi selvfølgelig også se på erfaringer fra andre land. Det som er nærliggende, er selvfølgelig erfaringene fra Sverige og Danmark, som har valgt ulik tilnærming når det gjelder doping, i forhold til kriminalisering og forbud, som selvfølgelig har den fordel at det gir et sterkt signal, men som

vi fra andre områder, spesielt innenfor ruspolitikk, vet at ikke alltid er nok. Derfor er jeg veldig enig med alle dem som har tatt til orde for forebygging, tidlig intervensjon, og spesielt informasjon til ungdom.

Det er heller ikke tvil om at noen av de arenaene som ungdom møtes på, hvor man kan bruke dop, er treningssentre. Derfor er det spesielt interessant den erfaringen de har fra Danmark, hvor de har treningssentre hvor det forekommer testing. Det er selvfølgelig også virkemidler og tiltak som vi må drøfte i forbindelse med stortingsmeldingen.

Vi skal jobbe videre med dette, både i stortingsmeldingen og ellers. Vi er veldig enig i det som har kommet fram her, at her er det viktig å bruke mange virkemidler for å nå mange, ikke minst ungdom, som vi egentlig ønsker å beskytte. Vi ønsker god helse, og vi ønsker fokus på det positive i god helse, og vi må jobbe aktivt mot stoffer som bryter ned kroppen.

Presidenten: Debatten i sak nr. 1 er avsluttet.

Sak nr. 2 [10:52:19]

Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:

«Forbruket av alkohol i Norge er økende. Det anslås at ca. 5 pst. av befolkningen i Norge er alkoholavhengige. 120 000 barn og unge i Norge lider under andres rusmisbruk. Alkoholbruk og alkoholrelaterte skader utgjør en betydelig belastning på helsevesenet, politiet, rettsapparatet og det sosiale hjelpeapparatet. Det er bekymringsfullt at samfunnets holdninger til alkohol synes endret. Alkohol er blitt mer alminneliggjort som vare. I media er det nå vanlig med omfattende produktomtaler av alkoholholdig drikke. Det blir stadig færre hvite – alkoholfrie – soner i samfunnet, og gråsoner viskes ut. For å lykkes med forebygging må vi ta utgangspunkt i alkoholbruk som et sosialt fenomen. Vi beveger oss i flokk når alkoholforbruket endres, både når det minker, og når det øker.

Hvordan vil statsråden bidra til et nasjonalt løft for å endre holdninger og gjenvinne respekten for alkohol som betydelig faktor for dårlig helse?»

Kjersti Toppe (Sp) [10:53:50] Det har aldri blitt drukket mer alkohol i Norge enn i dag. Skadene har heller aldri vært mer omfattende. Samtidig har våre holdninger til alkohol aldri vært mer liberale. Dette er utgangspunktet for min interpellasjon.

Alkoholen er et av våre aller største samfunnsproblemer. Likevel er alkohol og alkoholbruk blitt stadig mer vanlig, akseptert og alminneliggjort i samfunnet. De mer liberale holdningene bidrar etter mitt syn til en ufarliggjøring av alkohol som vare. Flere har beskrevet det som skjer, som en forherligelseskultur rundt alkoholbruk. Dette bidrar etter mitt syn til å øke alkoholforbruket i befolkningen. Særlig ille er denne utviklingen for de mange barn og unge som i dag lider under voksnes alkoholmisbruk.

Alkohol framstår i dag både som det hyppigst brukte

rusmidlet i Norge og det som framkaller flest rusrelaterte lidelser. 120 000 barn og unge lever i en tilstand som trues av andres rusmisbruk. Alkohol er i vår del av verden den andre største årsak til tidlig død og dårlig helse.

I 2008 ble det ifølge Folkehelseinstituttet omsatt alkoholholdige varer tilsvarende 6,7 liter ren alkohol per person per år. Dette er vel 40 pst. økning siden 1993 og en dobling i forbruket siden 1960. Sett i europeisk målestokk er det norske forbruket likevel fortsatt lavt. I Storbritannia er omsetningen over 8 liter ren alkohol per innbygger per år, og i land som Frankrike, Tyskland og Russland selges det mellom 10 og 12 liter. Det viser at den norske alkoholpolitikken, med fokus på tiltak som regulerer pris og tilgjengelighet, tross alt har hatt sin funksjon.

Vår utfordring er at alkoholforbruket i Norge er økende. Norge har en utvikling som går i motsatt retning av det vi nå ser i flere av de europeiske landene, der alkoholkonsumet er nedadgående. Økningen i alkoholforbruket i Norge er ikke minst en utvikling stikk i strid med det overordnede nasjonale målet om å redusere gjennomsnittsforbruket av alkohol i befolkningen. Det bør bekymre Stortinget.

Ifølge Folkehelseinstituttet er ca. 5 pst. av befolkningen i Norge alkoholavhengige. Det anslås at ca. én av ti utvikler en rusrelatert lidelse i løpet av livet.

Gjennomsnittlig debutalder for alkoholforbruk i Norge synes å være stabilt rundt 14,5–15 år, men Folkehelseinstituttet rapporterer også om at 24 pst. av skoleelever/barn i tiårsalderen har prøvd alkohol, og at 39 pst. av elevene på ungdomstrinnet oppgir at de har drukket så mye alkohol at de har vært skikkelig beruset. Det positive er at økningen i forbruk blant unge i alderen 15–20 år ser ut til å ha stagnert. De siste årene har forbruket faktisk gått ned noe i den gruppen.

Vi vet at menn drikker betydelig mer enn kvinner, men forbruket blant kvinner har økt raskere enn blant menn. Det er også et faktum at 40 pst. av gravide kvinner i Norge ikke er totalavholdende under svangerskapet.

Konsekvensene av befolkningens alkoholbruk er alvorlige. Ifølge Helsedirektoratets rapport framlagt i høst kan alkohol knyttes til rundt 60 ulike sykdommer og tilstander som bl.a. kreft, hjerte- og karsykdom, psykisk sykdom og fosterskader. I 2007 ble det rapportert at ca. 350 personer døde av alkoholrelaterte årsaker her i landet. Blant disse var det mer enn dobbelt så mange menn som kvinner. Til sammenligning har antall narkotikarelaterte dødsfall i Norge stabilisert seg på omkring 200–300 personer per år. Det regnes med at ytterligere 1 000 dør hvert år av sykdommer og ulykker som skyldes alkoholforbruk.

Alkohol er en av de viktigste dødsårsakene blant unge i alderen 15–29 år. Det er grunn til å tro at halvparten av dem som omkommer i trafikkuulykker, har tilknytning til en bilfører som har kjørt kort tid etter inntak av alkohol, illegale rusmidler eller rusgivende legemidler.

I 2008 var i underkant av 4 000 innleggelser i somatiske sykehus forårsaket av alkoholrelaterte lidelser. De fleste innleggelsene skyldtes akutte forgiftninger og alkoholrelaterte psykiske lidelser, men leverskader utgjorde også en stor gruppe. Det er ifølge Folkehelseinstituttet all grunn

til å tro at et langt større antall innleggelser har tilknytning til rusmiddelbruk. Dette vil særlig gjelde innleggelser for behandling av forskjellige skader.

Hvert år er det regnet med at om lag 70 000 skader og ulykker kan relateres til alkoholbruk. Det er anslått at 50 pst. av pasientene ved landets psykiatriske akuttavdelinger har problemfylt bruk av rusmidler. I tillegg til helseskadene vet vi at alkohol har en rekke sosiale skadevirkninger, ikke minst for barn i familier med alkoholproblemer. I en undersøkelse sier nesten halvannen million voksne nordmenn at de er blitt plaget av andres alkoholbruk i løpet av det siste året. 300 000 kvinner oppgir at de er redd for en full person på offentlig sted, og 47 000 kvinner blir fysisk skadet av en full person årlig.

Jeg har prøvd å gjøre rede for at alkoholbruk angår hele befolkningen. Alkoholbruk er ikke kun en privatsak. Alkoholbruk i samfunnet er en viktig helsepolitisk sak, men det er like mye en sentral sosialpolitisk sak.

Forebygging av alkoholproblemer var en viktig del av utviklingen av det moderne Norge. Temaet sto høyt på dagsordenen for mange av de sosiale bevegelsene som gjennom et hundreår skapte velferdssamfunnet. Jeg nevner arbeiderbevegelsen, avholdsbevegelsen, kvinnebevegelsen, Kirken, lekfolksbevegelsen og ungdomsrørsla. Sentrale statsmenn og samfunnsbyggere etter annen verdenskrig sto fram som totalister og tydelige forbilder. Alkohol ble sett på som et hinder for utvikling, både for den enkelte og for samfunnet. I dag finner vi ikke igjen de samme holdningene, og temaet har langt fra samme posisjon. I dag legger tvert om alkohol, alkoholbruk og alkoholskader beslag på en stadig større del av det offentlige rom. Det blir stadig færre hvite, alkoholfrie soner i samfunnet. Stadig flere opplever drikkepress. Mens man før gjerne måtte ha en begrunnelse for å drikke alkohol, må man nå ha en begrunnelse for å la være.

Kommersiell markedsføring og redaksjonell omtale av alkohol gis en stadig større plass i kulturliv, sport, underholdning og media. Tilgjengeligheten til alkohol i alle kategorier har økt, og prisene faller som følge av økt kjøpekraft. Alkoholen har blitt det produktet som norske medier markedsfører mest systematisk. Alkohol blir også etter mitt syn underkommunisert og i altfor liten grad dratt fram i de store, løpende samfunnsdebattene.

Vi burde f.eks. hatt mye mer fokus på alkoholbruk og alkoholpolitikk i den store debatten som gikk i fjor om sykefravær. Alkoholbruk er en ikke ubetydelig årsak til sykefravær, både det kortvarige og det langvarige sykefraværet. Det er beregnet at en økning på en liter per år i totalkonsum per innbygger over 15 år fører til 13 pst. økt sykefravær blant menn. Vi burde ha mer fokus på alkoholbruk i debatten om uføre og utstøting fra arbeidslivet. Vi burde ha mer fokus på alkoholbruk og alkoholpolitikk i debatten om barnevernet. Vi burde ha mer fokus på alkoholbruk og alkoholmisbruk i debatten om prioriteringer i helsevesenet. Spørsmålet er om vi har råd til, og om vi tillater at alkoholmisbruk og alkoholrelaterte skader får ta så stor plass og beslaglegge så mye av ressursene innen helsevesenet. Det ville nok vært mange akuttavdelinger, legevakter og ortopediske avdelinger som enten

kunne lukket eller blitt kraftig nedbemannet i helgene, om alle rusrelaterte henvisninger forsvant. Spørsmålet er hvor stor plass vi skal la fylla legge beslag på av det offentlige rom, og hvor store ulemper vi som samfunn skal godta.

Det er interessant å se at vi ikke finner det samme sosioøkonomiske mønsteret i alkoholforbruk som vi har for røyking, kosthold og fysisk aktivitet. Kanskje nettopp dette er noe av forklaringen på at alkoholpolitikk ikke får samme oppmerksomhet i den offentlige debatten som jeg opplever at både narkotikapolitikk og tobakkspolitikken får. I dag er det slik at mange har lettere for å diskutere restriktive røykeforslag enn forslag som går på å begrense tilgangen på alkohol. Alkoholkonsum og hyppigheten av alkoholinntak øker nemlig med økende utdanning og inntekt. Data fra perioden 1993–2000 viser at menn med universitetsutdanning drakk 26 pst. mer alkohol pr. år enn menn med grunnskoleutdanning. For kvinner var tilsvarende tall 68 pst. Men, likevel er det færre som blir alkoholavhengige i disse gruppene sammenliknet med personer med lav utdanning og lav inntekt. Det betyr at selv om økningen i alkoholbruk blir koblet mest opp mot gruppen høytlønnede og de med lengst utdanning, er det andre grupper som betaler den største regningen. Å arbeide for en reduksjon i alkoholkonsum har derfor et stort sosialt aspekt ved seg.

Mitt hovedspørsmål til statsråden er hvordan regjeringen vil bidra til et nasjonalt løft for å endre holdninger og gjenvinne respekten for alkohol som betydelig faktor for dårlig helse i befolkningen.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:04:06]: Interpellanten Kjersti Toppe tar opp en svært viktig problemstilling. Alkoholforbruket øker samtidig som både ungdom og voksne mangler kunnskap om alkoholens skadevirkninger, og om hvordan alkohol kan kobles til mange sykdommer. Det er en tendens til at skadevirkningene alminneliggjøres eller bagatelliseres.

Samfunnets og den enkeltes holdninger til alkohol er bestemt av en rekke faktorer. Alkohol er en kilde til glede og behag for mange, og anses ofte for å være uunnværlig i festlig samvær. Samtidig har medaljen en mørk bakside med misbruk og sosiale problemer, sykdom, skader og tap av velferd. I rike, industrialiserte land er alkohol den viktigste risikofaktoren for tap av friske leveår, nest etter tobakk. De negative konsekvensene rammer ikke bare den som drikker, men også pårørende, lokalmiljøet, arbeidsplasser og samfunnet som helhet.

Sammenlignet med andre europeiske land har Norge et lavt totalforbruk av alkohol, som også interpellanten var inne på. Vi har tatt i bruk mange virkemidler for å regulere tilgjengeligheten til alkohol og redusere etterspørselen. Bevilgningsordninger og vinmonopolordningen begrenser tilgjengeligheten, mens avgifter og holdningsskapende virkemidler bidrar til å få ned etterspørselen. Siden 1930-tallet har vi hatt en streng promillelovgivning i trafikken. Dette er et sentralt virkemiddel for å regulere inntak av alkohol i risikosituasjoner. Nesten alle EU-land har nå innført promillegrense på 0,5 eller strengere, og det har hatt positive resultat for trafiksikkerheten.

Å få folk til å drikke mindre kan være en utfordring, ikke minst fordi alkohol gir mange en umiddelbar og positiv effekt for den enkelte. Den absolutte risikoen for alvorlige skader eller sykdom som følge av egen drikking oppleves dessuten lav for de fleste, og en del helseskader vil først merkes etter mange år. Regjeringen arbeider med flere tiltak for å endre holdninger til alkohol og forebygging for å hindre at alkohol skal gå ut over helse og velferd.

Reklameforbudet er viktig for å begrense alkoholforbruket, særlig blant ungdom. Forbudet signaliserer også at alkohol er en vare med en rekke mulige skadevirkninger, og at det er behov for særlig regulering av denne varen. Selv om alkohol er en lovlig vare, er det ikke en alminnelig vare. Derfor er det viktig å opprettholde et strengt reklameforbud. Regjeringen legger stor vekt på å videreføre unntaket fra direktivet om audiovisuelle tjenester om alkoholreklame i utenlandske tv-sendinger som blir vist i Norge, og har derfor arbeidet aktivt overfor EU på dette området.

Holdningsskapende arbeid er et viktig virkemiddel for å nå målene i alkoholpolitikken. Holdninger og atferd skapes og kan endres av informasjon og kunnskap. Regjeringen har lagt vekt på dette gjennom informasjons-, opplærings-, samarbeids- og kontrolltiltak. I Opptrappingsplanen for rusfeltet er det et delmål å styrke informasjonsarbeidet.

Helsedirektoratet vil legge stor vekt på alkohol og helse i 2011. Forebygging og tidlig intervensjon er høyt prioritert. I flere år har de drevet holdningsskapende arbeid gjennom informasjonskampanjer rettet mot gravide. I fjor høst lanserte de en ny kampanje mot alkoholbruk under svangerskapet og en TV-kampanje om alkoholbruk i samvær med barn og unge. En kampanje som retter seg mot foreldre til tenåringer, skal relanseres. Kampanjen heter «sette grenser», og den legger vekt på foreldrenes betydning som grensesettere og rollemodeller når det gjelder alkohol.

Det er også viktig at kommunene er seg sitt ansvar bevisst, og bruker de svært gode mulighetene for kontroll og reaksjon som ligger i alkoholloven. Vi har satt i gang en rekke tiltak for å øke kunnskapen om og bruken av kontroll- og reaksjonsmulighetene. Helsedirektoratet har lagt til rette for at kommunene skal igangsette programmet som kalles «Ansvarlig vertskap». Det handler om informasjon, opplæring og kontrolltiltak ved salg og skjenking av alkohol. Hensikten er å forebygge akutte skadevirkninger og å begrense barn og unges adgang til alkohol.

Stadig oftere ser vi positiv omtale av alkohol i alle typer medier. Informasjonsarbeid fra myndighetene må hele tiden konkurrere med andre påvirkningskanaler som har et annet budskap. Dette er utfordrende. Redaksjonell omtale og innslag som ikke har markedsføring av alkohol som mål, er ikke definert som reklame etter loven. Derfor er slik omtale heller ikke forbudt. Men jeg vil understreke at redaktørene har et stort ansvar når det gjelder å vurdere innhold og omfang av nyhets- og reportasjestoff om alkohol og alkoholbruk.

De frivillige organisasjonene har en svært viktig opp-

gave i det rusforebyggende arbeidet. For 2011 er det bevilget 94 mill. kr til disse organisasjonene. Mange av tiltakene bidrar til å øke bevisstheten om alkoholskader, styrke lokal alkoholpolitikk og støtte opp om alkoholfrie soner. Det kan være i trafikken, i arbeidslivet, på sjøen, i idretten og der barn og unge oppholder seg. Denne innsatsen er viktig, ikke minst fordi de alkoholfrie sonene er under press på grunn av økt alkoholforbruk og endrede drikkemønstre.

En stor andel av alkoholkonsumet foregår i tilknytning til arbeidslivet, særlig i tilknytning til jobbreiser, seminarer, julebord og andre sosiale anledninger. AKAN får støtte til å forebygge rusproblemer i arbeidslivet.

Klarer vi å fange opp atferdsproblemer og signaler på uheldig alkoholbruk tidligere, har vi bedre muligheter for å hindre at problemene utvikler seg og endrer holdninger. Derfor må vi se holdningsskapende arbeid og tidlig intervensjon i sammenheng. Det gjelder både for barn, unge og voksne som har eller står i fare for å få en risikofyllt alkoholbruk. Helsedirektoratet har derfor utarbeidet en veileder for tidlig intervensjon på rusfeltet.

Regjeringen vil i løpet av året legge frem en ny stortingsmelding om rusmiddelpolitikken. Alkohol vil ha en viktig plass i denne meldingen. Vi må hele tiden vurdere hvilke tiltak som er hensiktsmessige for å nå målet om å redusere skadevirkningene av alkohol, og holdningsskapende arbeid vil stå sentralt.

Alkohol er en av de viktigste risikofaktorene for sykdom og død. Denne utfordringen må møtes med en helhetlig virkemiddelpakke, som også omfatter holdnings- og informasjonsarbeid i tillegg til restriktive regulerings- og avgiftstiltak som i dag.

Kjersti Toppe (Sp) [11:12:33]: Først vil eg takka statsråden for svaret. Eg er glad for at statsråden synleggjer at regjeringa arbeider med fleire tiltak for å endra haldningane til alkohol og for å få på plass fleire førebyggjande tiltak.

Statsråden viser spesielt til reklameforbudet som eit viktig tiltak for å redusera alkoholforbruket og til at regjeringa vil halda ved lag eit strengt reklameforbod. Det er positivt.

Statsråden viser òg til at redaksjonell omtale og innslag som ikkje har marknadsføring av alkohol som mål, ikkje er definerte som reklame etter loven og ikkje er forbodne. Eg er glad for at statsråden i sitt svar påpeikar at redaktørar òg har eit stort ansvar når det gjeld å vurdere innhald og omfang av nyheits- og reportasjestoff om alkohol og alkoholforbruk. Alt kan ikkje regulerast politisk, sjølv om vi må sjå til at loven om reklameforbod blir følgd.

Eg vil visa til ein rapport frå Blå Kors med namn «Alkohol som selger aviser – aviser som selger alkohol», der det kjem fram at forbrukarinformasjon om alkoholprodukt fyller i ei vanleg veke seks heilsider berre i dei fire største avisene; VG, Dagens Næringsliv, Aftenposten og Dagbladet. I løpet av eitt år blir dette 312 heilsider i dei mest verdifulle redaksjonane. Ei rekkje regionaviser følgjer det same mønsteret, og i tillegg kjem produktomtale i floraen av nettstader, magasin og fjernsyn.

Etter mitt syn er desse massive produktomtalen med

på å undergrava reklameforbudet. Dei er ikkje ulovlege, men dei bidreg til å minna oss om fleire anledningar til å drikka alkohol, f.eks. haustferie, julehøgtid og forskjellige idrettsarrangement. At dei motverkar det offentlege sine haldningskampanjar er innlysande. Men dei haldningskampanjane mot alkoholbruk i svangerskap og om alkoholbruk i samband med barn og unge som vi har sett i haust, er uansett svært viktige. At dei frivillige organisasjonane har ei viktig rolle i det rusforebyggjande arbeidet, er eg òg heilt einig med statsråden i, og det er positivt at arbeidet ut mot kommunane er styrkt.

Statsråden varslar ei ny stortingsmelding om rusmiddelpolitikk og at alkohol vil ha ei viktig rolle i denne meldinga. Det er høgst nødvendig.

Eg håpar at vi i denne saka kan leggja grunnlaget for eit nasjonalt lyft for å endra samfunnet si haldning til alkohol. Då meiner eg at vi òg må utfordra næringslivet, arbeidstakarorganisasjonane, arbeidsgjevarorganisasjonane og media og ha desse med på laget, forutan frivillige lag og organisasjonar.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:15:57]: Reklameforbudet er viktig. Jeg har stor forståelse for det dilemmaet som interpellanten Toppe tar opp når det gjelder den omtale av alkohol som er i mange aviser hver uke, og jeg vil gjerne understreke, som jeg gjorde i innlegget mitt, redaktørens ansvar her.

Når det gjelder de strenge virkemidlene som vi har tatt i bruk i Norge, er det også sånn at når vi har aksept for reguleringer, når vi har aksept for vinmonopol, for begrensninger og for kontrolltiltak, er det noe som er avhengig av aksept i befolkningen. Jeg opplever at i Norge er det aksept for dette i befolkningen. Det er også slik at de strenge reguleringene i seg selv har en holdningsskapende effekt.

Tidlig intervensjon er viktig. Når det gjelder det å ha økt kunnskap om hva man skal gjøre når man f.eks. ser uønsket alkoholbruk, hos barn og unge spesielt, vil jeg bare understreke det arbeidet som Helsedirektoratet har gjort i veilederen «Fra bekymring til handling», og også den kompetansen som de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål har, for å bidra til økt kunnskap hos kommunene og gi veiledning til disse. Det er et svært viktig arbeid. Det å drive holdningsskapende arbeid overfor barn og unge er nå uansett det aller viktigste vi gjør, og også det å reagere dersom barn og unge bruker alkohol i en altfor tidlig alder. Det at vi er tydelige på aldersgrenser i Norge, er også et viktig signal for å begrense alkoholbruk.

Selv om vi i Norge har et lavt alkoholkonsum i forhold til andre land, er det ikke sånn at vi skal hvile på laurbærene, for vi ser tross alt at alkoholkonsumet øker, og det er viktig at vi jobber på mange felt for å begrense, og også gi kunnskap om, skadevirkninger.

Jorodd Asphjell (A) [11:19:01]: Først en takk til interpellanten for å ha tatt opp en veldig viktig sak.

I det tiåret som vi nå har lagt bak oss, økte alkoholforbruket nesten hvert år, og fra 2000 til 2009 økte alkoholforbruket i Norge med nesten 20 pst. Mye tyder på at al-

koholforbruket i 2010 også vil være på et rekordhøyt nivå siden en begynte å måle dette. Økningen i Norge kommer i en tid hvor mange europeiske land enten har greid å redusere alkoholforbruket, eller stabilisere det.

Til tross for at alkohol skaper hygge og glede for mange, er det også store folkehelseproblemer og sosiale problemer knyttet til det økte forbruket. Vi vet i dag at alkohol kan knyttes til et skadepanorama av mer enn 60 forskjellige sykdommer og er den nest hyppigste årsaken til tidlig død og dårlig helse, etter tobakk.

Norsk alkoholpolitikk skal bygge på folkehelseprinsipper og skal være kunnskapsbasert. Det er betydelig støtte i forskningen for at alkoholavgifter og restriksjoner som begrenser salgs- og skjenketidene og antallet salgs- og skjenkesteder, er effektive tiltak. En god håndhevelse av minstealder for kjøp av alkohol er også med på å begrense alkoholforbruket. Forskning viser også at kartlegging og begrenset rådgivning til pasienter med risikofyllt alkoholkonsum kan redusere disse pasientenes alkoholinntak.

Målet er å redusere skadene av alkohol for individet, familien og fellesskapet. Interpellanten tar opp at det ikke bare er de som drikker alkohol, som kan oppleve negative konsekvenser. Vi vet at flere tusen barn får sin oppvekst preget av alkoholbruk. Hvert år blir om lag 50 000 kvinner fysisk skadet av en full person, mens nærmere 70 000 menn opplever det samme. Vi hadde også en debatt tidligere om registrering av alle innleggelser som er knyttet til bruk eller misbruk av alkohol eller andre rusmidler. Jeg tror det er viktig å være kunnskapsbasert på det også. Hvem er det som legges inn på sykehus, og hva er bakgrunnen for at de kommer på sykehus?

Det økende alkoholforbruket vil gi oss mange flere utfordringer i helsesektoren i årene som kommer. Vi vet mye om risikogrupper og unges forbruk. Dessverre vet vi ikke like mye om eldres alkoholbruk og konsekvensene av det. En EU-finansiert forskningsgjennomgang peker på at antallet alkoholrelaterte sykehusinnleggelser og dødsfall blant eldre er økende. Dette skyldes bl.a. redusert evne til å nedbryte alkohol i kroppen og uheldige kombinasjoner med medisiner som eldre bruker. Dagens eldre har et lavt alkoholforbruk. Det som bekymrer europeiske forskere, er generasjonen som kommer etter, som har et langt høyere forbruk enn det som er tilfellet i dag. Det vil trolig føre til at enda flere vil få dårligere helse som eldre, og behovet for helsehjelp vil bli større.

I Norge har Helsedirektoratet og Fylkesmannen i Oslo og Akershus støttet et prosjekt i St. Hanshaugen bydel om eldre og rusmidler. Prosjektet viser at 8–9 pst. av bydelens mottakere av hjemmetjenester over 67 år trolig har et rusproblem. Ved å fange opp flere og følge godt opp håper man å oppnå bedre livskvalitet og å hindre eller utsette behovet for pleietjenester.

Samhandlingsreformen peker på at vi ikke bare kan behandle oss friske, vi må også forebygge på en langt bedre måte. Det er nå vi må starte det forebyggende arbeidet blant dagens middelaldrende. Vi vet at mange starter tidlig med å planlegge sin pensjonstilværelse. Et mål for oss må bli at flere starter tidligere med å planlegge en sunn alderdom. Kanskje skal vi ikke bare tenke på ungdom og

unge voksne når vi utformer informasjonskampanjer. Også godt voksne bør være en målgruppe for forebyggende rusarbeid – ikke bare for egen helses skyld, men også fordi vi er forbilder for dagens unge.

God folkehelse handler om fysisk aktivitet og sunt kosthold, men det handler også om mindre sukker, mindre tobakk og mindre alkoholinntak. Vi må ha gode informasjonskampanjer, ikke bare med tommelen ned, men også med tommelen opp når det gjelder hva som er sunt og godt, og hva vi kan gjøre for å få bedre helse. På den måten tror jeg vi når flere grupper, ikke bare ungdom, men også godt voksne.

Jon Jæger Gåsvatn (FrP) [11:24:10]: Interpellantens tilnærming til problemstillingen er nok noe forskjellig fra min. Alkoholens virkninger og skadevirkninger har vært diskutert i flere århundrer. Det er tverrpolitisk enighet om at det er viktig å begrense skadevirkninger og helseplager som følge av bruk av rusmidler, herunder overdreven bruk av alkohol. Uenigheten framkommer når vi ser på hvilke virkemidler de ulike partiene vil ta i bruk for å kunne klare dette. Etter min oppfatning dreier dette seg om både samfunnssyn og menneskesyn, med utgangspunkt i de respektive partiers ideologiske forankring.

Alkoholdebatter er ofte preget av moralisme. Etter min oppfatning er nok både moralismen og alkoholen kommet for å bli, og sånn sett er det duket for mange debatter også i årene som kommer. Det ble drukket gjæret honningvann i Etiopia 10 000 år f.Kr., og vi kjenner mjødet igjen fra Snorre. Omtalen av alkoholen finner vi også hos flere av våre store forfattere – Wildenvey og Wergeland og en fjern slektning av meg, Hans Jæger, for å nevne noen.

Da Wergeland traff sin studiekamerat Frants Hansen, inntok han faktisk fire store glass portvin før frokost. Det var datidens rollemodeller. Men så var det jo andre tider. For i 1833 lå brennevinsforbruket, inkludert hjemmebrenning, på 12,3 liter ren alkohol per innbygger, ikke minst som en følge av bøndenes gjennombrudd for potetdyrking og folkets tro på brennevinets medisinske egenskaper.

Fra 1851 får vi mer nøyaktige statistikker over alkoholkonsumet her i landet, men det er verdt å merke seg at hjemme produsert alkohol, turistimport og smuglervarer ikke er med i tallene. Siste halvdel av 1800-tallet forsøkte myndighetene seg med ulike avgifter både på sluttprodukt, råvarer og for tilvirkning. Noen ganger hadde det effekt på konsumet, men ofte ikke. Så fikk vi forbudstiden. Den kjennetegnes ved at konsumet gikk fra det ene berusningsmiddelet til det andre ettersom loven endret seg, helt fram til folkeavstemmingen i 1926, som avskaffet brennevinsforbudet. Etter det normaliserte sammensetningen seg, men vi hadde fått en dreining fra brennevin til vin, altså fra sterkere til svakere drikker.

Etter krigen fikk vi en noe mer liberal alkoholpolitikk med flere salgs- og skjenkesteder. Totalforbruket av alkohol er i dag omtrent som det var for 150 år siden, på 6,7 liter. Noe av den endringen vi ser i dag, er resultater av en globalisert verden, og at folk reiser på ferie til land som har en helt annen tilnærming til alkoholkonsum enn oss.

Vi ser av statistikken at alkoholforbruket øker i gode tider og avtar i dårligere tider. Sånn sett skulle en tro at de forandringene vi nå ser, er en nedgang i Europa som følge av finanskrisen. Vi ser en dreining av alkoholforbruket. Mens brennevin spilte hovedrollen for våre forfedre, utgjør nå øl litt over 40 pst., vin noe over 30 pst. og brennevin rundt 20 pst. – altså igjen en dreining fra sterkere til svakere drikker.

Vi ser at alkoholforbruket henger sammen med andre faktorer, f.eks. etter fylte 50 år øker andelen med jevnlig alkoholforbruk kraftig blant høyt utdannede. Hos menn i 50-årene er andelen med jevnlig forbruk av alkohol mer enn doblet sammenlignet med dem som er ti år yngre, og nesten tredoblet for kvinner. Jeg håper ikke det får kunnskapsministeren til å senke ambisjonene i forhold til PISA og PIRLS, og jeg ser vel heller ikke at 50 år gamle høyt utdannede rødvinsdrikkende kvinner utgjør et stort samfunnsproblem.

Det som er verdt å merke seg, er drikkemønsteret. Mens vi ser et jevnere forbruk hos høyt utdannede eldre, ser vi at de unge drikker sjeldnere, men konsumerer mye om gangen. Dagens strenge rusmiddelpolitikk, med høye avgifter og omfattende reguleringer på salg av alkohol, skaper smugling og ulovlig produksjon. Fremskrittspartiet tror en mer liberal alkoholpolitikk vil føre til et mer avslappet forhold til alkohol og sunnere drikkevaner samt at vi får omsetningen av alkohol inn i lovlige former. Den beste forebyggende alkoholpolitikken ligger i opplysningsvirksomhet og bevisstgjøring av den enkeltes ansvar for egne handlinger.

Min anatomilærer sa at hvis vi tar 5 cl alkohol om dagen, er det bra for hjerte-karsystemet. Men ikke si det til noen, la han til. Når vi ser forskere i dag ta til orde for at befolkningen ikke bør få vite om positive effekter av alkoholinntak, skremmer det meg. Det setter forskningens troverdighet i fare.

Fremskrittspartiet har ved sine budsjetter og forslag vist at vi vil satse sterkere på forebygging og saklig informasjon. Vi vil ha alkoholsjenking inn i lovlige former. Vi vil ha kontrolltiltak og forutsigbare reaksjoner ved brudd på lovverket. Vi tror ikke at formynderholdning, forbud, restriksjoner og økte avgifter er veien å gå.

Oppe i det hele er det noe som ikke er med i diskusjonen om alkoholkonsum, og det er livskvalitet. Det er en påfallende forskjell på stemningen hvis en spiser på Bondestova i forhold til på en engelsk pub.

Sokrates uttalte seg 400 år f.Kr. om overdreven alkoholbruk. Han sammenlignet det med en blomst som fikk for mye vann. Han sa: Slik er det med oss mennesker også. Tyller vi i oss beger etter beger, varer det ikke lenge før kroppen og vettet begynner å vakle, og det vi sier er bare vrøvl. Hvis derimot tjenerne sørger for at vi bare får små mengder å drikke om gangen, setter vinen oss bare i stadig bedre humør.

Det var kloke ord fra Sokrates. Jeg mener det hele har med drikkekultur å gjøre. Stormfylla, med påfølgende berserkgang, er tydelig et nordisk fenomen og trolig et resultat av den alkoholpolitikken som føres.

Bent Høie (H) [11:29:09]: Jeg vil takke interpellanten for at han har reist en spennende og viktig debatt. Alkohol er en vare i Norge, men det er ingen vanlig vare. Jeg oppfatter at det er bred politisk enighet om at alkohol er en vare som skal reguleres, både gjennom pris og tilgjengelighet, og at en ser både de positive og de negative sidene av denne varen.

I et folkehelseperspektiv er det ikke tvil om at alkoholbruk er en av de mest alvorlige utfordringene vi står overfor, selv om de aller fleste land i verden der alkoholbruk er lovlig, på en måte vil se på Norge som et ideal når det gjelder vår alkoholpolitikk og våre resultater knyttet til folkehelsearbeidet mot alkohol.

Men det er noen negative utviklingstrekk, som også interpellanten og helse- og omsorgsministeren var inne på. Forklaringene på dette er nok litt ulike. Representanten Jon Jæger Gåsvatn var inne på noen av dem. Det er helt åpenbart at det er en del av en globaliseringstrend. Utfordringen er selvfølgelig at hvis vi beholder vår norske helgedrikkekultur, men kombinerer den med en sydeuropeisk ukedrikkekultur, blir summen veldig utfordrende for folkehelsen. Det andre er at det også åpenbart er et resultat av et betydelig mer likestilt samfunn – en del av økningen i alkoholforbruket skyldes at kvinner i større og større grad drikker tilsvarende som menn.

I et folkehelseperspektiv er jeg enig i mye av det som helse- og omsorgsministeren trakk fram, som det var vesentlig å trekke fram i forbindelse med arbeidet med en stortingsmelding om ruspolitikk. Jeg tror det er viktig å konsentrere den nye innsatsen om noen områder der vi vet at vi får best resultater. Det vil være å se på virkemidler for ytterligere å heve debutalderen. Det vet vi er et av de mest effektive virkemidlene som vi kan ha, spesielt i et folkehelseperspektiv, for det å heve debutalderen vil også ha stor betydning for alkoholkonsumet resten av livet.

Det å verne om de «hvite» sonene i samfunnet, som bilkjøring, som graviditet, som arbeidslivet, som idretten og som arbeidet med barn og unge, er det ganske bred enighet om. Selv om det er bred enighet om disse områdene, blir de utfordret. Vi ser det når det gjelder området knyttet til kvinner og graviditet, men ikke minst tror jeg det kanskje er utfordringer knyttet til arbeidslivet, som kanskje er et av de områdene der det i større grad har blitt mer og mer akseptert at alkohol er blitt mer naturlig, noe som skaper problemer, ikke minst for dem som er rusmiddelavhengige, og som deltar i arbeidslivet.

Det tredje området er knyttet opp mot skjenking, det å få skjenkingen inn i ordnede former, sørge for at denne næringen i større grad er preget av seriøse aktører, og at en har mer effektive virkemidler for å få de useriøse aktørene ut av næringen.

Når det gjelder de som er blitt rammet, og som er blitt avhengig av alkohol, er det fortsatt store utfordringer knyttet til behandlingstilbudet. Vi ser at det i debatten om rusmiddelavhengighet er en veldig sterk fokusering på dem som er avhengig av ulovlige rusmidler, men en betydelig mindre fokusering på dem som er alkoholavhengige, selv om alkoholavhengighet fortsatt er det største rusproblemet i det norske samfunnet. Der vil fastlegene kunne spille

en viktig rolle, som de dessverre ikke i tilstrekkelig grad gjør i dag. Veldig mange av fastlegene er jevnlig i kontakt med dem som er alkoholavhengige, uten at det nødvendigvis fører til at en hjelper til med å få satt i gang med behandling.

Når det gjelder behandlingsmetoder og behandlingstilbud, tror jeg også det er viktig å lære av andre land når det spesielt gjelder behandling for alkoholavhengighet. Der ser en at ordningen knyttet til AA-behandlingen, oppfølgingen med ettervern, i mye større grad er utbygd i andre land, og vi bør i forbindelse med stortingsmeldingen om ruspolitikk også vurdere om en ikke i større grad skal bidra til det i Norge.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Laila Dāvøy (KrF) [11:34:24]: Jeg har lyst til å takke representanten Kjersti Toppe for en veldig god interpellasjonstekst. Det har så langt vært en god debatt, i erkjennelsen av at en stor alkoholbruk kan føre til en rekke problemer og utfordringer både for ulike samfunnssektorer og for ulike store grupper – jeg tenker spesielt på barn og unge og ikke minst på dem som blir avhengige og syke av en for stor bruk. Jeg synes at innleggene så langt har reflektert over dette, kanskje med unntak av Fremskrittspartiet, hvor man var veldig opptatt av å fremheve den liberale alkoholpolitikken de hadde. Selvfølgelig ble ordet «forebygging» nevnt på innpust. Men debatten synes jeg totalt sett er veldig bra.

Dagens tema er for mange et vanskelig tema, enten fordi de selv sliter med alkoholforbruket, eller fordi de står noen nær som gjør det. Det er fortsatt et tabu å være alkoholavhengig, til tross for at avhengighet er en sykdom på linje med andre sykdommer. Mangelen på åpenhet om dette gjør at mange ikke får hjelp, og ikke våger å søke hjelp. Det rammer også barn og pårørende. Vi hadde en tilsvarende situasjon for 10–12 år siden da vi startet Opptrappingsplanen for psykisk helse – dette med tabu og annet. Mye bra ble gjort i den sammenhengen, og vi kunne gjøre et tilsvarende arbeid knyttet til åpenhet om alkohol. Vi vet jo også at alkohol og psykiske lidelser delvis henger sammen.

Noe av grunnen til at dette er et vanskelig tema å snakke om, er at glede og sorg knyttes til det samme. Jeg relaterer dette til rusforsker Sverre Nesvågs uttalelser til Vårt Land 22. januar i fjor om at vi ikke tør å utfordre en drikk som gir oss mye kos, som han sa. Han mener at mange har såpass mye glede av alkohol at vi ikke vet hvordan vi skal diskutere glede og risiko samtidig. Han sammenligner alkoholinntak med bilkjøring – risikoen for at noe skal skje, øker jo lenger du sitter bak rattet.

Derfor er arbeidet som organisasjonen AV-OG-TIL gjør, så viktig. De fokuserer på alkoholfrie soner, dvs. situasjoner der alkohol kan føre til skader eller utrygghet. Ved å skape kjøregler for når det passer å nyte alkohol, og når det ikke passer, kan vi forebygge de negative sidene ved alkohol. Det er nær allment akseptert at bilkjøring og alkohol, f.eks., ikke hører sammen. En slik kob-

ling håper jeg også vi kan få når det gjelder samvær med barn. For voksne er det faktisk vanskelig å oppdage når et barn føler at et selskap eller en fest går fra å være trivelig til å bli ubehagelig på grunn av voksnes alkoholinntak.

Videre er alkohol og arbeidsliv og alkohol og idrett andre slike soner som det er viktig å tenke igjennom, som flere har vært inne på.

Som vi har hørt, har alkoholforbruket økt de siste årene. Bare Vinmonopolet har de fem siste årene økt salget fra 65 millioner liter til 75 millioner liter.

Flere har vært inne på at vi i dag kjenner sammenhengen mellom alkohol og helseskade. La meg nevne et konkret mål på det som ikke andre har nevnt i dag, og det er at antallet akuttinnleggelses som følge av alkoholforgiftning har økt. Fra 2000 har antallet steget fra 1 000 til 2 000. Det er nærmere 60 ulike diagnoser knyttet til alkoholbruk i tillegg til vold.

Det er også et fenomen at i en svensk undersøkelse, noe vi også finner i Norge, kommer det frem at helsepersonell kvier seg for å ta opp alkoholbruk med sine pasienter. Seks av ti allmennleger og hver andre distriktspleier snakker med sine pasienter om deres alkoholvaner. Det er flere enn tidligere, men det er fortsatt knyttet tabu til alkohol trass i effektene det har på helsen. Jeg er ikke kjent med at vi har hatt en lignende undersøkelse her i Norge. Men vi kan jo bare tenke over det her i Stortinget. Hvor mange av oss har opplevd at fastlegen, eller andre leger vi har gått til, har spurt om alkoholbruk? Jeg tror det er mange som vil svare nei på det.

Jeg har til sist lyst til å si at jeg synes den veilederen som statsråden viser til om tidlig intervensjon, er veldig bra. Disse kampanjene vi har hatt, og som skal relanseres, ikke minst overfor barn og unge, og «Ansvarlig vertskap», er også veldig viktige tiltak. Men jeg har lyst til å nevne ett tiltak som ingen har tatt opp, og det er at i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, som det nå heter, finnes det også et meget godt foreldreveiledningsprogram rettet mot foreldre med barn i skole, barnehage osv. Det kan kjøres både i skoler, i barnehager og på helsestasjoner. Det ligger klart, det har vært brukt i en del tilfeller, og det er et meget godt profesjonelt utarbeidet opplegg.

Kjersti Toppe (Sp) [11:39:43]: Eg vil takka dei som har delteke i interpellasjonsdebatten, og eg synest det har vore mange gode innlegg. Eg har vore mest oppteken av å fokusera på at alkoholen har fått større plass i samfunnet, blitt meir alminneleggjord, ufarleggjord og meir akseptert, og at helsefaren blir bagatellisert. Det var vel kanskje eitt innlegg som skilde seg litt ut, som eg meiner er eit eksempel på at dette skjer, og det var innlegget frå Gåsvatn frå Framstegspartiet.

Det er blitt sagt mykje om at det er viktig å hegna om dei kvite, alkoholfrie sonene. Eg vil spesielt visa til det som Jorodd Asphjell sa om at vi no må ut og fokusera på fleire grupper, spesielt det han sa om eldre og alkoholforbruk. Der trur eg han har eit stort poeng.

Det blir sagt at det er ein globaliseringstrend som slår inn over oss, som òg er eit resultat av det gode liv. Det kan vera, men vi må òg sjå på kva som skjer i dei andre

landa. Vi er det landet som har ein auke i alkoholforbruket no. Frankrike og andre land i Europa har jo ein nedgang. Frankrike har gått inn for alkoholmerking og varselmerking overfor gravide, f.eks. Så det skjer ting ute. Vi òg må følgja med og visa at vi skal fortsetja å vera best i klassen.

Elles er eg glad for at mange av dei som har hatt ordet, har gjeve tilslutnad til den restriktive politikken og dei verkemidla som vi har, og eg er einig i at haldningsskapande arbeid ikkje berre er viktig overfor barn og unge, men òg overfor foreldre. Eg er veldig oppteken av, og eg har sett så mykje i forhold til kva barn opplever, korleis vi vaksne er frykteleg dårlege førebilete i mange samanhengar. Idretten synest eg faktisk har teke tak. I Norway Cup er det f.eks. totalforbod mot å drikka alkohol i barna sitt nærvær. Eg synest dei er veldig flinke til å signalisera at dei har ein sånn profil. Det er ikkje sånn på alle fotballcupar – det kan eg i alle fall fortelja. Dette handlar veldig mykje om haldningsskapande arbeid, om kva vi aksepterer. Vi i Stortinget har ansvar for kva vi dreg fram i debattane, og det har òg andre samfunnsaktørar.

Tusen takk for debatten.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [11:43:04]:

Jeg synes også dette har vært en veldig interessant og god debatt, og en veldig viktig debatt. Det er jo litt interessant å registrere at alle partienes innlegg, bortsett fra Fremskrittspartiets, gikk i samme retning. Det er jo litt påfallende at Fremskrittspartiet fremhever at de ikke tror på begrensninger og heller ikke på avgifter. De tror at kampanjer og informasjon vil være det som har virkning. Men hvis man i tillegg ikke har andre virkemidler enn begrensninger, går jo signalene i helt feil retning. Jeg synes i hvert fall det er oppmuntrende at det ikke er andre partier som har tro på den alkoholpolitikken.

Representanten Høie sa at det var andre land som så til Norges alkoholpolitikk. Ja, det opplever faktisk jeg. Det er mange andre, ikke minst i EU, som ser til Norges alkoholpolitikk og hva vi gjør, og hvordan vi tross alt, selv om vi har et økende forbruk, har klart å ligge lavt på konsumlisten. Det er heller ikke tvil om at globalisering og bedre økonomi har gitt nordmenn andre drikkevaner. Mange har vært inne på at vi også kombinerer de gamle drikkevanene i helgene med det å drikke oftere og i uken ellers. Mange har tatt opp dette med alkoholfrie soner. Det er utrolig viktig at vi klarer å bevare de sonene som viktige signaler, hvor barn, unge og voksne er sammen, og at de voksne der er gode rollemodeller.

Representanten Laila Dævøy var inne på at mange organisasjoner gjør en viktig jobb, og det kan jeg bare understreke. Mange gjør det. Vi har gode behandlingstilbud også, men, som det også er nevnt i debatten, er det klart at det er viktig å se på erfaringer fra andre land.

Så er det én ting som er spesielt i Norge, og som vi er nødt til å ta tak i – jeg er glad for at det også har vært fokus på det fra medias side – og det er kontroll med skjenkesteder. Vi må få vekk de useriøse og hindre overskjenking, for det er ikke tvil om at den skjenkingen som skjer ute, selv om det kanskje bare er en mindre del av det to-

tale alkoholkonsumet, er en sterk årsak til skade og vold i befolkningen.

Presidenten: Sak nr. 2 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 3 [11:46:05]

Interpellasjon fra representanten Lise Christoffersen til utenriksministeren:

«Situasjonen for romfolket i Norge og Europa: Romfolket har lenge vært på Europarådets dagsorden. I juni 2010 ble medlemslandene nok en gang bedt om å sikre romfolkets grunnleggende rettigheter. Kun uker etter bidro noen medlemsland til det stikk motsatte. Det medførte hastesak i Europarådets oktober sesjon og et eget toppmøte på ministernivå samme måned. Toppmøtet vedtok en erklæring om medlemsstatenes felles europeiske forpliktelse overfor romfolket, men understreket samtidig at de viktigste tiltakene for inkludering må gjennomføres nasjonalt, regionalt og lokalt. Norge sluttet seg til erklæringen. Representanter for romfolket i Norge framhever selv tre viktige forutsetninger for inkludering: bolig, utdanning/arbeid og et samlingssted for å ta vare på egen kultur.

Hvordan ser utenriksministeren for seg at vi kan styrke arbeidet med bedring av levekårene for egen rombefolkning og samtidig bidra til fortgang i arbeidet på europeisk nivå?»

Lise Christoffersen (A) [11:47:41]: I to perioder har jeg vært så heldig å få lov til å være med i Stortingets delegasjon til Europarådet. Arbeidet i Europarådets parlamentarikerforsamling og komiteer er svært relevant for det arbeidet vi gjør her i Stortinget, men problemet er at det er så få som vet om det. Det har vi i europarådsdelegasjonen bestemt oss for å gjøre noe med, så vi kommer i større grad enn før til å reise saker her i salen, som vi har vært med på å behandle i Europarådets parlamentarikerforsamling.

Situasjonen for romfolket er en av de aller mest aktuelle sakene for tiden, selv om temaet har vært på Europarådets dagsorden lenge. Europarådets engasjement for romfolket går tilbake til 1969, da de første offisielle dokumentene ble vedtatt om situasjonen for sigøynere og andre reisende i Europa. Det er ingen god historie – det vet vi. Sigøynernes historie i Europa er historien om etnisk rensing, systematisk og strukturell diskriminering, som strekker seg helt opp til våre dager. Det skulle altså ta 20 år fra Europas egen menneskerettighetsorganisasjon ble etablert, til spørsmålet om romfolkets rettigheter ble satt på dagsordenen. Det er ganske lenge og sier antakelig sitt om hvilke holdninger som var rådende, selv rett etter annen verdenskrig, og det vi vet foregikk den gangen.

Majoritetssamfunnenes politikk overfor sigøynerne, nå romfolket, består altså av en serie med overgrep og manglende respekt for deres særegne kultur som reisende. Uten respekt får en heller ingen forståelse for det som er annerledes. Barna har kanskje vært de aller største taperne. Muligheter for tilpasset skolegang har det vært så som så med. Så blir barn voksne, får egne barn, og historien gjentar seg.

Vi må helt fram til 1983 før Europarådet satte skolegang for romfolkets barn på dagsordenen, gjennom organisert skoloring av lærere som arbeidet med rombarn. Ti år etter, i 1993, fikk romfolket status som europeisk minoritet. Med det ble romfolkets levekår et viktig tema innen Europarådets høyest prioriterte satsingsområder. Det handler om beskyttelse av minoriteter, kamp mot rasisme og kamp mot sosial ekskludering. I 1995 ble en ekspertkomité for rom og reisende opprettet, der 40 av Europarådets 47 medlemsland er med, inklusiv Norge. Komiteen består av regjeringsrepresentanter. Den besøker enkeltland og gir medlemslandene råd og anbefalinger om politikktutvikling innen utdanning, helse, arbeid og bolig. I 2008 vedtok parlamentarikerforsamlingen en anbefaling om en helhetlig rompolitikk. Jeg er klar over at ting tar tid, og at en ikke kan forvente at konsekvensene av urett over mange, mange tiår lar seg endre på veldig kort sikt.

Ikke desto mindre ble medlemslandene nok en gang, to år etter – i juni 2010 – bedt om å iverksette tiltak for å sikre romfolkets grunnleggende rettigheter. Kun uker etter det vedtaket bidro noen medlemsland til det stikk motsatte, gjennom uttransportering av hele grupper av romfolk. Situasjonen medførte hastesak i Europarådets oktoberseksjon, som tok sterkt avstand fra denne politikken. Frankrikes uttransportering av romene var for øvrig også tema i spørretimen her i Stortinget i oktober i fjor, gjennom spørsmål reist av representanten Olemic Thomassen.

I Europarådet tok generalsekretæren initiativ til et eget toppmøte på ministernivå – også det i oktober i fjor. Toppmøtet, der Norge deltok, vedtok en erklæring om medlemsstatenes felles europeiske forpliktelse overfor romfolket, men understreket samtidig at de viktigste tiltakene for inkludering må gjennomføres nasjonalt, regionalt og lokalt. Norge sluttet seg til den erklæringen.

Romfolket utgjør anslagsvis 12 millioner av Europas rundt 730 millioner innbyggere. I det perspektivet er romfolket en ganske liten minoritet, men likevel Europas største. I Norge er andelen i forhold til befolkningen enda mindre. Tallene varierer noe fra det ene offentlige dokumentet til det andre. Noen steder oppgis 300–400, men de siste anslagene tyder på ca. 700 personer, hvorav de fleste har adresse i Oslo. Circa 200 antas å ha fast opphold i utlandet. 116 av de 700 er barn i førskolealder, av dem igjen er 35 i utlandet. 105 er i grunnskolealder, hvorav 31 i utlandet. 73 er i alderen 14–19 år, hvorav 40 oppholder seg i utlandet. Antallsmessig skulle en tro at dette var en gruppe som en på en måte skulle klare å håndtere på en god måte, men slik er det altså ikke.

Det er åpenbart en direkte sammenheng mellom tidligere tiders overgrep og diskriminering, og den situasjonen romfolket er i i dag, men vi mangler god forskning om sammenhenger, årsaker og virkninger på dette området. I Norge har romfolket status som nasjonal minoritet, med de ekstra rettighetene det innebærer for ivaretagelse og respekt for deres egenart og kultur, samtidig som de har krav på deltakelse i samfunnet på lik linje med alle andre. Likevel får vi det altså ikke til – ikke så langt – tross mange utredninger og tiltak. Ute i Europa ser vi en oppblomstring av rasistisk motivert vold som også rammer romfolket. De

mangler dessuten samme adgang til utdanning, sysselsetting, helsetjenester og bolig på linje med andre. Vår regjeringens egen handlingsplan for å bedre levekårene for romene i Oslo viser at det siste også er situasjonen i Norge. Vi har vår egen minoritet, registrert som norske borgere. I tillegg kommer noen hit som asylsøkere – ikke veldig mange, men noen – flere til andre land i Europa enn hit. Trafficking både til prostitusjon og organisert tiggings skjer over hele Europa, også hit til Norge.

Så, hvorfor er det slik at vi ikke kommer videre? På tross av mengden utredninger og penger brukt går utviklingen snarere i feil retning i henhold til regjeringens egen handlingsplan. Hva kan vi gjøre med det? Kan vi skaffe oss en bedre oversikt over sammenhenger og virkemidler? Er noe av problemet at vi hele tiden tar tak i romfolkets svakheter, deres vanskelige situasjon, som en marginalisert gruppe? Glemmer vi det som er første bud i enhver vellykket inkluderingspolitikk, nemlig å lete etter folks styrker og egne ressurser? Sigøynerkultur er en slik positiv ressurs. Den vekker begeistring hos andre, den er det som binder minoriteten sammen, og gir en identitet det går an å være stolt av. Ennå er det kanskje mulig å redde det som er igjen av den? På den annen side: Ingen er jo tjent med å svartmale situasjonen og gjøre folk mer stakkarslige enn de faktisk er. Men likevel tror jeg vi er nødt til å ta realitetene inn over oss. Vi står i beste fall på stedet hvil, men tegn tyder altså på at vi går i feil retning.

Representanter for romfolket i Norge framhever selv tre viktige forutsetninger for inkludering: Bolig, utdanning/arbeid og et samlingssted for å ta vare på egen kultur. Det mangler vi i Norge i dag. Vi har hatt festivaler og ildsjeler, men altså ikke et systematisk arbeid i faste lokaler, der romfolket selv kan ta styringen med bidrag fra storsamfunnet. De har det i Sverige. Kanskje er det en idé å satse på det også her i Norge?

Helt til slutt: Som medlem i Europarådet har vi tatt på oss visse forpliktelser til å oppnå resultater på dette området. Vi skal rapportere til Europarådet. Det er ingen unnskyldning at tingenes tilstand er verre andre steder. Vi skal også kunne se oss selv i speilet og vite at vi har gjort rett. Jeg vet at romfolket og handlingsplanen er satt på agendaen i Fornyingsdepartementet. Det er også viktig at det kommuniseres ut og blir en del av den offentlige debatten i Norge. Stortingssalen kan være et bra sted å starte. Derfor har jeg tillatt meg å stille utenriksministeren spørsmålet: Hvordan ser han for seg at vi kan styrke arbeidet med bedring av levekårene for egen rombefolkning, og samtidig bidra til fortgang i arbeidet på europeisk nivå?

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [11:56:50]: Jeg vil først si at jeg synes intensjonen til interpellanten om å ta flere debatter fra Europarådet inn i salen her er meget god – en god oppfølging av et veldig viktig arbeidsområde. Jeg vil også gi ros til interpellanten for å reise spørsmålet og gi en god gjennomgang av denne ganske dramatiske og ofte tragiske historien i Europa, som er et godt utgangspunkt for debatten. Jeg ser fram til å kunne gi en nærmere presentasjon av regjeringens arbeid nasjonalt og internasjonalt for å styrke levekårene for romfolket.

Representanten tar i sin interpellasjon utgangspunkt i den situasjonen som oppsto i Europa sommeren 2010 i forbindelse med utvisning av romfolk fra flere av Europarådets medlemsland og den påfølgende innsatsen både på europeisk og nasjonalt nivå for å bedre romenes levekår. Representanten viser videre til at romenes egne representanter i Norge understreker at det er tre viktige forutsetninger for inkludering: bolig, utdanning og arbeid samt et samlingssted hvor romene kan ta vare på sin egen kultur.

Jeg hadde anledning i spørretimen 13. oktober i fjor, på spørsmål fra representanten Olemic Thommessen, å si at Norge hilste velkommen Europarådets generalsekretærs initiativ til et høynivåmøte om romfolket og foreslo en felles handlingsplan mellom EU og Europarådet for å styrke integreringen av romene i Europa. Norge støttet fullt opp om Jaglands initiativ, noe jeg nylig gjentok i et møte med ham på mitt kontor.

Gjennom høynivåmøtet om romene 20. oktober i fjor ble innsats for flerkulturell sameksistens Europarådets varemærke i 2010. I et alt mer flerkulturelt Europa utmerker Europarådet seg med et mandat som blir stadig mer aktualisert og utfordrende.

Strasbourg-erklæringen om romfolket, som ble vedtatt under høynivåmøtet, har regjeringens fulle tilslutning. Den viser til at selv om primæransvaret for inkludering ligger hos nasjonalstatene, og selv om de viktigste tiltakene må gjennomføres på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, så har også Europarådet og andre europeiske samarbeidsorganisasjoner en viktig rolle i å utvirke en paneuropeisk tilnærming.

Fra norsk side vil vi aktivt støtte de tiltak som ble utpekt som innsatsområder for utbedring av situasjonen for romene i Strasbourg-erklæringen. Erklæringen fremhever tre hovedsatsingsområder:

For det første fremheves ikke-diskriminering og beskyttelse av romenes rettigheter, herunder kvinners og barns rettigheter, og tilgang til rettsvesenet.

For det andre fremheves sosial inkludering, der tilgang til utdanning, arbeid, helse og boliger er viktig, samt videreutvikling av språk og kultur.

For det tredje fremheves det internasjonale samarbeidet, der både Europarådet, EU og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, er viktige.

Et håndfast resultat av høynivåmøtet er etableringen av et opplæringsinstitutt for 400 meglere, advokater og veiledere samt et program for juridisk veiledning, slik at romene bedre kan hevde sine rettigheter. For å realisere disse tiltakene besluttet Europarådet å tredoble ressursene til dette formålet fra og med i år.

Vi vil fortsatt i tiden fremover ha oppmerksomheten rettet mot Europarådets arbeid på dette felt og bidra til at aktiviteter som det var enighet om på høynivåmøtet, blir iverksatt.

Dette vil være et viktig punkt under Europarådets utenriksministermøte i Istanbul i mai under tyrkisk formannskap. Generalsekretæren vil fokusere på det flerkulturelle Europa, og på hvordan man skal fremme fortsatt fredelig sameksistens i et Europa der grunnleggende demokratiske verdier beskyttes og mennesker lever sammen i inter-

kulturelle samfunn. Interkulturelle utfordringer vil stå sentralt – likeledes en erkjennelse av at mange europeiske land i dag opplever en voksende religiøs radikaliserings, og at interetniske spenninger ofte kommer til uttrykk gjennom voldshandlinger.

For å belyse disse spørsmålene har generalsekretæren, Jagland, oppnevnt en vismannsgruppe under ledelse av Tysklands tidligere utenriksminister Joschka Fischer, som vil fremme forslag til hvordan interkulturelle og interreligiøse motsetninger kan motvirkes. Til møtet vil det også foreligge en første fremdriftsrapport for oppfølgingen av Strasbourg-erklæringen. Møtet vil dermed være en prøvestein for fortsatt handlekraft i Europarådet.

Når det så gjelder nasjonale tiltak, vil jeg vise til at regjeringen, som representanten nevnte, i juni 2009 presenterte en handlingsplan for å bedre levekårene for de rundt 700 norske romene, som i all hovedsak er i Oslo-området.

I planen inngår bl.a. videreutvikling av voksenopplæring spesielt rettet mot norske romer, et tiltak som har vært drevet av Oslo kommune siden januar 2007 ved Skullerud voksenopplæringssenter.

I 2009 ble det ved senteret etablert en veiledningstjeneste som skal bidra til at romene gis reelle muligheter til å benytte etablerte velferdsordninger innenfor f.eks. utdanning, sysselsetting, helse og bolig. Områder som representanten var inne på, blir prioritert av romene selv.

Både voksenopplæringen og veiledningstjenesten opplever stor pågang. Tilbudet ble i 2010 utvidet med både flere ansatte og flere oppgaver knyttet til regjeringens handlingsplan for å bedre levekårene til romene i Oslo.

Veiledningstjenesten har i kontakt med offentlig forvaltning og førstelinjetjenesten erfart at kunnskap om romene generelt sett er liten. For at offentlige etater og andre virksomheter skal kunne møte romene på en god måte, er det avgjørende at offentlige etater og virksomheter har nødvendig kompetanse og kunnskap om romenes kultur.

Senteret ble høsten 2010 tildelt nye midler, og skal i tiden framover bl.a. jobbe for å gjøre romenes leveste og kultur kjent i statlige og kommunale virksomheter.

Vi opplever at tilliten mellom romene og norske myndigheter styrkes, tror jeg, gjennom disse tiltakene, og at innsatsen som er gjort de siste årene, bidrar til en positiv utvikling for norske romer. For eksempel markerte norske romer den 8. april i fjor for første gang den internasjonale romdagen gjennom et åpent arrangement ved Kulturhistorisk museum. Samråd mellom romene og norske myndigheter ble etablert samme dag. I det første samrådsmøtet ble det enighet om at tema for neste møte skal være bolig, ett av de tre feltene representanten påpekte. Lederen for en av romorganisasjonene holdt også innlegg ved minnemarkeringen for Holocaust den 27. januar i fjor.

De som har deltatt i voksenopplæring ved senteret i Oslo, uttrykker at de har godt utbytte av undervisningen, og vi må håpe og tro at disse eksemplene er tegn på at en endring er i gang, der romene i større grad deltar aktivt i saker som angår dem.

Det jobbes kontinuerlig, i tett samarbeid med romene, for å bedre integreringen i alle deler av samfunnet. Rome-

ne må selv aktivt delta i denne prosessen og ønske å være en del av det norske samfunnet.

Regjeringen har trappet opp de midlene som avsettes til dette formålet, og bevilget i statsbudsjettet for 2011 5,6 mill. kr til tiltak for norske romfolk.

Informasjonen til storsamfunnet om romenes rettigheter som nasjonal minoritet og om deres levesett og kultur som del av den norske kulturarven, er viktige elementer i antidiskrimineringsarbeidet. En tilskuddspost i budsjettet – Tilskudd til nasjonale minoriteter – ble opprettet i 1999, der målet bl.a. er å bidra til at de nasjonale minoritetene sikres effektiv deltakelse. Det gis også midler til prosjekter som har som formål å bidra til organisasjonsutvikling blant romene, og til informasjon om romene til resten av samfunnet.

Som jeg har vært inne på, må vi tilnærme oss situasjonen for romene både på europeisk nivå, nasjonalt og lokalt. I mange europeiske land har man jobbet lenge for å bedre levekårene for romene, noen med mer hell enn andre. Romfolket er sannsynligvis den mest stigmatiserte gruppen i Europa i dag. Store utfordringer gjenstår. Den norske romgruppen er relativt liten i europeisk målestokk, og det er derfor nyttig for norske myndigheter å se til andre land og lære av erfaringer som er gjort ellers i Europa.

Vi har forpliktet oss til å ivareta romenes rettigheter gjennom både internasjonale konvensjoner og Strasbourg-erklæringen. Et viktig moment i erklæringen er nettopp at tiltak skal utvikles i tett samarbeid med dem det gjelder, og med aktiv deltakelse fra dem.

Forsøk med å benytte seg av såkalte meglere, dvs. personer med rombakgrunn som veiledere mellom romene og storsamfunnet, er allerede satt i gang her i Norge. Regjeringen har stor tro på at dette er et riktig tiltak. Romene i Norge er ikke en homogen gruppe, og ved å spille på de ressursene som finnes i miljøet og samtidig dra veksler på internasjonale erfaringer, håper jeg vi vil se en positiv utvikling for norske romer i årene som kommer.

For å konkludere: I tråd med Strasbourg-erklæringen vil vi sikre at nasjonale, regionale og lokale tiltak går hånd i hånd med innsatsen på europeisk nivå. Regjeringens handlingsplan har dette som mål. På norsk side vil vi fortsette å trekke på erfaringer fra andre land for vår egen oppfølging, og bidra med våre erfaringer til å videreutvikle en paneuropeisk tilnærming.

Lise Christoffersen (A) [12:05:53]: Det er ikke alt en rekker i ett innlegg. Jeg vil bare starte med å takke utenriksministeren så langt for svaret. Jeg synes det er betryggende det som blir sagt om hvordan en ser politikken på europeisk nivå i sammenheng med det som skjer her, at det er tatt initiativ til nye tiltak og at de allerede er iverksatt. Så vil jeg nok en gang understreke at det er viktig at vi hele tiden følger med på resultatene av det vi setter inn av ressurser og innsats.

Så har jeg lyst til å bruke resten av dette andre innlegget mitt til bare å vise til noe spennende som foregår i andre land. Utenriksministeren sa jo at vi skal se på andre land. Europarådet har også ved et besøk her i Norge sagt at vi må se litt østover, for det er en del land i Øst-Europa som

har kommet mye lenger enn mange andre land på dette området. Så er det kanskje slik at vi ikke trenger å se så veldig langt øst, heller, men rett over grensen til nabolandet vårt, Sverige, som i fjor la fram et foreløpig forslag til en ganske omfattende strategi for rombefolkningen i Sverige. Det er en spennende utredning, som det fører altfor langt å gå i detalj på her nå. Men det er noe med innretningen på SOU 2010:55, hvor en starter med et sitat av Václav Havel og sier at et lands behandling av dets rombefolkning er en lakmestest på det sivile samfunnet og dets demokrati. Så går en videre med å si at her er det behov for et nytt perspektiv, ikke det gamle majoritetssamfunnets håndtering av den andre og fremmede kulturen, men rett og slett å basere videreutvikling av politikken på et rettighetsperspektiv. Og så sier den at prosjektene tid er over. Vi må se dette i et generasjonsperspektiv og legge opp en strategi for 20 år fram i tid i form av et program som skal gå i de 20 årene, og som skal dekke en hel generasjon med tre overgripende mål: å tette velferdsgapet, heve rombefolkningens makt og innflytelse over egen situasjon, og så et punkt jeg tror er ganske viktig: det svenske kaller å reparere rombefolkningens manglende tillit til majoritetssamfunnet. For det ligger så mye her fra gamle dager, og det er en tillitskløft som en er nødt til å bygge bro over. Det skulle ikke forundre meg mye om situasjonen er forholdsvis lik i Norge og Sverige.

Så kommer det en lang rekke tiltak som jeg i hvert fall ikke rekker å gå inn på her nå, men som det er fritt for alle å lese om i den svenske strategien. Og så vet jeg at fornyingsminister Rigmor Aasrud allerede har vært i Sverige og fått en orientering om den utredningen. Så kanskje samarbeidet ligger veldig nært, over grensen, i et utvidet nordisk samarbeid også på dette området.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:09:16]: Det fremgikk jo egentlig av representantens innlegg her at det er en nasjonal og en internasjonal agenda, og det er en kompetent statsråd som følger dette opp nasjonalt. Men det er også veldig viktig å vektlegge det vi kan hente i et nordisk samarbeid. Så det er en klart relevant erfaring. Som representanten og jeg samarbeider om på andre områder når det gjelder integrering, er det helt åpenbart at dette med rettigheter er et veldig viktig inngangspunkt. Men med rettigheter følger det plikter. Og det er å finne denne balansen mellom rettigheter og plikter og deltakelse som gir god integrering.

Det å se østover er viktig, men det kan også ofte være en ganske forstemmende erfaring om man ser sør- og østover, for om vi har utfordringer knyttet til den norske rombefolkningen, og store muligheter, så er det klart at i land lenger sør i Europa er dette dramatiske spørsmål.

Under Hans Majestets besøk i Slovakia i fjor høst fikk vi høre om Slovakias utfordringer på dette området. Der er det åpenbart kraftige spenninger, sosiale og politiske problemer og håndteringsutfordringer for kompetente myndigheter – bygging av gjerder og murer, og en situasjon som er veldig langt unna den vi har. Men jeg tror det er viktig at for å forstå, som representanten også trekker opp her, rombefolkningens situasjon i et land, må man se

hele den europeiske sammenhengen. Derfor var Jaglands initiativ så betimelig, nemlig at Europarådet, som er organisasjonen for rettsstat og menneskerettigheter på vårt kontinent, setter denne dagsordenen, og vi vil arbeide, som jeg sa i mitt innlegg, for at vi fram mot ministermøtet i mai i Tyrkia holder denne saken på dagsordenen og gir den politisk oppmerksomhet. Så får vi følge opp på de områdene som er betimelige og relevante for Norge, på vår hjemmebane.

Karin S. Woldseth (FrP) [12:11:29]: Egentlig skulle jeg nok ha holdt sengen i dag, men på grunn av engasjementet for romfolket var jeg nødt til å stå opp. Dere får bære over med stemmen, det er innholdet som teller.

Først vil jeg takke interpellanten for at hun løfter fram et viktig og svært aktuelt tema på dagsordenen. Jeg vil også takke utenriksministeren for et veldig godt svar. Det var egentlig ganske betryggende å høre at vi skal holde fokus på saken fram til mai, og ikke minst at vi kan vise handlekraft også gjennom det arbeidet som gjøres i Europarådet på ulike nivåer.

Romfolkets situasjon i Europa i dag er vanskelig. Altfor mange har hørt om eller opplevd negative ting knyttet til romfolket, noe som gjør at dette har blitt en svært stigmatisert gruppe mennesker i Europa. Og vi – vi andre – er fulle av fordommer, dessverre.

Romfolket er Europas største minoritet med et sted mellom ti og 15 millioner mennesker. Dette er bare anslag, for det er svært vanskelig å få alle registrert. Mange er papirløse og får heller ikke sine barn registrert. De mister dermed også rettigheter som alle mennesker har krav på i et sivilisert Europa.

Den 20. oktober besluttet ministerkomiteen å ta noen grep for å gjøre situasjonen til romfolket bedre. Det dette folket savner, er å bli behandlet med verdighet og respekt, vi må ikke drive heksejakt på en minoritet, som vi gjør når det gjelder romfolket. Rasisme og undertrykkelse ser ikke penere ut om det foregår i Europa. Å fordrive et folk ser slett ikke penere ut i 2011 enn i 1942.

Finanskrisen i 2010 trengte en sydebukk. Det var vel delvis det vi så da Frankrike, og andre land sør i Europa, fordrev romfolket ut av landet. Man trengte å flytte fokus fra dårlige politikere til noe annet.

I dagens Europa blir de også kastet ut av flere land. De får ikke jobb. De føler seg ikke velkommen noe sted, ikke engang i sitt eget opprinnelsesland. Vi snakker altså om 12 millioner mennesker som lever på kanten av stupet. De har liten eller ingen sjanse til bedring av sin livskvalitet eller muligheten til å utvikle seg som mennesker, og barna deres har per i dag liten mulighet til å vokse opp og få en utdanning. Det er derfor to viktige nøkkelord som Thorbjørn Jagland nevnte i sitt innlegg i Europarådet da vi diskuterte dette under «urgent debate» i oktober, nemlig rettigheter, men også ansvar – at man i større grad skulle ha tatt et ansvar i de landene som er opprinnelseslandene, skulle ha sikret dem en mulighet til å overleve uten å måtte stjele og svindle. I en høring i regi av Europarådet kom det også fram at de programmene som har vært satt i verk i årenes løp, og det er mange, i altfor stor grad har

vært basert på å lytte til dem som snakker *på vegne* av romfolket – man har altså ikke snakket *med* romfolket.

Det er mye vi som norske borgere ikke forstår av de verdiene som romfolket har, bl.a. at de er et reisende folk. Opprinnelig var de nomader, men med tanke på at de er 12 millioner, er det bare en brøkdell av dem vi ser her. Mange av dem er sikkert kommet til landet for å tigge eller tjene penger på annen måte – trafficking – for å sikre familien sin i et annet land mat på bordet.

Men ett sted må man begynne også i Norge, og hvor hjerterått det enn kan høres, kan et av virkemidlene være å forby tigging, eller i det minste forlange at de bekrefter at de er her av fri vilje. For gjør vi ikke det, er det en stilltiende aksept av trafficking.

Et annet virkemiddel er skolegang for barna, og at man skal ha papirer når man ferdes i Europa. Da er det lettere å følge barna og sikre dem et minimum av skolegang.

På den nevnte høringen fortalte også representanter for romfolket at de i Romania blir ilagt 10 000 euro i bot hvis de ikke sender barna sine på skole. Tanken er bra, men hvem av dem har penger å betale med? Og hvem er det som ikke møter på skolen? Man vet jo ikke hvilke barn som mangler.

At man må kunne stille krav til romfolket, er også noe vi bør diskutere. For uansett hvor lite penger du har, så selger du ikke datteren din til en eldre mann som vil gifte seg med henne.

Jeg mener at man i Europa må ta for seg barna og endre holdningene hos dem, for da kan på sikt kanskje romfolket få en verdig framtid.

Michael Tetzschner (H) [12:16:51]: Romfolkets historie er eldre enn nasjonalstatenes. Så kan man jo si at alt folks historie også er eldre enn de konsoliderte nasjonalstater slik de utviklet seg i løpet av 1800-tallet.

Når det gjelder romfolket, er fortsatt en del uavklart om deres opprinnelse, men de har faktisk blitt oppfattet som et fremmedelement i alleuropeisk sammenheng svært langt tilbake i tiden. Forskerne mener at de kom til Europa som krigsbytte som følge av Indias krig mot Bysants – den greske delen. I løpet av 200 år utviklet de en egen identitet, et eget språk og en egen kultur basert bl.a. på en språklig blanding av persisk, indisk – et slags allindisk – og gresk. Det er en stor oppgave vi har når vi i dag snakker om integrering, for det har vist seg at dette i høyeste grad er en bærekraftig kultur som det ikke har vært mulig å innordne i systemet med klart atskilte nasjonalstater i Europa. Og dette problemet er jo ikke kommet i ny tid, men det er blitt synliggjort i ny tid ved de østeuropeiske landenes overgang fra en kommunistisk blokk, hvor man var lite klar over hvilke spenninger/motsetninger som kunne foreligge, til de er blitt en del av det europeiske samarbeidet ved disse landenes inntreden i EU. Samtidig med at grensene ble åpnet som en del av EU-systemet – selv om hovedlandet Romania står utenfor Schengen-avtalen og i den forbindelse ikke har fri flyt av personer i alle sammenhenger – ble man klar over dette problemet.

I tillegg har vi hatt vår egen minoritet i Norge som har en annen historie å fortelle, men som også kan legge på

bordet dokumentasjon om en nokså tung diskriminering, også i vårt land. Så det er veldig viktig at den videre utvikling av politikk på dette området baserer seg på kunnskap. Vi må også være i stand til å skille her med tanke på dem som har naturlig tilhørighet til Norge, som er norske og i den forstand skal integreres ytterligere. Det er også veldig viktig at man går inn på bl.a. det som representanten Lise Christoffersen lot seg inspirere av, nemlig av den svenske strategien. For hva er det som er essensielt når det gjelder integrering av romfolket i Norge? Jo, det er nettopp det som er blitt nevnt: muligheter for utdanning, muligheter for arbeid, muligheter for bolig, rett til helsetjenester og sosial velferd, muligheter for språkopplæring og, selvfølgelig, alltid rett til sitt eget kulturelle uttrykk innenfor rammen av det store fellesskapet.

Så er det selvfølgelig dette som Europa etter en FN-kritikk har tatt opp gjennom arbeidet i Europarådet: retten til rett og slett ikke å bli forfulgt og til ikke å bli diskriminert. Der er det fortsatt en del som gjenstår – mindre i Norge, heldigvis, enn i en rekke andre land, men også vi har en jobb å gjøre.

Når noen skal integreres eller gå inn i et større fellesskap, kreves det anstrengelser fra begge sider. Derfor er det et godt initiativ interpellanten har tatt i dag, når Stortinget gis anledning til å diskutere hvordan vi på kraftfull måte kan bidra i en smertefull integrasjonsprosess. Det betyr selvfølgelig at de som skal integreres, også må anstrenge seg. De må ville integreres, og da vil vi også kunne nå lenger.

Når det gjelder ny innvandring av romfolket, må selvfølgelig den underlegges de samme prinsipper og den samme politikk som annen nyinnvandring og følge landets generelle innreiseregler.

Vi kan konstatere at det som er blitt synbart i europeisk sammenheng, ikke er historisk begrunnet – for det er det jo ikke, det er slett ikke godt begrunnet – men når det gjelder det man kan kalle antisiganisme som et europeisk fenomen, har det i hvert fall historiske røtter. Det hjelper ikke med en lang historie; den bør bare ikke bli lengre. Og hvis Stortinget da også kan diskutere – skal vi si – i en politisk atmosfære av samarbeid som denne debatten har vist at nasjonalforsamlingen har, tror jeg vi kan nå et godt stykke lenger.

Bård Vegar Solhjell (SV) [12:22:09]: Eg vil takke interpellanten for å ta å opp eit viktig tema og utanriksministeren for eit grundig og godt svar.

I 1991 reiste eg som ryggsekkтуриist, som det heiter, ein periode i Sørøst-Europa og hadde eigentleg for første gong sjølv anledning til å oppleve haldningane og måten det vart snakka om romfolk på i Slovakia og Ungarn, men aller mest i Romania – på gata, blant menneske og studentar som eg møtte. Det var eit ganske stort sjokk. I Bucuresti, Romania opplevde eg så vidt levekåra til enkelte romfolk. Eg besøkte ein slags landsby eller bydel av blekk-skur i tilknytning til ei søppelfylling utanfor Bucuresti, med levekår som det var fullstendig utenkjeleg å førestille seg kunne vere i Europa.

Det er riktig som bl.a. representanten Tetzschner sa, at

det er ei lang, spesiell, men òg stolt historie – det skal vi vere klare over – som romfolket har. Men det er òg ei historie med framleis svært uverdige, dårlege levekår for mange, og med ei ganske grov diskriminering, som det dessverre er mange eksempel på på vårt eige kontinent. Derfor er det naturleg at ikkje-diskriminering og vern av rettar er det første punktet i Strasbourg-erklæringa, som også har vore nemnt tidlegare frå talarstolen. Saman med sosial inkludering, som er punkt nr. 2, og eit tettare europeisk og internasjonalt samarbeid om temaet utgjør dette tre berebjelkar. Eg er derfor veldig glad for at ein no tek større tak i dette, at det kjem på dagsordenen i Europarådet, og at det i større grad vert bringa inn her.

Sjølv meiner eg at fleire av dei tiltaka som no vert forsøkt gjennomførte av regjeringa, er svært gode, ikkje minst det å vidareutvikle vaksenopplæringa knytt til romfolk i Noreg. Det har vist seg som ei ekstremt viktig, men ganske vanskeleg oppgåve å lage eit fungerande og godt utdanningstilbod for barn med rombakgrunn. Å klare å gjere det på ein slik måte at barn faktisk får oppfylt retten til skulegang, vil vere ei nøkkeloppgåve med omsyn til ei langsiktig betring av levekåra og situasjonen til romfolket og betre inkludering.

Til slutt vil eg bringe opp eit tema som eg trur representanten Christoffersen nemnde i det andre innlegget sitt. Inkludering og forholdet mellom plikter og rettar er alltid ein viktig diskusjon. Men det er klart at det er ein spesiell situasjon for romfolket i Noreg, og eg trur i alle andre land, og det dreiar seg om tillitsforholdet mellom romfolk og myndigheter, som iallfall ser litt annleis ut enn i mange andre delar av inkluderingspolitikken på grunn av historia og på grunn av det som mange no faktisk opplever i mange land i Europa. Det å finne fram til ein inkluderingspolitikk som fungerer når ein stiller nødvendige krav, samtidig som ein skal oppfylle rettar, og som når fram på ein måte som skapar tillit og dialog, trur eg er ei spesielt stor utfordring når det gjeld å betre vilkåra for romfolket.

Eg vil igjen takke for at vi har fått opp dette viktige temaet, som ein må jobbe vidare med både nasjonalt og internasjonalt.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [12:25:57]: I likhet med andre vil også jeg takke interpellanten for å ha reist dette spørsmålet og denne debatten. Det er en viktig debatt.

Nå er det ikke slik at diskriminering bare oppstår en dag. Det er noe som skapes over mange år, både av samfunn og av enkeltmennesker. Siden romfolket ankom Europa fra India på 1400-tallet, har dette folket blitt møtt med mistenkeliggjøring og utstøting. I nyere tid har vi også vært vitne til at EU-land, som Frankrike, har rasert leirer og drevet mennesker fra romfolket på flukt. Tilsvarende ubarmhjertig behandling har også romfolket vært utsatt for gjennom århundrer.

Det er en kjensgjerning at rusmiddelmissbruk og kriminalitet er et element vi finner igjen blant en del mennesker med rom-/romanibakgrunn. Kristelig Folkeparti tar imidlertid sterk avstand fra at hele folkegrupper må lide på grunn av dette. Kriminalitet og sosiale problemer må møtes med justispolitiske og sosialpolitiske virkemidler,

ikke med trakassering av en hel folkegruppe. Ofte er dessuten dårlig behandling fra myndighetene og medborgere direkte årsak til sosiale problemer.

Romfolket har også i Norge helt opp til nyere tid fått en svært dårlig behandling av det norske storsamfunnet. Overgrep og feil som er begått, må rettes opp. Også romfolket tilfører et mangfoldsperspektiv som må verdsettes. Kristelig Folkeparti understreker at alle mennesker må møtes med den samme respekt og ikke stigmatiseres for handlinger begått av enkeltmennesker fra samme folkegruppe.

Norge kan spille en viktig rolle gjennom EØS-avtalens økonomiske bidrag til sosial utjevning i Europa. Her kan regjeringen målrette sin innsats til spesielle grupper. Norge har f.eks. avtale med mottakerlandene, der man satses på spesielle sakskomplekser, f.eks. Hellas og asylproblematikken. Romfolket jages fra land til land og er en slik gruppe som Norge burde kunne hjelpe. Interpellanten peker også på utfordringer knyttet til tiggings og menneskehandel, som er noe av utfordringen med hensyn til den lidelse som dette folket utsettes for.

Utenriksministeren og jeg har nettopp vært på et møte i Europaforum, der vi gikk gjennom bruken av EØS-midler. Der fikk vi bl.a. informasjon om hvordan EØS-midlene brukes til å bygge opp det sivile samfunn. Representanten fra Den norske Helsingforskomité pekte nettopp på romfolket og oppfordret til at EØS-midlene kan brukes på rettes mot dette folket på en slik måte at vi kan løfte dem. Utenriksministeren har tidligere svart på oppfordringen fra Kristelig Folkeparti om å støtte romfolket gjennom EØS-avtalen. Han sa da at regjeringen fulgte bruken av EØS-midlene tett. Det gjentok han også på møtet i dag. Ministeren mente at forslaget til Kristelig Folkeparti var godt og ville se nærmere på det. Jeg lurer på om ministeren har satt seg inn i bruken av de norske EØS-midlene på en slik måte at vi kan få svar på om disse kan brukes nettopp for å løfte romfolket.

Likedan er det viktig at vi feier for egen dør og sørger for en god integrering av romfolket i eget land. Kanskje vi skal gjøre som interpellanten også foreslår, nemlig se til vårt naboland Sverige og se på de tiltakene som er foreslått der, om ikke det kan være noe som vi kan gjøre bruk av her i Norge.

Lise Christoffersen (A) [12:30:40]: Jeg tror jeg vil starte med å si tusen takk til alle som har deltatt i debatten. Flere var inne på at de mente at utenriksministeren hadde gitt et godt svar på det som var spørsmålet i interpellasjonen, og det synes også jeg er betryggende.

Jeg skal ikke gjenta alt som har vært sagt, men vi har vært inne på en del utfordringer. Representanten Woldseth nevnte bl.a. utfordringer som går på deler av den kulturelle arven som ikke er spesifikk for romfolket, men som handler om likestilling mellom menn og kvinner og gutter og jenter. Jeg hadde selv møte med representanter for romfolket før jul, sammen med en medrepresentant fra min partigruppe, og da fikk vi forklart at veldig mange av romfolkets jenter blir tatt ut av skolen i 13-årsalderen fordi de skal gifte seg og være «rene» den dagen de skal

inngå ekteskap. Så her er det opplagt behov for en dialog på tvers. Vi skal også ta opp de vanskelige debattene.

Når det gjelder skole: Jeg nevnte i det første innlegget mitt den andelen som vi antar oppholder seg utenfor Norges grenser. Det må jo i vår teknologiske tidsalder være mulig å få til et undervisningsopplegg som tillater at folk kan få lov til å beholde sin måte å leve på. Utenriksministeren var jo også inne på de såkalte mentorene eller veilederne som også er til disposisjon når man krysser landegrenser. Her må det ligge muligheter.

Helt til slutt kunne jeg tenke meg å nevne litt fra det møtet som vi hadde med romfolkets representanter før jul. Det gikk veldig konkret på hus og leiligheter i Oslo. De koblet selv bolig sammen med jentenes mulighet til å gå på skole; de to tingene henger sammen. De var veldig opptatt av en plass å være på en campingplass i Oslo, og det skulle ikke koste mer enn 5 euro i døgnet. Det handlet om muligheten til å få besøk av sine slektninger som fortsatt har et liv som reisende, og det var helt konkret: Her måtte det være vann og strømuttak og makspris på 5 euro. Det var snakk om åtte-ti vogner – så konkret var det. Det burde vi kunne klare.

Kulturhuset som de var opptatt av, måtte være på 300 m², så der fikk vi også ganske tydelige spesifikasjoner. Så var det det jeg sa om skole og utdanning, der det var noen utfordringer for jentene, noen utfordringer i koblingen mellom manglende bolig og det å følge opp utdanning over lengre tid. De etterlyste også lærere som kjenner romfolkets egen kulturelle bakgrunn.

Debatten har vært tverrpolitisk og uttrykt tverrpolitisk enighet. Det er også betryggende. Utfordringene nå blir å holde trykket oppe. Det tilligger oss i kommunalkomiteen. Det ansvaret skal vi ta. Så skal vi også prøve å holde trykket oppe i Europarådet, og der er en av våre representanter for romfolket faktisk en tilstedeværende representant fra og med i år. Så her er det muligheter.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:34:08]: Jeg tror det passer godt å avslutte med å takke interpellanten, som alle har gjort, for å ha satt dette på dagsordenen og også for å ha gitt seg selv og andre oppfølgingsoppgaver. Jeg har forsøkt å gjøre det fra regjeringens side. Vi skal gjøre det fram mot ministermøtet til sommeren.

Jeg tror også at denne gruppens spesielle sårbarhet og utsatthet illustrerer et generelt poeng, som representanten Woldseth var litt inne på: Hun pekte på at finanskrisen trengte en syndebukk. Jeg vil ikke gå helt god for historiesammensetningen her, at det var det som var årsaken til det som skjedde i Frankrike, men det er en påminnelse om at alle minoriteter er sårbare i krisetider – ikke bare denne, men også andre, med andre merkelapper.

Så tror jeg dette perspektivet med rettigheter og ansvar er veldig viktig, at det er en sammenheng mellom de to, at inkluderingen ikke må føre til en klientifisering der romene er passive, men at de kan være aktive, deltakende og ha stort rom for sitt eget kulturelle særpreg. Man må kunne stille krav til romene. Det er ikke å vise respekt for mennesker – enkeltmennesker og grupper av mennesker – om det ikke blir stilt krav.

Når det gjelder EØS-midler, som det ble reist spørsmål om, kan jeg bekrefte én av flere gode ideer fra Kristelig Folkeparti som det er verdt å lytte til – men dette tror jeg vi er mange som har vært opptatt av – at dette er en mulighet vi kan bruke videre. I den perioden vi har bak oss, har vi brukt 6,6 mill. euro til ulike tiltak for rombefolkningen, særlig i Polen, Romania, Slovakia, Tsjekkia og Ungarn. I et av disse prosjektene, i Budapest i Ungarn, har unge sigøynere deltatt i oppstartsprogrammer, språkskoler og mentorordninger, som har bidratt til økt deltakelse i arbeidsmarkedet og bedre integrering i samfunnet. Dette er et eksempel som det seminaret Bekkevold og jeg deltok på tidligere i dag, illustrerte, nemlig at penger til den type tiltak blir det mindre og mindre av, og enda mindre med finanskrisen, fordi store grupper lever i land som er truffet hardt av krisen. Ergo kan effekten av våre penger bli større, og den muligheten skal vi utnytte.

Ellers synes jeg representanten Christoffersen er forbillig konkret når hun peker på at et forsamlingslokale – mange vil vel tenke: Hva vil det kreve? – ikke behøver å være vanskeligere enn en campingplass og lokaler som kan samle mennesker. Her trengs det et nært samspill med de lokale myndighetene, og jeg er helt sikker på at det er viktig at det kommer signaler både fra regjering og storting til lokale myndigheter om at dette er prosjekter og ideer man må se på sammen, og så kan man finne gode løsninger også på det.

Det er viktig at det også kommer optimistiske budskap ut i noe som ellers ofte kan være ganske nattsvart, og det oppfattet jeg også å være en del av generalsekretær Jaglands idé med å løfte dette til et europeisk nivå, nemlig at rettighetsperspektivet i Europa er et optimistisk budskap, og det må kunne følge vår behandling av denne saken i månedene og årene som kommer.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 3 avsluttet.

Sak nr. 4 [12:37:11]

Interpellasjon fra representanten Ine M. Eriksen Søreide til utenriksministeren:

«FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble vedtatt 31. oktober 2000. Den var en milepæl i arbeidet med kvinners rettigheter internasjonalt, og spesielt med kvinners rolle i konfliktområder. Men en resolusjon i seg selv løser ingen problemer, og det sentrale spørsmålet ti år etter vedtakelsen er implementeringen av den.

Hvilke utfordringer ser regjeringen som spesielt store i dette arbeidet, hva har Norge gjort for å bidra til implementering av resolusjonen, og hvilke tiltak planlegger regjeringen å sette i verk for å følge opp arbeidet fremover?»

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:38:18]: I oktober 2009 hadde jeg gleden av å sitte og høre en debatt i Sikkerhetsrådet om denne problemstillingen. Da sa Hillary Clinton noe som jeg bet meg merke i, og som jeg har brukt

i mange sammenhenger etterpå. Hun mente at det fantes ingen unnskyldning for vold mot kvinner. Hun sa: «It is not cultural; it is criminal.» Det er helt riktig. Det finnes ingen unnskyldning for vold mot kvinner uansett om det er i fredelige eller konfliktfylte situasjoner.

Det er ti år siden resolusjon 1325 om kvinners rolle i krig og konflikt ble vedtatt av et enstemmig sikkerhetsråd den 31. oktober 2000. Det er på tide å gjøre opp status og diskutere hva som har blitt gjort til nå, og hvordan vi kan styrke implementeringen av resolusjonen framover. Jeg tror det er viktig bare det at vi har denne debatten i den norske nasjonalforsamlingen, fordi det sender et viktig signal til andre land også.

Resolusjon 1325 var en milepæl i arbeidet med vold mot kvinner. En viktig problemstilling er det jo – og det vet vi fra tidligere også – men den har kanskje økt i aktualitet de senere årene. Den nederlandske generalmajoren Patrick Cammaert har sagt at det er blitt farligere å være kvinne enn å være soldat i konfliktområder.

Bakgrunnen for resolusjon 1325 var borgerkrigene på 1990-tallet. I det 20. århundre så vi en gradvis forvitring av krigens regler. Mens det i første verdenskrig var soldatene som var de mest utsatte, og utgjorde det store flertallet av drepte, var forholdet omvendt i Rwanda, i Afghanistan, i Kongo og på Balkan på 1990-tallet. De fleste drepte var sivile, og i særdeleshet var de kvinner. I de etniske konfliktene som karakteriserte 1990-tallet, var kvinner spesielt sårbare, og bl.a. ble voldtekt tatt i bruk som våpen.

Som en konsekvens av det virkelighetsbildet vi så, ble 1325 vedtatt av Sikkerhetsrådet i oktober 2000. Det var et stort apparat i sving for å få resolusjonen vedtatt. Det var den første resolusjonen som direkte tok for seg kvinners rolle i konflikter og i krigsherjede områder. Norge har vært en pådriver i den prosessen og var også ett av få land som deltok i seminaret som ledet opp mot resolusjonen i Sikkerhetsrådet.

Jeg vil anerkjenne jobben både denne regjeringa og tidligere regjeringer har gjort på dette feltet – både gjennom handlingsplanen som kom i 2006, og gjennom den nye handlingsplanen som kommer på torsdag. Det viser at Norge og vekslende regjeringer ønsker å ta denne problemstillingen på alvor. Norge har mye å bidra med i den sammenhengen. Vi har ressursene som er nødvendige for å gjøre en forskjell.

Resolusjon 1325 uttrykker en bekymring for at kvinner er disproportjonalt berørt av krig og konflikt. Det bekrefter den sentrale rollen kvinner har i å forhindre og løse konflikter og i å bygge fredsprosesser. Den ber om at kvinner skal få en likeverdig rolle i fredsprosessene, og den krever beskyttelse av kvinners menneskerettigheter under konflikter og som flyktninger i konfliktsituasjoner. Den integrerer et kjønnsperspektiv i fredsbygging, inkludert fredsbevaring.

Men en resolusjon i seg sjøl løser ingenting – uansett hvor velformulert den er. Det den gjør, er å belyse de spesielle utfordringene som kvinner står overfor i krig og konflikt, og på de stedene hvor lov og rett bryter sammen. Den hjelper til med å belyse problemet med seksualisert vold, og den har hjulpet til med å ta opp følsomme tema som

f.eks. FNs egne fredsbevarende styrker og deres agering, særlig i Kongo. Men det viktigste ligger ikke i formuleringene. Det ligger i implementeringen. Så hvor langt har vi kommet ti år senere?

Dessverre er det ingenting som tyder på at resolusjonen har blitt mindre aktuell i årene som har gått. Kvinner fortsetter å bli utsatt for grove overgrep og seksualisert vold i krigssoner, som f.eks. i Kongo og i Darfur. Borgerkrig og etniske konflikter i f.eks. Afghanistan og Irak har i stor grad gått ut over kvinner, spesielt i et område som Afghanistan der Taliban herjer. Vi ser at kvinner er de første til å lide på steder der lov og orden bryter sammen. Det har vi også sett i Haiti etter jordskjelvet – ikke en åpenbar konflikt og krigssituasjon, men likevel et sted hvor lov og rett bryter sammen, og hvor kvinner i stor grad lider. Det er med andre ord fortsatt sterke og store utfordringer sjøl ti år etter at resolusjonen ble vedtatt.

Det er også et blandet bilde vi ser. Det er i større grad enn for ti år siden fokus på kvinners rolle som ofre for krig og konflikt og mye større fokus på seksualisert vold. Dette har, etter min oppfatning, resolusjon 1325 i alle fall delvis en del av æren for.

Hvis vi går til Afghanistan og bruker det som et eksempel, er det en god case study for resolusjon 1325 – et krigsherjet land der vestlige land, Norge inkludert, er betydelig involvert. Under Taliban-styret mellom 1996 og 2001 var det antakeligvis det mest kvinnefiendtlige landet i verden. Det nåværende regimet er, på tross av sine mangler, på mange områder bedre, men på andre områder like ille. Likestilling mellom kjønnene er garantert i grunnloven, men også der er spørsmålet hvordan det implementeres. Det er noen grunnleggende strukturer og problemer som vedvarer. Hvordan beskytter man kvinners rettigheter i et dypt konservativt land som Afghanistan? Hvordan implementerer man en resolusjon som 1325 i den konteksten? Og hvordan kan kvinners rettigheter i en situasjon der konflikten med Taliban intensiveres, fortsatt ivaretas?

Det er ingen enkle svar på disse spørsmålene, og beskyttelse av kvinner i Afghanistan er nært knyttet opp til det å forbedre sikkerhetssituasjonen generelt. Enhver fredsprosess skal lede til en varig fred i Afghanistan, og den må inkludere Afghanistans kvinner. Det er mange kompromisser som må gjøres for å finne en løsning på de problemene, men det kan ikke innebære et kompromiss om kvinners sikkerhet.

Som Alain Le Roy, leder av FNs fredsbevarende operasjoner, har sagt: Det er ingen overdrivelse å si at de siste årene etter vedtakelsen av resolusjon 1325 har resolusjonen endret måten vi tenker fredsbevarende operasjoner på.

La meg nevne noen områder der det er viktig å komme videre: kvinners lederskap når det gjelder fredsbevaring. Det er svært få kvinner som deltar i fredsbevaring i dag. Man må prioritere konsistente rapporteringsmekanismer og også strukturer for lederskap og øke antall uniformerte kvinner i fredsbevaring. Målet til FN er å øke det med 50 pst. Det kan virke langt unna. Men det har aldri vært en kvinnelig spesialutsending fra FN, til tross for at antallet kvinnelige ledere i felt i fredsbevarende operasjoner øker.

Kvinnens rolle har ikke alltid blitt ivaretatt i situasjonene fordi kvinner ikke har vært med fra starten, f.eks. i fredsforhandlinger. Det er et viktig mål å øke antall kvinner som deltar på ledernivå, bl.a. i fredsforhandlinger, og der er målet å øke antallet kvinner fra 15 til 30 pst. Det er bare slik kvinners rettigheter kan ivaretas også etter konflikt.

Samfunn som er i en situasjon der konflikten har roet seg, og man skal begynne å bygge et samfunn igjen, er sårbare – og de kan aldri bygges uten kvinners deltakelse.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [12:46:48]: Takk til interpellanten for denne muligheten til å diskutere et viktig tema og for meg til å presentere regjeringens arbeid med FNs sikkerhetsråds resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet. Representanten peker i sitt spørsmål på en sentral utfordring: Etter at resolusjonen ble vedtatt, er det fortsatt store mangler når det gjelder deltakelse og beskyttelse av kvinner i konfliktrammede områder. Men, som hun selv sier: Ikke desto mindre er dette svært viktig.

Jeg vil ikke undervurdere betydningen resolusjonen har hatt det siste tiåret. Bare det at manglene er blitt tydeligere, kan være et resultat av at resolusjonen er der og gir oss et nytt filter. Kvinners erfaringer og roller i væpnede konflikter er løftet opp på den internasjonale dagsordenen. Aktører som ikke tidligere har vært opptatt av kvinners rettigheter, har fått økt kunnskap og bevissthet. Det er bra, og det må bli mer av det.

Regjeringen prioriterer resolusjonen høyt fordi en styrking av kvinners rettigheter er et mål i seg selv, men også fordi kvinners aktive deltakelse er så viktig for å håndtere, løse og forebygge konflikter og ikke minst bygge opp igjen samfunn etter at våpnene tier.

Hva er så de største utfordringene vi står overfor? La meg peke på tre som er særlig viktige:

En første grunnleggende utfordring er kvinners svake maktgrunnlag i mange konfliktrammede land. Kvinner må få delta på like fot med menn på alle nivåer og i alle funksjoner for å fremme fred og sikkerhet. Men statistikken er nedslående. Ifølge FN har kvinner kun signert 2,4 pst. av fredsavtalene som er inngått siden 1992. Aktører med våpen – som oftest menn – får plass ved forhandlingsbordene. Slik belønnes på sett og vis væpnede grupper. Fordi kvinner sjelden deltar i forhandlingene, får de heller ikke sentrale posisjoner i etterkant av konflikter, og overgrep som særlig rammer kvinner, går ofte i glemmeboken – og straffet.

En annen sentral utfordring er å sikre jenters og kvinners rettigheter i moderne konflikter preget av manglende respekt for internasjonal humanitærrett og angrep rettet direkte mot sivile. Frontlinjen er så å si overalt. Mange væpnede grupper bruker voldtekt som en krigstaktikk, og seksualisert vold er blitt en del av flere konflikter. I slike situasjoner er det svært krevende å yte sikkerhet og beskyttelse til sivile.

En tredje utfordring jeg vil trekke fram, er vår egen kompetanse og kunnskap både i utenriktjenesten, Forsvaret, politiet og justissektoren. Vi har fått til forandringer. Det er fortsatt behov for å øke rekrutteringen av kvinner på flere nivåer, men vel så viktig er det å sikre at

både menn og kvinner har den nødvendige forståelsen og kompetansen.

Kvinnens rettigheter er ikke en særinteresse eller et tilleggsэлеment som vi kan ta opp når tiden måtte tillate det. Resolusjon 1325 skal være integrert i alle faser av vårt arbeid. Det handler om å fremme demokrati og menneskerettigheter og bidra med fred og sikkerhet til hele befolkningen.

Norge var i 2006 et av de første landene som lanserte en handlingsplan for implementeringen av 1325. La meg trekke fram noe av vårt arbeid de siste årene for å vise hvordan vi har forsøkt å sette dette ut i livet.

Noe av det viktigste vi har bidratt til, har vært å få kvinners rettigheter opp på den internasjonale sikkerhetsdagsordenen, bl.a. sammen med Hillary Clinton, som representanten viste til, og mye samarbeid med USA. Norge har i en årrekke fremmet resolusjon 1325 i politiske samtaler og i FN og NATO. Som en betydelig gaver blir også Norge lyttet til på landnivå. Jeg opplever også at det er interesse for å lytte til våre erfaringer med likestilling og vårt budskap om at likestilling er god økonomi og god politikk.

Som tilretteleggere i fredsprosesser oppfordrer vi alltid partene til å inkludere kvinner i forhandlingsdelegasjoner. Vi har årlig øremerket 30 mill. kr over freds- og forsøningsbudsjettet til implementering av 1325, bl.a. i Sudan, Nepal, Sri Lanka, Colombia og Filippinene. Flere av prosjektene går ut på å gi en stemme til lokale kvinneorganisasjoner og fremme kvinners rettigheter i ulike faser av fredsprosessene.

Arbeidet for kvinners rettigheter er et helhetlig hensyn i utviklingssamarbeidet i Afghanistan, og vi fremmer kvinners rettigheter i politiske samtaler. Vi er opptatt av å støtte lokale kvinner – og menn – som arbeider for kvinners rettigheter og politisk deltakelse, og vi har bl.a. støttet et folkeopplysningsprogram om kvinners stemmerett og politiske rettigheter samt lese- og skriveopplæring for kvinner. Oppgavene i det landet er mange, og, som representanten påpekte, utfordringene er av veldig, veldig stor orden.

I Nepal har Norge f.eks. støttet aktivt lokale kvinner og deres deltakelse i fredsprosessen der. Vi har bistått myndighetene med å utarbeide en nasjonal handlingsplan, og vi støtter nå opp om implementeringen.

Siden 2007 har vi øremerket 110 mill. kr over det humanitære budsjettet til implementeringen av 1325. Støtten har gått til å fremme kvinners deltakelse og likestilling i humanitære situasjoner, herunder tiltak mot seksualisert vold.

Senest 1. nyttårsdag kom igjen nye forferdelige rapporter om brutale massevoldtekter av kvinner i Øst-Kongo. Den seksualiserte volden bryter ikke bare ned enkeltmennesker og familier, men har sikkerhetsmessige konsekvenser og svekker mulighetene for fred, stabilitet og forsøning. Norge bevilger over 60 mill. kr til arbeidet mot seksualisert vold i Den demokratiske republikken Kongo.

Norge har også støttet UN Action Against Sexual Violence in Conflict og etableringen av kontoret til FNs spesialrepresentant mot seksualisert vold i konflikt, sven-

ske Margot Wallström. Vi har i flere år støttet Den internasjonale straffedomstols fond for ofre for seksualisert vold.

Et annet eksempel: I Liberia, der seksualisert vold er omfattende, selv åtte år etter at krigen tok slutt, støtter Norge arbeidet mot denne type vold og har bidratt til å bygge opp sentre ved politistasjoner spesialisert for å ta seg av kvinner som er utsatt for overgrep.

Forsvaret i vårt eget land har satt i gang en økt satsing på resolusjon 1325 i utdanningen, og det skal utarbeides retningslinjer for hvordan militært personell kan beskytte sivile mot seksualisert vold. Forsvarets høyskole bygger nå opp et kompetansemiljø innen resolusjon 1325 i internasjonale operasjoner, og i nordisk forsvarssamarbeid er et felles kompetansesenter under utredning.

Siden våren 2009 har Forsvaret hatt en rådgiver på plass i den norske militære kontingenten i Faryab i Afghanistan som skal følge opp at kjønnsperspektivet blir ivare tatt i våre militære operasjoner – det etter at vi avdekket en mangel ved disse. Vi bidrar også med en slik rådgiver til ISAF-hovedkvarteret i Kabul.

Politipersonell som skal delta i internasjonale operasjoner, undervises i operasjonsspesifikke utfordringer knyttet til kvinners rettigheter og gis opplæring i resolusjon 1325. Siden i fjor har Norge bidratt med fem politirådgivere til FN-operasjonen i Haiti. Dette bidraget er viktig fordi det er spesielt innrettet mot kjønnsbasert og seksualisert vold, som er svært utbredt i dette fattige landet.

Politidirektoratet arbeider for å rekruttere kvinner til internasjonale operasjoner, og kvinnelig politi deltar i de fleste av våre politikontingenter. I Liberia bidrar norsk politi med opplæring av liberiske kolleger, og i Afghanistan drifter norsk politi et kvinneprosjekt med trening av politikvinner og kvinnelige fengselsbetjenter.

Norge har vært blant de fremste pådriverne for en styrket implementering av resolusjon 1325 i NATO. En handlingsplan ble vedtatt på NATO-toppmøtet i Lisboa i fjor, der det legges opp til at intensjonen i resolusjon 1325 skal reflekteres i planleggingen og gjennomføringen av alle NATO-ledede internasjonale operasjoner. Dette har altså Norge tatt initiativet til og bidratt til at skjer nå.

Tiårsmarkeringen av resolusjonen i oktober i fjor var en anledning til å gjøre opp status og legge planer. Det har vi også gjort. Som representanten sier, om to dager, 20. januar, lanserer regjeringen en ny strategisk plan – en videreføring – for kvinner, fred og sikkerhet, utarbeidet av Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Strategien er et rammeverk for å sikre at alle sidene ved resolusjonen er integrert i all vår innsats rettet mot fred og sikkerhet. Et viktig element er styrket grunnlag for rapportering, bl.a. gjennom et sett av indikatorer.

La meg som avslutning trekke fram våre fire hovedsatsinger i denne strategien:

For det første skal vi styrke og systematisere vårt arbeid for å få flere kvinner inn i fredsprosesser. Resolusjon 1325 står bl.a. svært sentralt i vårt arbeid som tilrettelegger for fredsprosessen på Filippinene, hvor kvinner har sentrale

posisjoner, noe som pågår i Oslo i disse dager. Vi skal også påse at våre egne delegasjoner til fredsforhandlinger har en god kjønnsbalanse. Norge skal bidra til å styrke FNs arbeid og har nettopp bevilget 6 mill. kr til FNs strategi for å styrke lokale kvinners deltakelse i fredsprosesser og for å få flere kvinnelige fredsmeklere.

For det andre skal vi fortsette å fremme resolusjon 1325 i sikkerhetspolitikken, både nasjonalt og internasjonalt. Vi skal arbeide videre med å forbedre utdanningen og den praktiske opplæringen i spørsmål som gjelder kvinner, fred og sikkerhet, slik at vårt personell som deltar i internasjonale operasjoner, blir best mulig rustet til å beskytte og yte sikkerhet til hele befolkningen. De forberedende kursene før utreise til Afghanistan skal styrkes på dette området. Internasjonale operasjoner skal planlegges, gjennomføres og evalueres med et kjønnsperspektiv, og vi skal arbeide for å rekruttere flere kvinner til deltakelse i internasjonale operasjoner, både blant politi og militært personell.

For det tredje skal vi styrke implementeringen av resolusjon 1325 i gjenoppbygging og fredsbygging. Vi vil arbeide for at kvinner inkluderes i statsbyggingsprosessen i Sudan etter utløpet av fredsavtalen 9. juli 2011 og ved en eventuell deling av landet etter folkeavstemningen.

Når Norge denne måneden trer inn i FNs fredsbyggingskommisjons organisasjonskomité, vil resolusjon 1325 stå sentralt blant våre prioriteringer. Vi vil også bruke våre plasser i styrene i FNs fond og programmer og i Verdensbanken aktivt for å arbeide for et integrert kjønnsperspektiv.

For det fjerde er vårt innsatsområde seksualisert vold i og etter konflikt. Vi fortsetter å styrke arbeidet rettet mot å forebygge og beskytte mot seksualisert vold, straffeforfølge overgripere og rehabiliterer og støtte ofre. Vårt engasjement i Kongo vil fortsette på høyt nivå. Blant annet vil vi støtte byggingen av et sentralsykehus i Øst-Kongo med 57 mill. kr de neste tre årene, for øvrig i nært samarbeid med likesinnede land.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [12:56:57]: Først vil jeg takke utenriksministeren for svaret. Jeg synes det er oppløftende og hyggelig at vi av og til også kan ha diskusjoner i denne sal som ikke nødvendigvis er spesielt konfliktfylte, men der vi alle har et felles mål, nemlig å styrke et felt – i denne sammenheng kvinners rettigheter i konfliktområder.

Jeg er også veldig glad for å høre en del av de konkrete satsingene, som vil bli presentert i nærmere detalj på torsdag, og synes det er positivt at det nå synes å være også en sterkere vekt på konkretisering, ikke bare fra Norge, men også fra land vi samarbeider med, og som også påvirker i forhold til resolusjonen.

En av årsakene til at det er så viktig å integrere kvinnesperspektivet akkurat i disse spørsmålene, er at kjønnspektivet griper inn i alle samfunnsområder, både i konfliktområder og i områder som er ferdig med sin konflikt. Vi hadde i komiteen et møte med Helen Clark, som er sjefen i UNDP, for noen måneder siden, og et av hennes ho-

vedpoeng var at det er helt umulig å se f.eks. spørsmålet om utdanning og bekjempelse av hiv/aids, og for så vidt også veldig mange andre store spørsmål, uten å se kjønnspektivet. Det griper så til de grader sterkt inn, og det gjør det også i aller høyeste grad når det gjelder krig og konflikt.

FN har mange utfordringer og har nok store behov for reform på mange områder. Men et av de temaene som FN nå har løftet i en periode, er nettopp mantraet «Deliver as One», altså at de skal være mer samstemte i sin måte å håndtere konflikter på og agere i et landskap som er komplisert. Et av de, hva skal vi si, konkrete uttrykkene for det mener mange er etableringen av UN Women, altså den samlingen av fire ulike byråer i FN som nå skal jobbe med kvinnespørsmål. Det hadde vært interessant å høre utenriksministeren si litt mer om hvordan han tror at etableringen av UN Women vil ha effekt i forhold til implementeringen av denne resolusjonen. For det er helt riktig som utenriksministeren sier, og som jeg også var inne på i mitt innlegg, at det er en lang vei å gå fra å vedta en resolusjon til å implementere både hensynene bak resolusjonen og de konkrete punktene.

Jeg tror at Norge har en viktig rolle å spille i det videre arbeidet med resolusjon 1325, og jeg tror noe av det viktigste vi som nasjonalforsamling kan gjøre i den sammenheng, er å fortsette å ha høy oppmerksomhet og høy bevissthet rundt dette spørsmålet. Jeg merker veldig godt at det er stor interesse blant kvinner i andre land for hva Norge konkret gjør på dette området, og både i EU-sammenheng og i sammenheng f.eks. med kvinner i Afghanistan er Norge framholdt som et godt eksempel på et land som faktisk kan bidra og kan gjøre en forskjell. Det må vi fortsette med.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:00:21]: Jeg snakket fort i innlegget mitt, for det var mye å si og mye å liste opp. Det er i og for seg positivt, for det begynner å komme konkrete eksempler.

Men siden representanten sier noe som er sant, nemlig at vi her er enige om dette og kan lære mye av hverandre, vil jeg bare få lov til å fortelle en liten sidehistorie fra FN i fjor. Den britiske utenriksministeren, David Miliband, og jeg sto og hørte på Hillary Clinton som holdt et innlegg om dette. Midtveis i innlegget vender Miliband seg til meg og sier: Nå vet jeg hva det er med Hillary Clinton. Hva er det med henne? sa jeg. She's Norwegian, sa han. Det var ikke ment som en sarkasme, men som en kompliment. Og jeg tror det understreker betydningen av å snakke med engasjement om disse sakene. Hun er en av dem som gjør det.

Jeg tror også det er viktig å si at vi må lære av erfaringer. Jeg nevnte Afghanistan. Det kom en rapport i forrige periode om en kartlegging av oppfølging av 1325 i Faryab – våre militære styrker. Den var ikke oppmuntrende lesning. Det har vi tatt fatt i gjennom at vi nå har en dedikert person som følger opp dette. Og jeg tror det er viktig at vi hele tiden går etter hvordan vi kan bygge videre.

Som jeg sa i mitt innlegg, avdekker 1325 en lang rekke saker som verden kanskje ikke har villet se. Derfor kan

på mange måter listen av nedslående nyheter som kommer, også ha noe positivt ved seg, nemlig at vi nå har fått en bevissthet om det. UN Women er en av brikkene i det puslespillet som kommer til å bli viktig. Det er et konkret resultat av det reformpanel som statsminister Stoltenberg ledet. Det har fått en driftig leder i Chiles forrige president. De holder nå på med å rekruttere en stab, men de skal selvfølgelig inn i et veldig krevende arbeidsfelt både tematisk og i det som er inngripen med nasjonale strukturer, og også internt i FN.

«Deliver as One» er en nobel målsetting, og jeg er helt sikker på at det er riktig. Det er ofte langt mer krevende å gjøre det.

Jeg er glad for denne tverrpolitiske støtten. Jeg tror representanten har rett i at det blir lagt merke til. Det er veldig positivt at komiteen på sine reiser har dette på sin dagsorden. Jeg har fått se referater fra samtaler hvor det er blitt understreket tverrpolitisk fra Norge. I nasjonalforsamlinger i andre land blir også sånt lagt merke til som et viktig budskap. Jeg håper rapporten vil bli godt mottatt. Jeg har sagt litt om hva vi legger vekt på, og det er som sagt ikke noe helt nytt – det er en videreføring og intensivering av det vi allerede har erfart. Så må vi hele tiden forsøke å være ydmyke for å kunne supplere med de erfaringene vi gjør underveis.

Tore Nordtun (A) [13:03:17]: Denne resolusjonen, om kvinner, fred og sikkerhet, som ble vedtatt av Sikkerhetsrådet for i overkant av ti år siden, var og er en meget, meget viktig resolusjon. Jeg vil takke interpellanten for at hun tar opp dette spørsmålet og reiser denne debatten i nasjonalforsamlingen nå, så vi kan evaluere det litt ti år etterpå.

Denne resolusjonen hadde sitt utgangspunkt i den bekymringen som var da. Det var spesielt en bekymring for sivilsamfunnet under herjingene, spesielt herjinger overfor kvinner og barn, som utgjør det store flertallet der de store konfliktene utspiller seg. Sikkerhetsrådet tok inn i denne resolusjonen ikke minst at man erkjenner følgene av dette for varig fred og sikkerhet. Med andre ord: Resolusjonen sier klart fra om at tar man ikke disse menneskene og disse gruppene i befolkningen med i prosessene og i arbeidet videre, så blir det ingen varig fred. Det er veldig viktig.

Det resolusjonen videre sier, er at kvinners rolle for å forebygge og løse konflikter, er veldig viktig. Alle må delta i det å drive fredsbyggende arbeid i lokalsamfunn og mellom nasjoner.

Vi vet at kvinnene utgjør over halvparten av verdens befolkning, og i et land med konflikter burde det derfor i demokratiets navn være selvsagt at kvinner er med under fredsforhandlinger. Utenriksministeren sa nå at bare 2,4 pst. av dem som har skrevet under på fredsavtaler, er kvinner. Dette er nedslående. Men slik situasjonen er i dag, inviteres ikke kvinner til fredsforhandlingene, for det er stort sett menn som styrer samfunnene. Nettopp fredsforhandlinger er startskuddet for oppbyggingen av det sivile samfunn. For å kunne møte fremtiden på en skikkelig og grundig måte etter krig og konflikter må den kompetansen

og det forebyggende arbeidet som også kvinnene kan stå for, i aller høyeste grad tas med.

Vi vet at mange konflikter har utgangspunkt i interne konflikter som har etnisk rensing eller folkeforflytting som mål, og der kampene utspiller seg i byer og tettsteder. Det er nettopp kvinner, barn og gamle som først og fremst rammes i disse konfliktene. Jeg stiller hele tiden dette spørsmålet: Hvorfor er ikke disse kvinnene med og driver fram fredsprosesser? De vil så gjerne.

Undertiden er det blitt tydeligere og tydeligere at menneskerettighetserklæringen ikke – jeg vil understreke ikke – likestiller kvinner og menn godt nok, og at det i erklæringen mangler et tillegg for å beskytte kvinner mot diskriminering. Det tror jeg vi i aller høyeste grad må ta med oss i det videre arbeidet.

Det er ikke noen unnskyldning for konflikter og vold mot kvinner, noe også interpellanten var inne på. Men en resolusjon løser ikke problemene og utfordringene vi står overfor. En resolusjon må implementeres, og det må i høyeste grad tas på alvor av de ulike landene som var med og skrev under på implementering av denne resolusjonen. Vi ser nå at en rekke land synder mot dette. Men som utenriksministeren også redegjorde for på en grundig og glimrende måte: Man implementerer den iallfall i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk nå ganske konkret overfor de ulike nasjonene som utenriksministeren refererte til, og ikke minst i NATOs arbeid, hvor det er viktig å ta dette med. Vi må ha en helt konkret handlingsplan for hvordan vi bygger dette inn både i Forsvaret, i utenrikstjenesten, i fredsforhandlingene, osv. Dette må stå som en overskrift og gå som en rød tråd i alt vi gjør.

Jeg synes regjeringen er kommet meget langt. Vi gjør en god jobb. Det bør være et eksempel til etterfølgelse. Det skal også vi som politikere, som møter det internasjonale samfunnet i diskusjoner, følge opp fra dag til dag, slik at kvinnene får sin rettmessige plass videre framover i det samfunnet som vi skal bygge opp.

Karin S. Woldseth (FrP) [13:08:41]: Jeg får holde på så lenge helsa holder.

Først vil jeg jo takke interpellanten for et viktig tema som hun tar opp i dag. Det er dessverre altfor lite fokus på kvinner i konfliktområder i verden, så derfor er det godt. Men jeg ble også veldig betrygget da jeg hørte utenriksministeren snakke på både inn- og utpust i sitt innlegg. Det betyr at utenriksministeren har mye å si, og det er godt å høre. Det var en veldig god redegjørelse han kom med, og jeg tenkte umiddelbart da jeg hørte han snakket, at jeg håper faktisk at vi kan bli «best practice»-land her også, og at Norges stemme kan være høy og tydelig.

Men det har dessverre i det siste blitt avdekket en rekke hjerteskjærende og fullstendig meningsløse saker – jeg tror utenriksministeren var inne på en av dem – hvor kvinner og barn er blitt ofre i en konflikt. I Øst-Kongo ble over 252 kvinner og 30 barn voldtatt av tre ulike militser i august 2010.

I Afghanistan, hvor kvinnene nå på en måte har fått større frihet, brukes de også – dessverre. Jeg hørte på et radioprogram i går hvor afghanske kvinner var intervjuet.

De har fått lov av sine menn å snakke med utenlandske hjelpere, men de blir også rekruttert til angivere. Disse afghanske kvinnene var da svært bekymret for hva som ville skje med dem i det øyeblikket de utenlandske troppene forlater landet.

I Pakistan nær grensen til Afghanistan, kunne jeg lese på nettet i går, drepte kvinner i fjor over 1 000 nyfødte barn. Grunnen er strenge sharialover i et sterkt konfliktfylt område, hvor kvinner selv kan bli dømt til døden for å føde et barn utenfor ekteskap, eller ved utroskap eller voldtekt.

I Mexico blir jenter og kvinner kidnappet på vei fra jobben, gruppevoldtatt og drept, gjerne funnet igjen i en grøft eller dumpet utenfor hjemmene sine. Gjenger terroriserer deler av Mexico, som jeg også vil betegne som et konfliktområde, og lar det gå ut over kvinner og barn for å holde mennene deres i sjakk.

Over ti millioner kvinner og jenter forsvinner hvert eneste år i verden, så dessverre er det milevis igjen til vi vil nå alle intensjonene i resolusjon 1325. Men på noen områder har det heldigvis blitt en bedring.

Når jeg hører interpellanten, og for så vidt også utenriksministeren, er det noe som slår meg: Ja, det er viktig at vi tar med kvinner, og at kvinner skal være en del av fredsforhandlingene og oppbygging av land. Men vi tar på en måte ikke helt inn over oss at det er en rekke land hvor kvinner ikke betyr noen ting. Det er der vi må inn og gjøre noe. Det er her, overfor disse landene, vi kan stille krav, og det er i disse landene jeg synes at Norges røst bør være høy og tydelig.

Norge sitter i Menneskerettighetsrådet, og vi har en gylden mulighet til å påvirke og å sette krav. Ikke bare sitter vi i rådet, men vi er i tillegg en av de største givene i FN-systemet og bør derfor ha en mulighet, men også virkemidlene, til å sette i verk tiltak som faktisk nytter.

Jeg vet at det hjelper lite med «quick-fix» når det gjelder disse temaene. Her må det langsiktige og målrettede tiltak til. Men når Norge er et av de landene man ser til som «best practice»-land, hadde jeg nok forventet at Norge også hadde vært langt mer synlig og utadvendt i sin rolle i Menneskerettighetsrådet, særlig når det gjelder kvinnespørsmål.

Så min oppfordring til utenriksministeren er: Gjør Norge synlig i Menneskerettighetsrådet, kjemp for at verdens kvinner får det så bra som mulig, og nøl ikke med å bruke penger som et virkemiddel for å komme dit!

Peter Skovholt Gitmark (H) [13:13:02]: En stor takk aller først til interpellanten for å reise en viktig debatt i Stortinget. Det er altfor sjelden at vi diskuterer en så sentral del av menneskerettighetene som nettopp kvinners rettigheter. Også en takk til utenriksministeren for å følge opp den gode og lange tradisjonen som har vært for å stå sammen politisk om ikke bare konkrete tiltak, men også om overbygningen – menneskerettigheter og kvinners rettigheter generelt.

Jeg synes interpellanten har en meget god inngang til problemet, nemlig at vold mot kvinner er kriminelt, ikke kulturelt. Man kan se på konflikter bare de siste ti årene – og la meg velge ut et par.

Vi har Kongo, hvor vi har sett de uhyrligste overgrep og ikke minst at en stor andel av befolkningen har vært rammet. Totalt er jo elendigheten i Kongo en av de tingene som man fra det internasjonale samfunnet burde ha gjort noe med for lenge siden, men hvor man dessverre i altfor liten grad viste både evne og vilje til å gjøre noe med det.

Darfur er et eksempel hvor det igjen er de sivile som opplever hoveddelen av angrepene fra milits, hvor man blir angrepet nettopp fordi man er kvinne, og fordi det gir mulighet for å kve en familie eller en hel landsby.

Vi har Afghanistan, som interpellanten var inne på, som for ikke mange år siden må ha vært regnet som et av de verste landene å være kvinne i – jeg vil nærmest legge til noen gang. Ting har blitt betydelig bedre i enkelte områder i landet, men samtidig bare marginalt bedre, eller til og med stått på stedet hvil i andre områder.

Irak er et annet godt eksempel på hvordan selvmordsbomber rammer blindt, hvordan man blir fastlåst, spesielt når man står utenfor arbeidslivet, til sin egen bolig når sikkerhetssituasjonen ikke er god nok.

Haiti er enda et steg videre, hvor man ser at det er kvinner som blir mest skadelidende når politiet og maktapparatet har brutt sammen og lovløsheten igjen regjerer i gatene i Port-au-Prince.

La meg så gå videre og si at 1325 har vært en milepæl i arbeidet mot vold mot kvinner. Det har vært ti år hvor mye har skjedd, og det er virkelig på tide med en evaluering av den. Jeg vil si at noen av de mest positive trekkene så langt har vært at den har avdekket større problemer enn det mange var villige til å innrømme. Den har således ført til diskusjoner som har bidratt til kunnskapsoppbygging for dem som visste svært lite, til og med for dem som visste svært mye, og den har også bidratt til endring, bl.a. i hvordan FNs fredsbevarende operasjoner har håndtert sine mandater og sin tilstedeværelse. Det har vært eksempler også i de seneste tider, f.eks. i Kongo, på hvordan FNs fredsbevarende operasjoner har bidratt til kvinneundertrykking og vold mot kvinner. Men det er noe man nå hører stadig mindre om, heldigvis. Jeg oppfatter det slik at hele FN gjennom alt fra deres fredsbevarende operasjoner til deres fond og programmer har dette på dagsordenen og har en konkret handling som munner ut i at man endrer adferd på bakken.

Så vil jeg si at den norske signaleffekten, det at vi både står politisk samlet og også er forbilledlige når det gjelder likestilling, er til stede, og den kan gjøres enda større. Vi har et behov sammen for å fronte nettopp den politiske enigheten og vise hvor viktig menneskerettigheter generelt er, og ikke minst arbeide for kvinners rettigheter mer spesifikt.

Marit Nybakk (A) [13:18:05]: La meg først få takke interpellanten. Dette er en viktig debatt.

Jeg vil starte med en historie. Midt i forrige stortingsperiode kom en delegasjon fra Sudan til Norge for å forhandle om bistand, den var fra både nord og sør. Stor var bestyrtelsen hos flere av oss som den gang var i utenrikskomiteen, da vi ble gjort kjent med at det ikke var én kvinne med i den sudanske delegasjonen. Dette var selv-

følgelig et brudd på sikkerhetsresolusjon 1325. Saken illustrerer i og for seg hvor lett det er å snuble i praktisering og implementering selv om program og handlingsplaner er aldri så gode. For de sudanske myndighetene var det nok et godt stykke fram til 1325. Men vi fikk opp jentene, vi. Det kom faktisk jenter opp fra Sudan for å delta, om enn litt forsinket.

Sikkerhetsresolusjon 1325 fra oktober 2000 representerer en milepæl i FNs historie. Allerede året etter, under Bonn-konferansen om oppbygging av Afghanistan etter Taliban senhøstes 2001, brukte lederen av FNs kvinneorganisasjon resolusjonen for alt den var verd for å sikre kvinner plass rundt forhandlingsbordet.

Resolusjon 1325 handler om fire områder. Det første er å sikre kvinner mot vold i kriger og konflikter, altså kvinner som ofre. Men det er også veldig viktig å se på de tre andre punktene i 1325, nemlig å sikre kvinner deltakelse når freden skal bygges, å sikre kvinner deltakelse i fredsbevarende operasjoner, altså i de militære styrkene, og å sikre at det er kvinner i de besluttede organer som avgjør sikkerhetspolitiske spørsmål.

Som medlem av NATOs parlamentarikerforsamling har jeg og andre kvinner – etter hvert også et økende antall menn, heldigvis – jobbet for å få aksept for 1325 og de temaene resolusjonen dekker, inn som en del av hovedorganisasjonens arbeid. Det er gledelig å registrere at NATO så langt har fulgt opp 1325 ved å ansette «gender advisers» for NATOs operasjoner. NATO har også utarbeidet et direktiv for å integrere 1325 og kjønnsperspektiv i NATOs kommandostruktur. Bevisstgjøring er her et stikkord.

Det viktigste er likevel det som NATO gjør i felten bl.a. for å hindre overgrep mot kvinner. Her er det vesentlig at lokale og regionale kvinnegrupper og nettverk blir informert om sine rettigheter, og at de involveres som likeverdige partnere i forhandlinger og når beslutninger tas. Viktig er det også at det er kvinner i både NATO- og FN-styrker, i det hele tatt i internasjonale operasjoner. En mannlig NATO-offiser kan ikke nødvendigvis snakke med en kvinne i Afghanistan, men det kan en kvinnelig offiser. Eller hvis vi tar flyktningleirene i Tsjad: Hvem er det kvinner vil kunne snakke med i FN-styrken om de mest intime behov? Jo, det er de jentene som er i styrkene. Det er ikke de mannlige soldatene. Det er ikke legene eller de mannlige offiserene.

La meg til slutt få understreke det som utenriksministeren sa helt innledningsvis om betydningen 1325 har hatt det siste tiåret totalt sett. Kvinners erfaringer og kvinners rolle i væpnede konflikter er løftet opp på den internasjonale dagsordenen. Aktører som ikke tidligere har vært opptatt av kvinners rettigheter, har fått økt kunnskap og økt bevissthet, og det er noe ikke minst Norge har bidratt til. Utenriksministeren trakk fram Hillary Clinton, men jeg må si at den norske utenriksministeren, den norske utviklingsministeren og Norge totalt sett har gjort en kjempejobb. Så jeg vil rose regjeringen for det omfattende arbeidet som er gjort fra norsk side.

Den norske handlingsplanen fra 2006 er ambisiøs, og den er handlekraftig. 1325 skal være integrert i alle faser av norsk utenriks-, forsvars- og utviklingspolitikk. Og noe

av det viktigste Norge har gjort, er å få kvinners rettigheter opp på den internasjonale agendaen. Norge har også bistått flere land i Afrika med å bevisstgjøre myndighetene om 1325, som i Sør-Sudan f.eks., og bidratt til å inkludere lokale kvinnettverk og den øvrige sivile sektor. Det står respekt av det arbeidet.

Torsdag kommer, som vi har hørt, en ny strategisk plan for kvinner, fred og sikkerhet, dette for å sikre at alle sidene ved 1325 er integrert i all vår innsats rettet mot fred og sikkerhet.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [13:23:28]: Jeg vil først takke dem som har deltatt i debatten og kommet med mange gode innspill.

Det er en stor utålmodighet blant verdens kvinner for at resolusjonen ikke bare er en papirtiger, men at den faktisk også implementeres.

Da utenriks- og forsvarskomiteen var på besøk i Afghanistan i april i fjor, hadde vi noen interessante møter i parlamentet i Kabul, hvor det var veldig mange kvinner i utenrikskomiteen. Det var interessant å se, og det var veldig nyttig å diskutere med dem, for de hadde selvfølgelig et helt annet perspektiv både på den internasjonale innsatsen i landet og på utviklingen og framtida for Afghanistan. Uten deres stemme i utviklingen tror jeg vi kommer til å tape mye, og kanskje få en saktere framgang enn vi ellers ville ha fått.

Jeg vil også understreke – og det er jo for så vidt et poeng med hensyn til Afghanistan: Afghanistan har en kvinnelig ambassadør til Norge, Manizha Bakhtari, en meget sterk dame, som har sine meningers mot, og som har vært veldig interessert i et tettere samarbeid med Stortinget. Jeg har derfor arrangert tverrpolitiske kvinnelunsjer, bl.a., sammen med Bakhtari, nettopp for å få en sterkere kobling mellom Stortinget og kvinneperspektivet spesielt når det gjelder Afghanistan, som er et land Norge er dypt engasjert i. Og det syns jeg vi skal fortsette med.

Men la meg samtidig nevne noen få ting som jeg tror er viktige i oppfølgingen framover.

For det første: Resolusjon 1325 og den konkrete oppfølgingen av den må ikke bli en ren kvinnesak. Det må bli en sak alle engasjerer seg i – ikke bare kvinner, men også menn.

For det andre: Et positivt tegn er at afrikanske ledere ser ut til å engasjere seg mer nå, ta ordet mer i debattene om 1325 enn de gjorde for bare to–tre–fire år siden. Det er et positivt tegn og en ganske viktig forutsetning for endring.

For det tredje: Norge kan bruke sine ressurser i FN aktivt også til å fremme 1325 og sakene knyttet til 1325 gjennom MR-rådet. Men ikke minst tror jeg det er viktig at Norge bidrar til at diskusjonen om å sende fredsbevarende styrker fra FN har en side knyttet til mandatene som man kanskje ikke ser så tydelig i dag. I dag opplever man at mandatene ofte er for svake til at styrkene kan gripe inn mot nettopp den type overgrep mot kvinner som man ofte ser. Kongo er et eksempel på det, hvor de ikke bare måtte stå og se på fordi mandatet var for svakt, men hvor de til en viss grad faktisk deltok i overgrepene sjøl. Det kan vi

rett og slett ikke ha noe av. Det å styrke FNs mandater slik at fredsbevarende operasjoner og styrker kan slå hardt ned på menneskerettighetsbrudd, spesielt overfor kvinner, tror jeg er en helt vesentlig forutsetning for at FN skal ha troverdighet og legitimitet. Men det er også et område der Norge kan bidra sterkt til at vi kan komme et skritt videre.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:26:38]: Takk igjen til interpellanten, som har utløst en bred og unison debatt om et tema hvor vi kan gjøre mye sammen.

Det siste poenget komitélederen er opptatt av, er krevene. Det er selvfølgelig den direkte militære intervensjonen i krisesituasjoner. I noen av de situasjonene hun viser til, har det vist seg at de militære har vært medvirkende til de handlingene de var ment å skulle beskytte mot. Vi vet også hvor komplekst det er for styrker som kommer langveisfra, å virke effektivt i slike områder. Men jeg er helt enig, og vi ser at det er i riktig retning at disse mandatene blir preget av 1325. Det må vi fortsette å arbeide for.

Så satte jeg pris på at representanten Woldseth – som jo viser en ånd helt etter Amundsens og Nansens linje her ved å holde ut til tross for forkjølelse i dag – ser på MR-rådet som «en gyllen mulighet». Det er et fint uttrykk fra Fremskrittspartiet om en institusjon de ikke har hatt mye pent å si om, men jeg kan slutte meg til den analysen. Vi ser på alle arenaer hvor Norge har tilgang, mikrofoner, påvirkningsmuligheter og alliansemuligheter, som en gyllen mulighet til å påvirke internasjonal politikk. Hun synes det er litt taust fra oss i de sammenhengene. Jeg tror ikke, hvis man legger øret til bakken i Genève og i de kanalene hvor det diskuteres rundt MR-rådet, at Norge er passiv.

Vi tar med oss utfordringen – og også den siste fra representanten Woldseth, «nøl ikke med å bruke penger som et virkemiddel». Vel, vi skal passe på også der, fordi det er skattebetalernes penger. Jeg har vist til ganske store summer som nå øremerkes til dette. Jeg tror dette, som alt annet utviklingsarbeid hvor penger er inkludert, har risiko knyttet til seg. Men jeg tror at hvis vi går foran og har midler som kan utløse aktivitet, kan det også stimulere andre til å bidra til å støtte dette feltet. Og det er slik at evnen til å ha midler som følger opp innsatsen, påvirker også politikken.

Alt i alt: Jeg tror dette har vært en god markering av 1325 og en god opptakt til torsdag, når vi lanserer oppfølgingsplanen. Og hvis vi kan få like bred og unison oppslutning om iverksettelsen av den som den forrige og debatten i dag, er vi på et godt spor.

Presidenten: Behandlingen av sak nr. 4 er dermed avsluttet.

Sak nr. 5 [13:29:02]

Interpellasjon fra representanten Peter Skovholt Gitmark til utenriksministeren:

«Juntaen i Burma har nylig avholdt et «valg». Juntaen ble umiddelbart gratulert av sine viktigste handelspartnere. Generalene står nå sterkere enn på lenge. De har inter-

nasjonal anerkjennelse fra bl.a. Kina, og de har sikret seg full kontroll over nasjonalforsamlingen. Det nye regimet i Burma vil være basert på en grunnlov som sikrer militæret vetorett. Det er trolig dette som gjorde at regimet tillot at Aung San Suu Kyi ble sluppet fri. Flere våpenhvileavtaler er brutt sammen som følge av at større etniske grupper verken ville delta i valget, overgi seg eller underlegge seg regjeringshæren i form av å bli grensestyrker. Det er ventet at juntaen vil begynne en militær offensiv mot minoritetene som ikke støtter regimet. Det vil bety store menneskelige lidelser.

Hva har vært Norges rolle i tilknytning til valget i Burma, og hvilken rolle mener utenriksministeren at Norge kan spille for å fremme demokrati og respekt for menneskerettighetene i Burma?»

Peter Skovholt Gitmark (H) [13:30:25]: La oss ta et raskt historisk tilbakeblikk, til 1949. Helt siden den tid har det pågått væpnet kamp i Burma. Det er ikke nytt at det er gerilja på den ene siden og regjeringssoldater på den andre siden. Dette toppet seg i 1988, da anslagsvis mellom 3 000 og 10 000 mennesker mistet livet da opprøret og demonstrasjonene ble slått ned.

Man kan gå litt videre, til nåtid, til det skjellsettende valget for 20 siden da Aung San Suu Kyi ble valgt og hennes parti endte opp med å få 392 av 485 seter i parlamentet. Man trodde demokratiet var i ferd med å feste seg i Burma, ut fra det ene valget. Så skjedde overhodet ikke. Så begynte også marerittet for Aung San Suu Kyi. De siste sju årene har hun vært i husarrest kontinuerlig. Dette varte fram til november i fjor, da hun endelig slapp ut.

Det er verdt å merke seg en del av de konkrete tingene som kom ut av valget. La meg først begynne med en historie fra Nai Ngwe Thein, som var leder for et parti som heter All Mon Region Democracy Party. Han ønsket en plass i parlamentet for Mon-regionen, men tapte for en USDP-kandidat, en kandidat for juntaens eget parti. Det han fortalte av sin historie til Irrawaddy-magasinet, er omtrent som følger – og det er min egen oversettelse:

Jeg fikk rapporter fra stemmelokalene om at vi kom til å vinne. Men det var helt fram til det ble lagt 5 000 forhåndsstemmer i valgkassen. Det gjorde at det tippet i juntaens favør.

Denne historien er langt fra enestående. Dette er stort sett hvordan valget gikk til. Jeg skrev også i interpellasjonsteksten valg i anførselstegn.

Det man nå ser, er at juntaen kontrollerer 875 av 1 157 seter som var oppe til valg. I tillegg ender man opp med 25 pst. av parlamentet, som var forhåndsreservert til juntaen og generalene. Ca. 80 pst. av alle stemmer gikk til juntaen totalt sett. Likevel var det bare – bare er jo et relativt ord i denne forstand – 65 pst. valgoppslutning i de etniske statene. I noen provinser endte man opp med et sted mellom 35 og 50 pst. oppslutning. Det tallet ville vært et helt annet, dersom man hadde lagt folkets vilje til grunn, og ikke de talte stemmene.

Norge har over lang tid hatt en aktiv holdning overfor Burma. Det er mange som skal roses for sitt engasjement for Burma. Fra et politisk ståsted må det først og

fremst være nåværende leder for Oslosenteret for fred og menneskerettigheter, Kjell Magne Bondevik.

Men også denne regjeringen har hatt Burma på dagsordenen. La meg nevne Erik Solheims tur til Burma for ikke lenge siden, som jeg mener var en uklok tur. Det var en tur som bar preg av å bryte med det internasjonale samfunnet, en tur der Solheim ikke traff begge parter, eller flere av partene i konflikten, men utelukkende juntaen. Så sier Utenriksdepartementet i ettertid at han ikke kunne møte opposisjonsgrupperinger fordi det var knapphet på statsråd Solheims tid. Problemet er at dette har blitt et mønster i statsrådets besøk til noen av de minst frie nasjonene i verden. Det er nesten utelukkende myndighetspersoner man besøker, eller så er det en veldig skjev tidsfordeling mellom grupperingene. Det sier noe om den norske tilstedeværelsen at vi ofte bryter med en internasjonal enighet knyttet til problemstillingene, spesielt når man legger til grunn OECD-lands tilnærming.

Når det gjelder forholdet til mekling, vil jeg si at det er prisverdig av en leder som Aung San Suu Kyi, som har vært i husarrest i så lang tid, at hun har en åpen tilnærming til mekling og sier at det aldri vil være vold som lager et utfall i dette tilfellet, men at det må politiske løsninger til, og at man da må sette seg ned og finne fram til de løsningene. Det er en av de tingene jeg selvfølgelig håper vil kunne komme ut av norske besøk til Burma og samtaler med generalene. Men det betyr igjen at man må ende opp med samtaler med begge parter.

Det har også fra f.eks. Karen-folket kommet veldig tydelige signaler om støtte til det samme. Oberst Nerdah Mya, som jeg og flere her har truffet, og som besøkte Stortinget i 2010, har sagt at Norge kan være en god arena og bakteppe for samtaler. Ikke minst på grunn av prinsipper knyttet til at mennesker fra regjeringen og mennesker fra de etniske minoritetene må være til stede ved fredssamtaler, mener jeg at Norge kanskje i historisk perspektiv har engasjert seg i for mange fredssamtaler, der vi ikke har hatt bakgrunnskunnskaper for å spille en så sentral rolle. Men det får være en helt annen diskusjon.

Så er det viktig å ta med sanksjoner. Det er en kontinuerlig diskusjon knyttet til sanksjonspolitikken og Burma. La meg bruke et halvt minutt på et par av de ulike tilnærmingene, og begynne med Aung San Suu Kyis parti NLD, National League for Democracy. Nå er dette vel å merke et ulovlig parti, men i et diktatur er det ganske mye innenfor den demokratiske sfæren som er ulovlig. NLD sier at man ønsker at sanksjonene skal fortsette. Man har så langt ikke merket at det har rammet sivilbefolkningen hardt, men det er noe man ser på kontinuerlig, og det er jo heller ikke så lenge siden Suu Kyi slapp ut fra husarresten. Dette har hun gjentatt ved flere anledninger.

Så er det ASEANs «rotating chair» – hva det enn måtte bli på norsk – Indonesias utenriksminister Natalegawa, som sa at man nå må respondere på det som har skjedd i Burma, både på valget og løslatelsen av Suu Kyi. Jeg tror flere står for den tilnærmingen nå, og jeg vil advare på det sterkeste mot en slik tilnærming. Det valget som har funnet sted, kan vel å merke være et lite første steg, men det er først og fremst et valg i et diktatur som forblir et

diktatur. Valget rokker overhodet ikke ved det – spesielt når man legger til grunn det massive stemmejukset som har vært. Obamas administrasjon har også sagt at man ikke ønsker å gjøre noe med sanksjonene før alle politiske fanger er satt fri, før man slutter med angrepene på de etniske minoritetene og får til en meningsfylt dialog med opposisjonen.

India og Kina er viktige. India og Kina sitter med nøkelen når det gjelder Burma og Burmas økonomi. India og Burma har mye felles – en lang kolonihistorie, 1 600 kilometer med felles grense. Et nært forhold mellom Suu Kyi og Nehru/Gandhi-dynastiene ligger til grunn, og jeg tror at India kan spille en konstruktiv rolle for å løse problemet, men da må man ikke skygge over det faktum at India og Kina tjener enorme penger på diktaturet i Burma.

Jeg vil avslutningsvis si at det vi nå ser i forhold til Democratic Voice of Burma, er en ting som vi absolutt må støtte opp under. Det er viktig at det kommer informasjon tilbake inn i Burma om hvordan verden faktisk ser ut.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:40:38]: Takk til interpellanten som spør om Norges rolle i tilknytning til høstens valg i Burma, og hva Norge kan gjøre for å fremme demokrati og respekt for menneskerettighetene i landet. Dette er to store og gode spørsmål om et viktig internasjonalt saksfelt.

Som det er gjort rede for, ble det første valget i Burma på 20 år avholdt i november i fjor. I direkte samtaler og i internasjonale fora oppfordret Norge gjentatte ganger myndighetene om å sikre et fritt og rettferdig valg. Men prosessen fram mot valget og selve valgavviklingen forløp annerledes. Vi skal ikke fullstendig avskrive betydningen av et valg, men dette valget hadde store mangler og var verken fritt eller rettferdig. Under valgdagen manipulerte regimet med stemmer for å vinne i mange valgdistrikter.

Dessverre overså regimet også det internasjonale samfunnets gjentatte oppfordringer om å la fredsprisvinner Aung San Suu Kyi delta ved å løslate henne fra husarresten. Hennes parti, National League for Democracy, valgte å ikke delta i valget, og dette førte til at partiet – i tråd med burmesisk regelverk – ble offisielt oppløst.

Ifølge det offisielle valgresultatet fikk regimets parti, sammen med de militære representantene, rundt 80 pst. av setene i nasjonalforsamlingen. Vi vet ennå ikke hvilke følger valget vil få. Ifølge konstitusjonen behøver ikke nasjonalforsamlingen møtes mer enn én gang hvert år. Det gjenstår å se hvor stort rom opposisjonen som deltok i valget, vil få og i hvilken grad synspunkter kan uttrykkes fritt og åpent.

Det skal også opprettes regionale parlamenter i hver av Burmas syv etniske stater og syv regioner. I et flertall av de syv etniske parlamentene har etniske partier vunnet mer enn en fjerdedel av setene. Dette er ikke uten betydning. Dersom disse partiene står samlet, kan det gi dem et visst handlingsrom. Det kan føre til at de etniske parlamentene kan spille en rolle ved å holde en politisk dialog om de etniske konfliktene.

Makteliten i Burma blir nå formelt delt inn i en sivil og en militær del. Den politiske makten vil være sivil, selv

om flere politikere er tidligere offiserer. Dette vil til en viss grad endre maktens ansikt i Burma. På sikt kan en formell deling mellom en sivil og en militær del av regimet skape rom for interesse- og meningsforskjeller. Kanskje er en utvikling – som vi har sett det i flere andre sørøstasiatiske land – mulig også for Burma. Men vi må være realistiske: De endringene som vil skje, finner høyst sannsynlig sted innenfor rammen av hva de militære kan tolerere. Slik er situasjonen i dag.

For en liten del av opposisjonen har valget gitt mulighet til legitim deltakelse. Men: Opposisjonen er liten, delt og har lite organisatorisk erfaring. De vil ha behov for internasjonal oppmerksomhet og støtte. Dette kan bidra til å styrke dem før neste valg.

Samtidig finnes store deler av opposisjonen utenfor det politiske systemet. Aung San Suu Kyi og hennes bevegelse fortsetter sitt arbeid for demokrati utenfor formelle politiske organer. Det lille demokratiske rommet som har åpnet seg, har også ført til fremvekst av et sivilt samfunn. Det sivile samfunnet uttrykker seg gjennom engasjement og virkemidler som ikke først og fremst har karakter av å være politisk kamp.

Fra norsk side er vi positive til en slik oppblomstring av demokratisk engasjement, samtidig som vi gir vår støtte til den etablerte demokratibevegelsen.

Mindre enn en uke etter valget ble Aung San Suu Kyi løslatt fra husarresten. Det var et sterkt og følelsesladet øyeblikk – både løslatelsen og reaksjonene. Det store oppmøtet rundt løslatelsen viste at hennes posisjon blant folket er sterk fortsatt, selv om hun i dag står utenfor den formelle politiske prosessen.

Jeg er glad for at løslatelsen er uten begrensninger. Hun er fri til å møte hvem hun vil og bevege seg hvor hun vil. Vår ambassadør til Burma var – på mine vegne – raskt ute med å møte henne og overbringe gratulasjoner på vegne av regjeringen og det norske folk. Fredsprisvinneren virket ved godt mot og ved god helse. Hun mottok et klart norsk budskap om støtte til sitt videre arbeid, og hun takket ja til å besøke Norge på et tidspunkt som måtte passe. Hun rettet en oppfordring til regimet om dialog og forsoning. Det er et talende eksempel på at vilje til dialog ikke handler om svakhet.

Dialog og forsoning vil også være Norges budskap til den nye regjeringen. Jeg vil også rette en sterk oppfordring til den nye regjeringen om å bedre den alvorlige økonomiske situasjonen for folk flest.

Burma er – som interpellanten var inne på – et land med etniske konflikter og spenninger. I noen områder pågår kamphandlinger mellom militæret og væpnede etniske grupper. Mange er fordrevet og mange lever i frykt. Felles for de aller fleste er imidlertid at de lever i ekstrem fattigdom. Kontrasten til den lille eliten på toppen med store midler er grotesk stor.

Interpellanten viser til at Burmas naboland har reagert på en annen måte enn vestlige land etter valget. Det er riktig. Vi må erkjenne at det er store forskjeller mellom vest og øst i denne tilnærmingen. Dette var også et tema under forrige interpellasjonsdebatt om Burma, hvor jeg fremholdt at dette var en av årsakene

til at de vestlige sanksjonene ikke har hatt den ønskede effekt.

På tross av ulike tilnærminger må vi være klar over at regionen også har spilt en positiv rolle overfor Burma. Jeg vil spesielt fremheve ASEANs rolle i å engasjere myndighetene i gjenoppbyggingsarbeidet i samarbeid med FN etter syklonen Nargis i 2008.

Burma er i økende grad strategisk viktig for sine naboland. Økt økonomisk engasjement fra Kina, Thailand, Sør-Korea og India handler i hovedsak om Burmas naturressurser, som sikrer deres økende energi- og ressursbehov. Dette har betydning: For det første må vi innse at det blir stadig vanskeligere å etablere en felles internasjonal holdning. For det andre bidrar disse investeringene til å sikre regimet økonomisk.

Nabolandenes økonomiske engasjement betyr ikke at de er uinteressert i den politiske og sosiale utviklingen i landet. Asia er tjent med et stabilt Burma som lar landets rikdom komme folket til gode. Jeg tror flere asiatiske land ser dette. Men vi må også innse at retningen i dagens utvikling svekker sjansene for at vestlige sanksjoner vil lykkes i å presse regimet. Norge har i dag en politikk overfor Burma som består av sanksjoner, dialog med alle politiske krefter – også regimet – og humanitær bistand til det burmesiske folk.

Vår politikk for Burma – som for resten av verden – er at det er bedre med dialog og kontakt enn isolasjon. Dette er ikke en linje vi utøver alene. Vi gjør det i nært samarbeid med bl.a. EU og USA. Jeg ønsker også at Norge skal styrke dialogen overfor Burmas naboland. Vår politikk må ta opp i seg trendene i den regionale utviklingen.

Vi vil fortsette å støtte Aung San Suu Kyi og andre tilhengere og forkjempere for demokrati og menneskerettigheter. Vi vil også vurdere om det finnes måter å engasjere og påvirke makthaverne på.

Jeg har nevnt støtten til demokratiske krefter og dialog med nabolandene i regionen. Aung San Suu Kyi har også stilt spørsmål om vestlige sanksjoner er riktig innrettet. Dette er en viktig diskusjon som vi også vil forfølge med demokratiske krefter i Burma.

Samtidig må vi vurdere om det er noe mer vi kan gjøre for å hjelpe det burmesiske folk ut av fattigdommen.

Tiden etter syklonen Nargis har vist at det er mulig å drive humanitært arbeid som når direkte fram til trengende mennesker. Både FN og andre internasjonale og nasjonale organisasjoner er til stede og gir bistand i visshet om at deres innsats går til dem som har behov for hjelp – ikke gjennom og til regimet. Norske organisasjoner som er engasjert i Burma, fremhever mulighetene for å gjøre mer. Vi vil spille på lag med dem for å bidra til å utvide det humanitære rommet i landet.

For å konkludere: Vi står overfor en situasjon i Burma hvor det er visse forandringer, men hvor grunntrekkene følger et kjent mønster: De militære er landets maktsentrum, den demokratiske opposisjonen er skjør og uten erfaring, et stort antall politiske fanger holdes fortsatt fengslet, den humanitære situasjonen for store grupper er vanskelig, og i flere av de etniske områdene er situasjonen svært spent.

I samtaler jeg hadde i Thailand i julen, fikk vi også høre om hvordan det foregår opprustning av en del av disse gruppene, også av regimet, som ikke lover godt for en mulig militær nedtrapping.

Visse utviklingstrekk er nye, og de skal ikke helt undervurderes: Energi- og ressurssektoren og asiatiske investeringer gjør at Burma har fått ny geopolitisk betydning, og er i ferd å få betydelige inntekter, selv om dette i liten grad kommer befolkningen til gode. Denne utviklingen har bidratt til heller å splitte enn å samle det internasjonale samfunnet i arbeidet for demokrati og utvikling i Burma.

Valget og endringene på regimesiden har ikke brakt demokrati til Burma, men det har likevel ført til et nytt politisk landskap. Vi vil i de kommende måneder følge utviklingen og etableringen av de nye institusjonene nøye. Vi vil i lys av dette vurdere norsk politikk og virkemidler i forhold til de muligheter som finnes for å bidra til en positiv utvikling for Burma og det burmesiske folk. Jeg ser fram til en god diskusjon i dag om hvordan vi best kan innrette norsk politikk for å bidra til dette.

Peter Skovholt Gitmark (H) [13:49:23]: Jeg vil takke statsråden for et godt svar.

Bare for å ta essensen aller først: Jeg oppfatter at det er et samlet politisk Norge som står bak ønsket om dialog mellom partene, slik Aung San Suu Kyi også ønsker, at vi står fast på sanksjonslinjen, og at vi står fast på muligheten for det humanitære arbeidet som må fortsette for å nå befolkningen og ikke regimet.

La meg aller først gå inn i det økonomiske. Det er utstrakt grad av handel som foregår, spesielt mellom Burma og nabolandene. I noen tilfeller er dette nærmest en ren utbytting, hvor de som sitter igjen med rikdommen, er inderne, kineserne eller thailenderne, og den burmesiske eliten. Det er altfor liten grad av velstandsfordeling internt i Burma. Når gruver bygges eller skog hogges, sitter ikke den jevne burmeser igjen med noe som helst annet enn kanskje slavelønn.

Så har det kommet opp en rekke eksempler på norske bedrifter som indirekte har vært med eller ønsker å være med i utbyggingen av burmesisk industri, nå i det aller siste knyttet til Shwe-prosjektet, som er et gassprosjekt utenfor kysten av Burma. Det har blitt sagt at når det prosjektet står ferdig, vil milliarder av amerikanske dollar være brukt på investeringer. Det vil bidra med anslagsvis 1 mrd. dollar til juntaen årlig – summene er enorme. Jeg mener selvfølgelig at norske selskap ikke skal drive sin egen utenrikspolitikk, men jeg ønsker en stadfesting av den norske posisjonen av at vi har en boikott i forhold til Burma, og at selskaper som engasjerer seg i Burma, faktisk bidrar til å forlenge levetiden til regimet, og at de som får rikdommen, ikke er den jevne burmeser, men faktisk de militære.

Så til hva Aung San Suu Kyi sa i etterkant av sin løslatelse. Hun hadde bl.a. et stort intervju med Deutsche Welle, hvor hun sier at hun ønsker at spesielt de europeiske landene skal tale med én stemme. Hun ønsker å se landene gå i bresjen for en fullstendig løslatelse av alle politiske fanger, en inkluderende politisk prosess med alle de etnis-

ke gruppene og juntaen, og hvor også NLD må delta. Jeg ønsker spesifikt en tilbakemelding fra utenriksministeren på hvordan han ser på de kravene fra Suu Kyi.

Utenriksminister Jonas Gahr Støre [13:52:36]: La meg først bruke dette treminuttersinnlegget til å oppklare en åpenbar misforståelse. Representanten hadde hentydninger til at min kollega Erik Solheim under sitt besøk bare besøkte den ene siden, myndighetssiden. Nå kan Solheim godt svare for seg selv, men jeg kan opplyse om at han under sitt besøk møtte toppledelsen i NLD. Han møtte U Tin Oo, som nettopp var løslatt fra husarrest, og han traff også opposisjonen, som valgte å delta i valget – altså fortsatt opposisjon, men inn i valget. Derfor er det feil at dette var et ensidig tillagt besøk; det var et viktig besøk både humanitært og politisk.

Når det gjelder det konkrete spørsmålet, de punktene som representanten påpekte, tror jeg at det er veldig viktig ikke bare med en samlet europeisk stemme, men en bred internasjonal stemme, FNs rolle er viktig, FNs spesialrepresentant her er viktig. Når det gjelder de to punktene representanten trekker fram, om å løslate alle fanger og ha en inkluderende politisk prosess, kan jeg bekrefte at Norge kommer til å slutte seg til en slik stemme. Det betyr ikke at Norge her har en stemme som er underlagt f.eks. Den europeiske union, hvis det var det representanten viste til. Vi kommer til å ha vår stemme, men på dette området snakker vi helt i harmoni med dem som har disse perspektivene.

Det er gjort mange analyser av den særegne konflikten i Burma. Noen kaller Burma et postkonfliktsamfunn, altså at spenningene og motsetningene internt er så pass store at de kan sammenlignes med stater som er i den situasjonen. Jeg tror det på mange måter er treffende. Derfor handler det veldig mye om den politiske forsoningsprosessen som må til for at landet kan gå framover. Det valget som ble holdt, gir ikke svaret på de utfordringene. Men at det er kommet nye mulighetsrom i et land som har store utfordringer, og hvor det internasjonale samfunnet helt åpenbart bør følge nennsomt med, det er jeg ganske sikker på.

Vi skal også huske at dette regimet for en 10–20 år siden opplevde også stor statsfinansiell fattigdom og sånn sett var veldig, veldig presset i sin internasjonale situasjon. De opplever en helt annen grad av trygghet i dag, fordi inntektene er blitt så store, som representanten også var inne på, og fordi forholdet til nabolandene er så pass avhengighetsrettet som det er. I det ligger det også en type mulighet om kortene spilles riktig. For det er også slik at det internt i Burma er stemmer som ikke ønsker seg denne veldig sterke avhengigheten av nabolandene, slik noen av disse store infrastrukturprosjektene kan føre til. Derfor tror jeg at en klok linje med dialog og kontakt og klare budskap – hele tiden på en slik måte at man balanserer og også ser den demokratiske opposisjonen – blir en viktig linje framover og en linje som Norge tenker å føre.

Svein Roald Hansen (A) [13:55:48]: Interpellanten reiser spørsmål om hvilken rolle Norge kan spille for å fremme demokrati og respekt for menneskerettigheter i

Burma. Det er nyttig med en slik debatt nå, i etterkant av valget i Burma i november og løslatelsen av Aung San Suu Kyi.

Engasjementet rundt situasjonen i Burma har vært bredt og langvarig i Norge. Radiostasjonen Democratic Voice of Burma, som sender fra Norge, og fredsprisen til Aung San Suu Kyi i 1991 er to håndfaste eksempler. Skiftende regjeringer har brukt politiske kanaler for å søke å påvirke militærstyret. Vi deltar i de økonomiske sanksjonene mot landet.

Man trenger ikke være så veldig utålmodig anlagt for å mene at resultatene har vært magre. Det er dessverre en bekreftelse på at det er krevende å forandre et brutalt og undertrykkende regime utenfra, selv når den internasjonale påvirkningen er rimelig bred. Det eneste realistiske framover må være å konsentrere seg om de muligheter som finnes, hvor små de enn kan synes.

Valget i november var langt fra fritt. Resultatet ble manipulert. Aung San Suu Kyis parti, National League for Democracy, valgte å ikke delta. Nasjonalforsamlingen vil kanskje bare møtes én gang i året. De militære har i realiteten beholdt maktgrepet. Likevel, valget har gitt større rom for en opposisjon. Makteliten er delt mellom en sivil og en militær del. Selv om de endringer som kan komme, neppe vil kunne sprengte rammene for hva de militære kan akseptere, kan det ligge et håp om gradvise endringer til det bedre.

Burmas parlament vil holde sin første sesjon på 22 år når det samles den 31. januar. I avisen The Telegraph hevder regimet at dette er «one of the final steps in its self-styled «road map to democracy»». De 14 regionale parlamentene vil også komme sammen. Jeg tror det er bedre å se dette som en skjær håpets plante vi må søke å gjødsle, slik at den kan vokse, framfor å betrakte det som et fikenblad for fortsatt militærdiktatur.

Det er tegn til framvekst av et sivilt samfunn utenfor den politiske kampen. Det kan vise seg å være en viktig grobunn for et bredere folkelig engasjement. På sikt vil det være et viktig grunnlag for en mer demokratisk utvikling.

Aung San Suu Kyi ble løslatt etter valget, og uten begrensninger. Hun har oppfordret regimet til dialog og forsoning. Hun har reist spørsmålet om de vestlige sanksjonene, som vi deltar i, er riktig innrettet.

Jeg vil støtte utenriksministeren i at dette er en diskusjon vi må ta aktivt del i, sammen med de demokratiske kreftene i Burma. Jeg er også enig i at det er viktig med én internasjonal stemme, så langt det er mulig å få til. Det er viktig med samstemmighet fra det internasjonale samfunn, slik både interpellanten og utenriksministeren understreket.

Så skal vi selvsagt også bidra mer for å hjelpe folket i Burma ut av fattigdom, hvis handlingsrommet for dette blir større framover.

Det er i disse mulighetene det kan ligge et håp om mer demokrati og en bedring av folks livssituasjon i Burma.

Det er lett å trekke fram truende motkrefter. Tunge naboland ser Burma som økonomisk viktig, slik utenriksministeren pekte på. Kina, India, Thailand og Sør-Korea øker sitt økonomiske samkvem med landet. Da får vestli-

ge sanksjoner mindre virkning. Men i dette ligger det kanskje også en kime av håp, om vi skal være i det optimistiske hjørnet, fordi et konfliktfylt Burma er en trussel mot stabiliteten i regionen. Og er det noe nabolandene er opp-tatt av, kanskje spesielt Kina, er det å ha ro og stabilitet rundt seg.

Det vi må arbeide for, er at disse tunge regionale aktørene ser at det beste i så måte er et Burma med større rom for et sivilt samfunn og et styre som respekterer de grunnleggende menneskerettighetene, og som arbeider for å bedre situasjonen for det brede lag av folket.

Mazyar Keshvari (FrP) [14:00:00]: Jeg vil starte med å takke interpellanten for å ta opp et svært viktig tema. Norge har en lang tradisjon for kontakt med, og støtte til, den burmesiske opposisjonen generelt og til Aung San Suu Kyi spesielt. Suu Kyi mottok Raftoprisen i 1990 og Nobels fredspris i 1991. Det var derfor svært gledelig at Suu Kyi etter over 15 års husarrest endelig ble satt fri den 13. november i fjor. Like gledelig var ikke prosessen rundt og valget i Burma samme måned, som verken kunne kalles fritt eller rettferdig. Burmesiske myndigheter motsatte seg at internasjonale organisasjoner og journalister fikk overvåke valget. Det var kun én gruppe diplomater invitert av regimet til å overvåke prosessen i byen Mandalay som ble ledet av den nordkoreanske ambassadøren til landet.

Jeg registrerer at utenriksministeren er positiv til at Norge intensiverer dialogen med militærjuntaen og kritisk til å gjennomgå sanksjonsregimet overfor landets myndigheter. Det er jo ikke veldig overraskende – dialog er jo som kjent utenriksministerens vidundermedisin for å løse alle verdensproblemer, også de som krever handling og ikke bare snakk. Norges holdning til en mer direkte kontakt med militærjuntaen må være basert på at regimet tar de første stegene, og at man ser tydelige og varige positive tendenser. Det kan i så måte være grunn til å påpeke at Aung San Suu Kyi har vært løslatt tre ganger før av juntaen, men hver eneste gang har hun blitt satt i husarrest igjen av den samme juntaen kort tid etterpå. Det må flere steg til før juntaen i Burma kan forvente godvilje fra den demokratiske verden. Fremskrittspartiet er også sterkt bekymret over at stadig flere rapporter peker på økt kontakt mellom Burma og Nord-Korea om eventuelle kjernefysiske ambisjoner, slik dette fremkommer i en rekke internasjonale tidsskrifter den siste tiden.

Militærjuntaen vil bare se seg tjent med en politisk liberalisering dersom de er sikre på at dette ikke vil rokke ved deres maktbase. Politiske valg og frigivelse av symbolsterke politiske fanger kan på denne måten bidra til økt legitimitet for regimet internasjonalt, samtidig som undertrykkingen og bruddene på menneskerettighetene fortsetter med uforminsket styrke. Vi må derfor ikke la oss lure av symbolske handlinger. Vi må heller ikke glemme at det fremdeles er rundt 2 200 politiske fanger som fortsatt sitter fengslet i Burma.

Så sent som i går debatterte Stortinget politisering og mislighold av bistand til Etiopia. Norge gir ikke stat-tilstat-bistand til Burma, men landet mottok likevel om lag 150 mill. kr i bistand fra Norge i 2009, bl.a. til gjenoppbyg-

ging etter syklonen Nargis, til humanitære tiltak og støtte til sivilsamfunnet. En rapport fra 2007 fra en burmesisk menneskerettighetsorganisasjon hevdet at bistand fra FN og UNDP gikk til regimekontrollerte utviklingsprosjekter som benyttet utpressing og tvangsrekruttering som virkemidler for å legitimere styresettet og militærets kontroll i landet.

USAs tidligere FN-ambassadør Mark Wallace uttrykte ved gjentatte anledninger, bl.a. i 2007, bekymring for hvordan militærjuntaens restriksjoner og manipulering av internasjonale bistandsmidler bidro til å undergrave utvikling i landet, og hvordan regimet forfordelte juntavennlige, lokalt ansatte i lokale stillinger i FN-organisasjonene.

Fremskrittspartiet mener det er både viktig og riktig at Norge bidrar med nødhjelp til lokalbefolkningen i Burma, men vi må aldri komme i en situasjon hvor vårt bistandspolitiske eller humanitære engasjement i Burma indirekte eller direkte støtter opp om det undertrykkende regimet i landet. Dette vil undergrave opposisjonen i landet og forverre situasjonen for menneskerettighetene.

Norge må, både i FNs menneskerettighetsråd, i generalforsamlingen og i andre relevante fora, arbeide for en samlet politikk overfor regimet i Rangoon hvor det stilles krav om politisk liberalisering, respekt for menneskerettighetene og forsoning mellom de ulike politiske grupperingene i landet.

Ine M. Eriksen Søreide (H) [14:05:04]: Jeg vil begynne med å gi ros til interpellanten. Representanten Skovholt Gitmark har et svært langt engasjement for menneskerettigheter og for land der menneskerettighetene har svært skrinne kår – og Burma må sies å være blant dem.

Som flere har påpekt, er Burma et land med lang historie for væpnet konflikt. Jeg må si at da dagen for løslatelse av Aung San Suu Kyi endelig var her den 13. november i fjor, var det nok mange med meg som følte en stor, stor lettelse. Dette er et politisk forbilde, ikke bare for meg, men for veldig mange andre. Men så er det sånn at det å løslate henne ikke løser situasjonen Burma er i. Det kan bidra – det kan bidra positivt – fordi hun fortsatt er en sterk politisk kraft med evne til å samle mennesker og evne til å få ting til å skje, og ikke minst hennes sterke vekt på at man må ha dialog og på at man må komme seg videre i Burma. Det tror jeg kan være veldig positivt.

Selve valget var jo en historie for seg selv, hvor man hører klare rapporter om trakassering og skremming av velgere, man hører om juks og velgere som blir bortvist fra valglokalene. Det er ingen måte å si det på at dette var et fritt og rettferdig valg. Det er også sånn at man i Burma, som i mange andre autoritære regimer, er nødt til å bygge sivilsamfunnet. Det er den eneste veien til et demokratisk styresett på sikt. Det gjelder for et land vi diskuterte i går, Etiopia, men det gjelder også for Burma og mange andre land. Norges måte å håndtere denne typen autoritære regimer på må aldri være å vike tilbake for brudd på menneskerettigheter. Det er vi nødt til å ta opp, uansett om det er Burma eller Etiopia vi håndterer.

Kinas rolle i regionen er ikke uten betydning når det gjelder det som nå skjer i Burma. Burma ligger jo geo-

grafisk strategisk viktig til. Det gjelder ikke bare for Kina, det gjelder også i stor grad for India. India ser på Kina som en portal til resten av regionen og til Sørøst-Asia, og Kina har sterke interesser i Burma allerede. Kina har, i likhet med måten de agerer på i mange afrikanske land, sørget for å bygge infrastruktur og sørget for å ha nære bånd til juntaen, som gjør at de har en viktig strategisk posisjon i Burma.

Det som nå skjer i hele Sørøst-Asia, er at den sikkerhetspolitiske dynamikken er slik at militære virkemidler igjen er blitt veldig aktuelle. Det påvirker alle land i regionen, og det påvirker i aller høyeste grad også Burma og forholdet mellom Burma og andre land i regionen.

Det er en sterk vekt fra Kinas side på forsvarsbudsjettene. De er tredoblet på ti år. Det er vanskelig å bedømme om det er en reell opprustning eller om det er en modernisering av forsvaret til Kina. Poenget med å nevne disse tingene er at det har stor effekt og stor betydning for alle landene i regionen, ikke minst for muligheten til å påvirke Burma i en mer demokratisk retning.

Kina har, særlig på det afrikanske kontinent, vært veldig aktive de siste årene med å bygge infrastruktur, gi lån og gi bistand. På den måten implementerer de det de selv ønsker andre land skal gjøre overfor dem, nemlig ikke å stille spørsmål og ikke blande seg inn i innenrikspolitiske spørsmål. Det betyr at det blir stadig vanskeligere for land utenfor å stille krav i møte med f.eks. militærjuntaen i Burma. Dette er noe som nok kommer til å bre om seg ytterligere. I går kunne vi lese at Kina nå har passert Verdensbanken som den største kreditoren for landene i Afrika. Det er nok en utvikling som kommer til å fortsette med uforminsket styrke.

Det er, uansett hvordan man ser på det, viktig at Norge samhandler med sine allierte og med andre land i verden for å ha en så enhetlig stemme som mulig når det gjelder forholdet til militærregimet i Burma. Men Norge har et særlig ansvar for å sørge for at menneskerettighetenes situasjon forbedres og å bidra til det på alle måter Norge kan.

I fjor var det to nominasjoner som var interessante. For det første ble filmen Burma VJ nominert til Oscar – en interessant måte å skape oppmerksomhet om situasjonen på i seg selv. Og også i 2010 ble Democratic Voice of Burma nominert til Nobels fredspris. Det har de også blitt før. Det er også en interessant måte å skape oppmerksomhet om det som skjer i Burma på.

Øyvind Håbrekke (KrF) [14:10:36]: Burmas befolkning har i flere generasjoner måttet lide under okkupasjoner, undertrykkelse og uroligheter. Landet styres i dag av en militærjunta, som det har blitt siden 1962.

Dagens regime er et regime som påfører sin egen befolkning enorme lidelser, menneskerettighetsbrudd og stor urettferdighet.

Som ledd i en prosess med å få landets ledere til å framstå som mer sivile og demokratiske har juntaen nå vedtatt en grunnlov og avholdt nasjonale og lokale valg for første gang på 20 år. Vi registrerer at valg er avholdt, men det er overhodet ikke grunnlag for å regne det som legitimt, for

det var ikke et fritt valg, det var ikke et demokratisk valg, og det var ikke et rettferdig valg. General Tan Shwe har et jerngrep om hele regimet og hele landet.

Rett etter valget kom også løslatelsen av Aung San Suu Kyi, som også flere andre har vært inne på. Det er stor spenning knyttet til hvilken rolle hun kan spille og hvilken rolle hun får anledning til å spille. Jeg må bemerke til utenriksministeren også at vi ikke vet om hun er fri til å reise dit hun vil og utnytte friheten til å gjøre hva hun vil. Hun har klokkelig nok holdt seg i ro og ikke reist rundt om i landet og holdt store folkemøter, nettopp for å få anledning til å bygge opp sin posisjon, og fordi hun ikke vet i hvilken grad regimet vil gi henne reell frihet.

I november var oppmerksomheten rundt Burma, valget og løslatelsen stor. En av våre viktigste oppgaver nå er å holde søkelyset rettet mot Burma. Vi må ikke glemme Burma nå, fordi vi vet at uten medieomtalen vil juntaens handlingsrom øke. Derfor vil jeg også takke interpellanten, representanten Skovholt Gitmark, for at han setter situasjonen i Burma på Stortingets dagsorden. Som leder i Burma-nettverket på Stortinget er det også et initiativ som jeg setter stor pris på.

Det er stor spenning knyttet til Aung San Suu Kyis situasjon og den dynamikken løslatelsen kan sette i gang. Juntaens svar på hennes invitasjon til dialog lar vente på seg. Det er i den sammenheng viktig at man kan få i gang en inkluderende politisk prosess, som inkluderer både etniske grupper, opposisjonen, juntaen og også de delene av opposisjonen som ikke deltok i valget. Det er foreløpig lite som tyder på at juntaen og general Tan Shwe vil gi slipp på sitt jerngrep.

Det er også viktig å ha in mente de humanitære utfordringene og ikke minst utfordringene med hiv og aids, som er et økende problem i Burma. Konfliktene i Burma inneholder også kompliserte etniske konfliktlinjer. Senest de siste dagene har det vært skyting med mange drepte. En demokratisk utvikling kan ikke finne sted uten at de etniske minoritetene blir aktive deltakere.

Når det gjelder spørsmålet om sanksjonene, er det også en viktig debatt. Så vanstyrt som dette regimet er, er det klart at dette ikke må bli den altoverskyggende debatten, fordi det er mange faktorer som må på plass for å bidra til en god utvikling i Burma. Det som er viktig, er imidlertid at Norge bygger sin rolle gjennom å bidra til en mest mulig koordinert internasjonal holdning – og da særlig sett i forhold til andre vestlige land. Sanksjoner må vurderes i lys av den prosessen som nå foregår, og lettelsers må knyttes nært til klare framskritt.

Det er interessant å reflektere omkring valget og de prosessene som nå foregår, og det merker jeg at regjeringen er veldig interessert i å gjøre. Men det må ikke, og kan ikke, svekke vår utvetydige fordømmelse av ufrie valg og av grove brudd på menneskerettighetene som det regimet står bak.

Valget er over, nyhetsverdien av løslatelsen er i ferd med å svinne hen. Oppmerksomheten om Burma må ikke svekkes, og det er gjennom å opprettholde vår oppmerksomhet og vårt fokus at vi kan legge press på regimet for å bidra til framgang og demokrati.

Peter Skovholt Gitmark (H) [14:16:01]: La meg aller først begynne med sterkt å beklage at jeg sa noe feil fra Stortingets talerstol. Det synes jeg var svært synd. Det er rett og slett sånn at er kildene feil, blir det som sies, også feil.

La meg så si at Burma er et brutalt og undertrykkende diktatur. Det som vi ser, er en junta som gjør alt for å holde seg selv ved makten for å fortsette den økonomiske utbyttingen av landet. Det vi har vært vitne til i november, er en løslatelse ut av styrke og et valg som skaper et skinn-demokrati, intet mer. Jeg er helt enig i – og vil takke de som har hatt ordet – at vi må ikke glemme Burma. Burma må være i medias og vårt søkelys kontinuerlig inntil vi får en demokratisk endring i landet.

Aung San Suu Kyi er landets moralske leder. Hun har ruppet ut en hånd, ønsker dialog med juntaen og har ikke stilt noen forhåndsbetingelser. Vi som nasjon må følge det opp og være med på å presse Burmas junta til å sette seg ned med demokratikreftene i landet, og det må i aller høyeste grad også inkludere NLD og de andre som ikke stilte i valget. La meg samtidig si at det som nå finner sted i de etniske områdene, er brutal krigføring. Det er en junta som har sikret seg ryggdekning, spesielt fra Kina, som har importert store mengder våpen, inklusiv angrepshelikoptre, som nå setter i gang en offensiv for å kue de etniske grupper som ikke har underkastet seg juntaen. Det må man ha oppmerksomhet på. Det må bety at vi må bruke alt mulig press vi kan, spesielt mot Kina, India og Thailand, for å be Burma sette en umiddelbar stopper for den type aktivitet. Det er illegitimt, det dreper egne borgere, og det viser så altfor tydelig hvordan landet styres, komplett uten respekt for landets egne innbyggere.

Så vil jeg avslutte debatten med en takk til Burma-komiteen for det arbeidet de gjør, en takk til Burma-nettverket her på Stortinget, og også en takk til Democratic Voice of Burma for det fabelaktige arbeidet de gjør med å få informasjon inn i Burma, slik at den burmesiske befolkningen har andre å forholde seg til når det gjelder informasjon, enn bare en junta som har overlevelse øverst på dagsordenen.

Så aller sist en oppfordring til Jonas Gahr Støre om å vise at vi anerkjenner Aung San Suu Kyi som den moralske kraften i Burma, og ønsker henne og demokratibevegelsen all mulig lykke til i den ferden som forhåpentligvis inkluderer forhandlinger.

Utenriksminister Jonas Gahr Store [14:19:24]: Jeg takker for denne debatten, som har gitt mange gode innspill til et område hvor jeg tror engasjementet er bredt delt på Stortinget, i regjeringen og i norsk politikk. Det som det er gitt uttrykk for her, om karakteristikk av både demokratibevegelse, regime og forholdet i regionen, tror jeg er en ganske bred, likelig analyse rundt om i de ulike partier og i deler av vårt politiske system.

Men en utfordring vi har her, som på mange andre områder, som jo opposisjonen betimelig stiller spørsmål ved ved jevne anledninger, er å se på: Hva virker? Hva virker ikke? Og: Hva kan eventuelt virke bedre? Det må i hvert fall være inngangen når vi diskuterer hva vi forsøker, vi

som, med all ærlighet, er en ytterst, ytterst marginal aktør i forhold til Burma. Da bør vi ha denne diskusjonen på et relativt fritt grunnlag. Og det er ganske enkelt, fordi vi er enige om de grunnleggende verdispørsmålene som her er reist.

Noen kommentarer: Fra Skovholt Gitmark har det vært spørsmål om sanksjonslinjen. Jeg kan bare bekrefte at Norge følger det som er den europeiske linjen, den såkalte Burma-forskriften. Vi har i tillegg det som kalles «regjeringens oppfordring» fra slutten av 1990-tallet.

Så tror jeg vi skal være veldig varsomme, med tanke på det som ble sagt litt fra representanten Håbrekke, om at Aung San Suu Kyi ikke er fri til å reise hvor hun vil. Det er også en av grunnene til at hun takker for invitasjonen om å komme til Norge. Hun vil ikke bevege seg noe sted hvis hun ikke er sikker på at hun kan reise tilbake igjen. Vi skal også være varsomme med å føre debatt om hva hun har sagt, og ikke sagt, under de omstendighetene som nå er. Hun har stilt spørsmål ved innretningen av sanksjonene. Jeg vil ikke trekke den tolkningen lenger i retning av om de er riktige eller gale. Men det pågår en diskusjon mellom ulike land og ulike organer om hvorvidt de er treffsikre. I går, den 17. januar, kom det en veldig tydelig oppfordring fra ASEAN-landene om at sanksjonene ikke virker. Det tar vi med oss i den debatten som nå pågår. Men jeg mener at i debatter om sanksjoner internasjonalt – og det er en debatt som har gått i mange år,

helt siden Sør-Afrika-sanksjonene – har det vært en enighet om at hvis ikke sanksjonene er universelle, forankret i FNs sikkerhetsråd, har de i hvert fall begrenset virkning. Selv begrenset virkning kan ha et viktig poeng, nemlig at det formidler et budskap, og det kan også sette en standard. Men dette må vi altså gå inn i.

Jeg tror representanten fra Fremskrittspartiet misforstår meg hvis han tror at jeg tror dialog er en magisk formel for å løse alle problemer. Jeg tror dialog er virkemiddel for å vise styrke og si ting klart sånn som de er, og jeg tror det er veldig galt å unnta Burma fra den tilnærmingen. Holdningene vi vil bruke i en slik eventuell dialog, er helt klare, og jeg tror det er bred enighet om det i det politiske Norge.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 5 avsluttet.

Sak nr. 6 [14:22:27]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 14.23.
